

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1946.

Första kammaren.

Nr 9.

Lördagen den 23 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Herr andre vice talmannen yttrade: Återigen är ett sorgedudskap att anteckna till kammarens protokoll. Ledamoten av denna kammare Helge Bäcklund har den 20 februari avlidit. Med honom bortgår en av kammarens till riksdagsåren äldsta ledamöter. Han inträdde i andra kammaren 1915 och har sedan i en följd tillhört riksdagen. År 1936 blev han ledamot av denna kammare.

Under de senare åren har hans kraft delvis försvagats av sjukdom, men under sin hälsas dagar ingrep han i arbetet med en kraft och en arbetslust, som väckte allmän uppmärksamhet och beundran. Såväl i bankoutskottets som i statsutskottets historia har han inskrivit sitt namn på en framskjuten och hedrad plats. I sin hembygd, Falköping och Västergötland, har han under många år varit verksam på ledande poster och efterlämnar där ett tomrum som blir svårt att fylla.

Vi sörja den bortgångne vännen och minnas med saknad hans liv och hans verksamhet i riksdagen. Grundtonen i hans personlighet var allvar och arbetsamhet, men bakom den sträva ytan bodde en glad själ och ett varmt hjärta. Han var en stridens man, men han stridde för mera ljus och mera värme i denna mörka värld.

Vi lysa frid över hans minne!

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

Härefter upplästes ett till kammaren inkommet dödsbevis av följande lydelse:

Helge Bäcklund, född 25 augusti 1881, yrke riksdagsman, boende Falköping, förs. Falköping, har enligt vad jag själv känner avlidit på länslasarettet i Falköping 20 februari 1946 kl. 4.30, och enligt min uppfattning var huvuddödsorsaken Hämorrhagia cerebri, nomenkl. nr 2600, bidragande dödsorsak diabetes mellitus.

Falköping 21 februari 1946.

Sam Pettersson,
lasarettsläkare.

Herr statsrådet *Vougt* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 69, med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293);

nr 76, angående ytterligare anslag till nybyggnad för svenska träforskningsinstitutet m. m.;

nr 77, angående anslag för budgetåret 1946/47 till småskoleseminarierna;

Första kammarens protokoll 1946. Nr 9.

nr 79, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.;

nr 80, angående arméns ingenjörpersonal; samt

nr 81, angående bestridande av vissa haverikostnader.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Under åberopande av medsända läkarintyg får undertecknad härmed anhålla om ledighet från riksdagsarbetet till och med den 1 mars detta år.

Stockholm den 21 februari 1946.

Nils Olsson
i Rödningsberg.

Att riksdagsman *Nils Olsson*, född 5 augusti 1873, som vårdas å Serafimerlasarettets kirurgiska klinik fr. o. m. 16 februari 1946 och fortfarande under diagnos: commotio cerebri + fractur. os. frontal. et os. zygomatic, bilat. är i behov av fortsatt vård å sjukhus och under denna tid är oförmögen till arbete. intygas.

Stockholm, Serafimerlasarettet den 21 februari 1946.

Uno Rentzhog,
leg. läkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1946/47; samt

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för skepparen G. H. S. Nilsson i Påskallavik från viss skadeståndsskyldighet.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 30 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 6 mars 1942 (nr 63) angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänknings-skatt å spritdrycker;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndiganden för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa; samt

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 20 §, 21 § samt 36 § 2. förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Herr statsrådet *Vougt* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 78, angående befrielse för Birger Olof Lennart Löfberg från ersättnings-skyldighet; och

nr 83, angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 67, angående anslag till om- och tillbyggnad av flygtekniska försöksanstaltens verkstadsavdelning.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 73, med förslag till familjebidragförordning.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 69, 76—81 och 83.

Herr **Åman** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Riksdagens år 1942 församlade revisorer berörde i sin berättelse bl. a. vissa synpunkter rörande önskvärdheten av inrättandet av en särskild lönedomstol. Revisorerna ansågo, att kammarrättens befogenheter beträffande löne- och pensionsärenden ävensom vissa av regeringsrättens motsvarande uppgifter borde övertagas av en särskild lönedomstol. Över revisorernas framställning angavos yttranden av kammarrätten, riksräkenskapsverket och allmänna lönenämnden. Kammarrätten ställde sig avvisande till förslaget. De övriga myndigheterna, riksräkenskapsverket och allmänna lönenämnden, tillstyrkte däremot att frågan om inrättandet av en särskild lönedomstol gjordes till föremål för utredning. I enlighet med statsutskottets hemställan anhöll riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 28 juni 1943, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående lämpligheten av att inrätta en särskild lönedomstol. Riksdagens skrivelse har emellertid icke ännu föranlett någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida.

Det har från olika håll anförts, att den nuvarande ordningen för prövning av tvister om statstjänstemännens och vissa kommunalt anställdas avlönings-

*Interpellation
ang. inrät-
tande av en
särskild löne-
domstol.*

Interpellation ang. inrättande av en särskild lönedomstol. (Forts.)
förmåner icke är tillfredsställande. Det kan nu dröja flera år innan en viss tolkningsfråga beträffande en avlöningsförfattning blir slutligt avgjord av kammarrätten. Detta innebär, att en tjänsteman kan få vänta lika lång tid på att erhålla en förmån, som av myndighet nekats honom, men som slutligen kammarrätten förklarar honom berättigad till. I ett annat fall kan tjänsteman, som efter tvistens avgörande icke vidare äger uppbära viss förmån som han dittills erhållit, bliva skyldig att återbetala löneförmåner, som uppburits under flera års tid. Det är givet att en sådan skyldighet stundom kan innebära mycket stora olägenheter för vederbörande tjänsteman. Överhuvud taget medför den nuvarande ordningen att ovisshet under lång tid kan råda om ett stadgandes rätta innebörd. Härav följa olägenheter för såväl tjänstemännen som de statliga myndigheterna. Vid en utredning angående lämpligheten att inrätta en särskild lönedomstol uppkomma säkerligen flera i vissa fall ganska invecklade problem. Hit höra exempelvis frågor om de allmänna domstolarnas ställning och frågan om i vilken utsträckning tvister rörande kommunalt anställdas löneförmåner skola behandlas av den ifrågasatta lönedomstolen. I detta sammanhang torde även det i anmärkningsmålen grundläggande s. k. redogöraransvaret och dess betydelse böra närmare undersökas. Det synes dock ur alla synpunkter vara önskvärt och av behovet påkallat, att en utredning av hela denna fråga snarast kommer till stånd.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet framställa följande frågor:

1) Har herr statsrådet för avsikt att inom en snar framtid låta verkställa den av riksdagen begärda utredningen angående lämpligheten av att inrätta en särskild lönedomstol?

2) Om frågan under 1) besvaras nekande har herr statsrådet för avsikt att vidtaga andra åtgärder för att råda bot på de olägenheter, som äro förenade med den nuvarande instansordningen m. m. vid tvister om avlöningsförmåner till statens tjänstemän m. fl.?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spörsmål finge framställas.

*Interpellation
om fortsatt
stöd åt in-
tresskassor
vid statliga
verk.*

Ordet lämnades på begäran till herr **Sjödahl** som yttrade: Herr talman! På en del platser inom landet ha för de statliga verkens personal bildats intresssekassor. De ha på sistone ofta erkänts som skatteförmedlingskassor.

Uti Göteborg finnas sådana i vart fall för postverkets, tullverkets och telegrafverkets personal, och dessa räkna nu respektive 32, 20 och 3 verksamhetsår. Deras verksamhet är mycket omfattande. Utom inbetalning av skatter förmedla de erläggandet av försäkringspremier av skilda slag, avgifter till sjuk- och begravningskassor, amorteringar och räntor för egnahemslån, bosättningslån och banklån, föreningsavgifter, betalning av gas-, ljus- och telefonräkningar, tandvårdsavgifter, avbetalning vid köp av möbler, kläder och skor, hyror m. m. Vissa kassor ha därvid en mera omfattande verksamhet än andra. Emellanåt verka de också som sparkassor för semestern eller julinköpen.

Kassorna skötas av sina egna styrelser eller förtroendemän, och de olika verken göra på anmodan av kassorna avdrag å lönen i för varje medlem erforderlig utsträckning, varefter beloppet insättes å kassornas postgirokonto eller lyftes direkt av kassan. Verken medverkan synes i allmänhet ske utan kostnad för kassorna.

Enligt uppgift från personalen vid ett av de ovannämnda företagen skulle detta företag vara obenäget att lämna fortsatt medverkan, sedan med nästa års

Interpellation om fortsatt stöd åt intressekassor vid statliga verk. (Forts.) början skatteförmedlingen genom kassorna upphör. En viss oro har därigenom uppkommit även bland de övriga kassornas medlemmar. Det är att hoppas, att denna oro inte är befogad och att fortsatt medverkan från de lokala verkledningarnas sida kan påräknas. Men i så fall bör en eventuell missuppfattning av läget rättas till skyndsamt, så att de lokala intressekassorna kunna planera sin fortsatta verksamhet. Att denna är av utomordentlig betydelse och av stort gagn för kassornas medlemmar torde vara obestriddigt, liksom att den förtjänar allt stöd av de offentliga verkens lokala och centrala ledning.

Jag vill därför anhålla om första kammarens benägna tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få rikta följande fråga:

Vill statsrådet medverka till att de vid de statliga verken befintliga lokala intressekassorna — även efter upphörandet av deras skatteförmedlingsverksamhet — kunna påräkna stöd av de lokala verksamhetsmyndigheterna genom att erforderliga avdrag å lön verkställas på kassans anmodan samt att detta fullgöres utan kostnad för kassorna?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. jämte i ämnet väckt motion; och
nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 till tillfälligt lönetillägg;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 32 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) jämte i ämnet väckta motioner;

nr 10, i anledning av väckta motioner om viss ändring i centrala uppbornds-nämndens sammansättning; och

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ beredskapsförfogandelagen den 30 juni 1942 (nr 584);

nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 13 §§ lagen den 30 juni 1942 (nr 515) om åtgärder mot vanhävd av jordbruk, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 4, i anledning av väckt motion om upphävande av lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol;

nr 5, i anledning av väckt motion om beredande av rätt för innehavare av offentliga förtroendeuppdrag till ersättning för olycksfall i arbete; och

nr 6, i anledning av väckt motion om viss ändring av 6 kap. 18 § 1 mom. vägtrafikstadgan;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, såvitt propositionen avser jordbruksärenden, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om bekämpande av smittsamma sjukdomar hos bin jämte i ämnet väckta motioner; samt

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om viss ändring av § 12 mom. 2 i första kammarens ordningsstadga.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.20 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Tisdagen den 26 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Justerades protokollen för den 19 och den 20 innevarande månad.

Upplästes två till kammaren inkomna ansökningar, vilka jämte därvid fogade läkarintyg voro så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av bifogade läkarintyg får jag härmed värdsamt anhålla om ledighet från riksdagsgörömlen under i intyget angiven tid.

Länslasarettet i Norrtälje den 25 februari 1945.

Gunnar Lodenius.

Härmed intygas, att riksdagsman *Gunnar Lodenius* från Penningby på grund av hjärtsjukdom (angina pectoris) är oförmögen till arbete under tiden 25 februari t. o. m. den 10 mars 1946.

Norrtälje den 25 februari 1946.

Nils Ahlberg,

överläkare å med. avd.

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av närslutna läkarintyg anhåller undertecknad värdsamt om ledighet från riksdagsarbetet under den tid, som intyget utvisar.

Karlstad den 25 februari 1946.

John Sandén.

Att riksdagsman *John Sandén* lider av lumbago-ischias och är konvalescent efter en bronchopneumoni och att han är oförmögen att delta i riksdagsarbetet under mars månad 1946, intygas härmed.

Centrallasarettet, Karlstad den 24 februari 1946.

John Svensson,

lasarettsläkare.

De begärda ledigheterna beviljades.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 24, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 14 juni 1928 (nr 196) om galtbesiktningstvång.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till riksdagens första kammare.

Med anmälan att ledamoten av riksdagens första kammare Axel Samuel (Sam) Emanuel Larsson, som den 17 mars 1944 utsetts till fullmäktig i riksgäldskontoret för valperioden 1944—1947, avlidit den 24 december 1945, få fullmäktige härigenom hemställa, att val av fullmäktig för återstående delen av sagda valperiod efter herr Larsson måtte jämlikt § 71 riksdagsordningen verkställas.

Stockholm den 21 februari 1946.

Å fullmäktiges vägnar:

Anders Örne.

John Hägglund.

På gjord proposition beslöt kammaren, att val av en fullmäktig i riksgäldskontoret efter herr Sam Larsson skulle i föreskriven ordning anställas.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 69, med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293).

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 76, angående ytterligare anslag till nybyggnad för svenska träforskningsinstitutet m. m.;

nr 77, angående anslag för budgetåret 1946/47 till småskoleseminarierna; samt

nr 78, angående befrielse för Birger Olof Lennart Löfberg från ersättningskyldighet.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 79, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 80, angående arméns ingenjörpersonal;

nr 81, angående bestridande av vissa haverikostnader; samt

nr 83, angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 28—30, bevillningsutskottets betänkanden nr 9—11, andra lagutskottets utlåtanden nr 1, 2 och 4—6, jordbruksutskottets utlåtanden nr 2 och 4 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

Herr *Arrhén* väckte en motion, nr 254, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till kostnaderna för tillhandahållande av fri undervisningsmateriel åt folkskolebarn m. m.

Motionen bordlades.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.10 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 27 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Herr statsrådet *Ericsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 82, angående vissa frågor om befrielse från ersättningsskyldighet;
- nr 85, angående kapitalinvestering i värnpliktslänefonden för budgetåret 1946/47; samt
- nr 86, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln.

Ang. uttag-
ningen av s. k.
massaved för
bränsle-
ändamål.

Herr statsrådet *Ericsson*, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Gillströms interpellation angående uttagningen av s. k. massaved för bränsleändamål, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Gillström till mig ställt följande frågor:

- 1) Har statsrådet observerat de allvarliga verkningar, som ett fortsatt uttag av s. k. massaved för bränsleändamål måste komma att få för det av denna råvara beroende näringslivet inom mellersta Norrlands underskottsområde?
- 2) Kanna dessa verkningar icke anses ur rikets synpunkt vådligare än de som uppkomma, om varmvattenförbudet under nu rådande förhållanden på bränslemarknaden strängt upprätthålles?
- 3) Är statsrådet beredd att undersöka, om inte de absolut ofrånkomliga uttagen av massaved för bränsleändamål i första hand böra ske inom de landsdelar, där enligt riksskogstaxeringens resultat virkesförråden äro större än den därav beroende industrien behöver?

På den första frågan vill jag svara, att jag helt naturligt är väl medveten om önskvärdheten av att så långt möjligt undvika att massaved tages i anspråk för bränsleändamål. Detta med hänsyn icke blott till massaindustriens under nuvarande förhållanden stora behov av råvara utan även till bränsleförbrukarnas intresse av att undvika fördyringar av bränslekostnaderna. Vid planläggandet av vedavverkningen under de olika avverkningsåren under kriget har det emellertid ansetts lämpligt att en del av den för bränsleändamål avsedda veden avverkades i form av massaved. Härigenom vann man, att denna ved, för den händelse kriget toge slut och bränsleläget förbättrades, kunde användas av massaindustrien. Man minskade på så sätt statens förlustrisker för brännsveden samtidigt som man ökade massaindustriens möjligheter att efter krigets slut

Ang. uttagningen av s. k. massaved för bränsleändamål. (Forts.)

återupptaga driften i full utsträckning. Genom att skogsägarna fingo möjlighet att fullgöra en del av avverkningskyldigheten för brännved i form av massaved, gjorde man det även lättare för skogsägare med otillräcklig vedskogstillgång att efterkomma avverkningsåläggandena utan att behöva hugga upp värdefullare sortiment. Dessa riktlinjer ha angivits i de propositioner rörande bränsleförsörjningen som framlagts för riksdagen och ha även godkänts av denna.

För att få fram ökade tillgångar på massaved gjordes dessutom lagen om avverkningskyldighet tillämplig på sådan ved från och med avverkningsåret 1942/43. Med stöd härav har från och med sagda avverkningsår särskild avverkningskyldighet för massaved föreskrivits, med undantag för senare hälften av avverkningsåret 1943/44. Från och med den 1 januari i år har avverkningskyldighet för massaved föreskrivits endast inom de 17 södra länen. De ansträngningar, som vidtagits från statens sida för att skaffa arbetskraft till skogarna, ha även bidragit till att öka massavedsavverkningarna. Genom dessa olika åtgärder lyckades man så småningom få till stånd ett avsevärt lager av massaved. Den 1 juli 1944 uppgick detta till 26,6 miljoner m³ (travat mått) och den 1 juli 1945 till 25 miljoner m³. Till jämförelse kan nämnas, att lagren den 1 juli 1940, alltså några månader efter avspärningen, utgjorde allenast 20,2 miljoner m³. Förbrukningen av massaved var före kriget normalt ungefär 17 miljoner m³ om året. Under femårsperioden 1940—44 utgjorde förbrukningen för industriändamål och för export i genomsnitt 12 miljoner m³ om året.

Av praktiska skäl ansågs det lämpligt att låta massaindustrien uppköpa även den massaved som, enligt vad nyss sagts, i första hand var avsedd att användas såsom bränsle, men genom överenskommelser med industrien förbehöll sig bränslekommissionen rätt att uttaga dessa kvantiteter för bränsleändamål. Dessa uttag ha emellertid varit förhållandevis små och icke uppgått till de kvantiteter som vid planläggningen av de olika årens bränsleavverkningar beräknades behöva tagas i anspråk såsom bränsle. Sålunda utgjorde uttagen under bränsleåren 1942/43, 1943/44 och 1944/45 resp. 1,6, 1,7 och 3,7 miljoner m³. För bränsleåret 1945/46 beräknade man under förra våren, då försörjningsutsikterna tedde sig som mörkast, att bortåt 7 miljoner m³ skulle behöva användas. Kommissionen har emellertid hittills icke behövt taga i anspråk mer än ca 2,7 miljoner m³. Dessa sistnämnda uttag ha skett för att tillgodose trängande behov av omedelbara leveranser under andra halvåret 1945. Så snart tillräckliga kvantiteter brännved hunnit framköras i höstas, upphörde leveranserna av massaved till de handelsreglerade orterna. Det må i detta sammanhang erinras om att särskilda åtgärder vidtogos för att påskynda denna framkörning, genom att tiden för erhållande av arbetspremie för körningsarbeten utsträcktes till den 1 december 1945. Uttagande av massaved kunde även minskas därigenom att massaindustrierna, huvudsakligen i Norrland, lämnades möjlighet att i stället för massaveden leverera kastved och flottningsbrännved, vilken möjlighet företagen i stor utsträckning utnyttjade. Sedan senare hälften av föregående kalenderår ha några dispositioner av massaved på grundval av kommissionens avtalsenliga rätt i förhållande till massaindustrien icke företagits, med undantag av vissa leveranser till statens järnvägar i södra och mellersta delarna av landet. Om och i vilken utsträckning kommissionen nödgas påfordra ytterligare uttag beror på storleken av den blivande importen av fossila bränslen.

Leveranserna av massaved för bränsleändamål skedde ända fram till början av år 1945 i samförstånd med industriföretagen och på frivillighetens väg. Under krigsåren, då driften inom massaindustrien var inskränkt, hade företagen intresse av att i viss utsträckning omsätta sina lager av massaved för att på så sätt undvika lagringskador och ränteförluster. Frivilliga utbud av massaved

Ang. uttagningen av s. k. massaved för bränsleändamål. (Forts.)

ha därför skett i stor omfattning både för export och för bränsleändamål. Under våren 1944, då produktionen av massaved översteg efterfrågan, nödgades kommissionen enligt ingångna överenskommelser övertaga större kvantiteter massaved än som utan särskilda åtgärder kunde placeras för bränsleändamål.

I fråga om krigsårens inverkan på de sammanlagda massavedstillgångarna inom landet torde man kunna säga, att det ökade behovet av ved för bränsleändamål icke minskat de framtida råvarutillgångarna, snarare tvärtom. Det sammanlagda virkesuttaget under krigsåren har, med undantag för rekordavverkningsåret 1942/43, icke varit större än före kriget. Det är blott proportionerna mellan de olika sortimenten, som förändrats. Medan avverkningen av massaved och props under 1937 uppgick till 42 % av de totala avverkningarna, utgjorde den under krigsåren i genomsnitt endast 20 %. Även om det förekommit, att virke, som i vanliga fall bort användas såsom massaved, huggits upp till kastved — vilket dock motverkats av att skogsägarna i stor utsträckning fått inräkna massaved i produktionsplikten — borde alltså tillgången på för massaved lämplig skog ha ökat under kriget. Härtill kommer att de omfattande brännvedshuggningar som ägt rum sedan 1939 i mycket hög grad inneburit ur skogsvårdssynpunkt nyttiga gallringar, som säkerligen på lång sikt komma att främja våra skogars möjligheter att ge en bättre och snabbare avkastning av olika gagnvirkessortiment än tidigare. En annan sak är, att våra skogars nuvarande tillstånd och avkastningsförmåga icke för längre tid medge ett uttag av massaved, som motsvarar ett fullt utnyttjande av massaindustriens hela kapacitet.

Vad sedan beträffar varmvattnets inverkan på massavedstillgångarna, synes interpellanten mena, att de nu medgivna varmvattensperioderna oavsett vilket slag av bränsle som tilldelas för varmvattnet, innebära en onödig minskning av våra sammanlagda bränsletillgångar, vilken i sista hand kan behöva ersättas genom uttag av massaved.

Jag vill då först framhålla, att målet för bränsleförsörjningen under kristiden har varit att så långt möjligt tillgodose alla legitima bränslebehov genom att ersätta den uteblivna importen av fossila bränslen med ersättningsbränslen, framförallt ved. Denna målsättning är ganska naturlig i ett land som vårt med dess stora skogstillgångar. Att varmvattnet i viss mån fått en särställning beror ej på att detta ansetts vara ett behov, som man till skillnad från andra ej behöver taga någon hänsyn till. Det torde tvärtom förhålla sig så, att varmvattnet är ett viktigt hjälpmedel i hushållsarbetet, som medför avsevärd lättnad och tidsbesparing för husmödrarna. Särskilt för familjer, som ha barn och befinna sig i små omständigheter, innebär avsaknaden av varmvatten en betydande ökning av husmoderns arbetsbörda. Framför allt gäller detta hushåll med gasspisar och då speciellt i städer med gasransonering.

Medan en inskränkning av bränsleförbrukningen för uppvärmning i viss utsträckning kunde ske genom blott och bart en minskning av tilldelningen, ansågs denna utväg ej tillräcklig för varmvattenbränslet. På grund av hyreskontraktens bestämmelser är hyresvärden i allmänhet skyldig att tillhandahålla varmvatten. Om hyresvärden på grund av minskad tilldelning vore tvungen att själv ransonera varmvattentilldelningen, kunde detta befaras i många fall komma att medföra slitningar och tvister med hyresgästerna. Det ansågs därför lämpligt att genom särskilda föreskrifter reglera användningen av varmvatten för att på så sätt ernå den erforderliga bränslebesparingen. Bestämmelserna gälla emellertid icke fastigheter med endast ett hushåll.

Behovet av bränsle för varmvatten anses motsvara ca 18 000 ton stenkol eller 115 000 m³ ved i månaden. I förhållande till landets sammanlagda bränslebehov, bortåt 1 miljon ton stenkol eller 6,5 miljoner m³ ved i månaden, är

Ang. uttagningen av s. k. massaved för bränsleändamål. (Forts.)

denna kvantitet i och för sig ej särskilt avskräckande. Emellertid falla omkring 75 % av behovet på Stockholm, Göteborg och Malmö. I vilken utsträckning varmvatten kan tillhandahållas är därför i nuvarande läge till största delen beroende av transportmöjligheterna. Under de gångna krisåren har varmvatten medgivits vid skilda tillfällen under olika långa perioder. Under 1943/44 var varmvatten tillåtet under tiden 1 oktober—30 april. För 1944/45 hade även en lika lång period avsetts. På grund av de särskilda transportsvårigheter, som inträdde i början av år 1945, nödgades man återinföra förbudet, trots att en gasransonering härigenom blev oundviklig. En varmvattenstilldelning lämnades dock i anslutning till påskhelgen. Under innevarande bränsleår har varmvattnet hittills frigivits för perioderna 17 december—7 januari och 18 februari—3 mars. Det bränsle, som åtgått för dessa perioder, har till ca 15 % bestått av ved och återstoden av koks, träkol och stjärnbriketter. För närvarande finnas inom landet vissa överskottslager av gengaskol, som enligt uppgift icke lämpligen kunna användas såsom järnbruuskol. I blandning med annat bränsle kunna de emellertid användas i varmvattenspannor. I vad mån dessa lager kunna göras tillgängliga beror emellertid även det på transportsituationen.

Då det gäller att bedöma möjligheten att ytterligare tillhandahålla varmvatten under bränsleåret bör ihågkommas, att den nuvarande bränsleplanen för hushållens del innebär en kraftig nedskärning av tilldelningen av fasta bränslen. Sedan bränsleplanen fastställdes, har emellertid en viss förbättring i situationen inträtt som gjort det möjligt att öka bränsletilldelningen till en del förbrukare, i första hand industrier. Dessutom har övergången till oljeeldning för en del fastigheter medfört en icke oväsentlig besparing för de fasta hushållsbränslena. Det synes därför vara skäligt att även de hushåll som elda med fasta bränslen på något sätt bliva delaktiga i dessa förbättringar.

Vad den sista frågan beträffar så har i fråga om uttagen av massaved för bränsleändamål en skillnad gjorts mellan överskotts- och underskottsområden. Inom de 17 södra länen, där råvarutillgångarna i förhållande till den där befintliga industriens behov äro större än inom mellersta Norrland, har tidigare i överenskommelserna med massavedsuppköparna intagits en skyldighet att avstå upp till 50 % av massaveden till bränslekommissionen, medan motsvarande siffra inom de 7 nordligare länen varit 25 %. Sedan det numera framträtt behov av att få fram props inom de södra delarna av landet har även där bränslekommissionens rätt till uttag satts till 25 %, men å andra sidan ha inga inköpstillstånd för props meddelats inom de nordligaste delarna av landet. Att ytterligare tillgodose det i interpellationen framförda önskemålet torde stöta på praktiska svårigheter.

Herr Gillström: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet få framföra mitt tack för att han så snabbt och uttömmande besvarat mina frågor. Jag är särskilt tacksam för att han i sitt svar lämnat en redogörelse för vilka kvantiteter av gagnvirket, som under krigsåren gått i värmepannorna, en sammanställning, som — såvitt jag kunnat observera — inte tidigare stått att få. Svarets innehåll är emellertid utifrån de intressen, jag anser mig företräda, inte i alla avseenden tillfredsställande.

Den första frågan har inte ställts på grund av någon tveksamhet i fråga om statsrådets personliga önskan att så långt möjligt bevara massaveden för sitt egentliga ändamål som råvara för en av våra betydelsefullaste exportindustrier. Rättvisan kräver också det erkännandet, att även de verkställande organen på bränsleförsörjningens område utan tvivel hyst samma önskan. Så länge kriget pågick och avspärningen av exportvägarna hindrade en någorlunda normal

Ang. uttagningen av s. k. massaved för bränsleändamål. (Forts.)
drift inom cellulosaindustrin, uppstod, som statsrådet visat, ett naturligt överskott i de framdrivna råvarutillgångarna, ett överflöd, som industrien, med hänsyn till riskerna för kvalitetsförsämring och ur likviditetssynpunkter, torde ha varit ganska villig att avstå för bränsleändamål. Men det mest anmärkningsvärda — och ledsamma — är inte i första hand att stora mängder gagnvirke under denna tid blev bränsle. Betydligt mer oroande är, att uttagen av massaved för bränsleändamål tenderat att öka, sedan exportmöjligheterna öppnats och industriens benägenhet att avstå massaved minskat. Detta synes även framgå av den av statsrådet lämnade redogörelsen. Ändock har statsrådet försäkrat, att man icke ens tagit ut de 25 procenten av årsvirkesfångsten, en försäkran som jag med tillfredsställelse noterar vid sidan av från annat håll mottagna uppgifter, att de massavedslevererande trävarubolagen inte känna till någon avprutning alls på statsmakernas anspråk.

För den som inte har möjlighet bedöma storleken av de i statsrådets svar anförda siffrorna kan det vara av intresse att sammanställa ett par av dessa siffror. Det framgår av svaret, att landets hela cellulosaindustri under perioden 1940—44 för industriändamål förbrukat 12 miljoner kubikmeter årligen och att den normala förbrukningen före kriget årligen var cirka 17 miljoner kubikmeter. Med dessa kvantiteter kan jämföras statsrådets uppgift, att bränslemyndigheterna i ett särskilt kritiskt skede våren 1945 beräknade ett uttag av massaved för bränsleändamål om 7 miljoner kubikmeter, d. v. s. en mycket betydande del av hela den årliga gagnvirkesfångsten i våra skogar. Nu behövdes dessbättre inte detta väldiga uttag, kanske mycket tack vare riksdagens eget initiativ att premiera de vana skogsarbetarnas insatser under fjolåret. Man har hittills kunnat nöja sig med 2,7 miljoner kubikmeter. Men även detta är en mycket kännbar åderlätning av de tyvärr alltför knappa tillgångarna och det är inte obekant att bränslekommissionen nyligen — egendomligt nog nästan samtidigt med varmvattnets frigivande — gjort undersökningar om vilka virkeskvantiteter, som finnas tillgängliga för flottning söderut vid första öppet vatten. Detta kan inte vara statsrådet obekant.

Det aktuella försörjningsläget i fråga om råvaror för cellulosaindustrin är givetvis viktigt nog i och för sig. I min interpellation har jag emellertid framförallt velat fästa uppmärksamheten på de framtida försörjningsutsikterna för stora delar av Norrland, så som dessa utsikter te sig inför den numera konstaterade sammankrympningen av råvarubasen för den norrländska trävaruindustrin. Jag nödgas beklaga, att statsrådet icke funnit anledning att åberopa även detta skäl bland de argument, han anför för sin önskan att undvika massavedens användande som bränsle. Detta skäl synes i varje fall långt betydelsefullare än det höga priset på massaveden. Vad jag anført därom i min interpellation torde nämligen i allt sitt allvar stå fast, nämligen att råvarubasen för stora delar av den norrländska trävaruindustrin numera är otillräcklig och att varje uttag av massaved för bränsleändamål innebär en oundviklig minskning av denna industris redan starkt begränsade driftsmöjligheter i framtiden. Om statsrådets förmodan är riktig, att de minskade gagnvirkesdrivningarna i norrländska skogar under krigsåren i samverkan med gallringen ökat tillgången på för massaved lämplig skog, så vore detta enbart glädjande. Betydelsen av en dylik återhämtning synes dock inte böra överskattas. Den förefaller rätt liten redan med hänsyn till statsrådets egna siffror om avverkningarnas omfattning under krigsåren, och den är säkert nära nog alldeles obefintlig i det större sammanhang, varom jag tillätit mig göra några enkla antydningar.

Det är i detta större sammanhang jag velat ställa myndigheternas beslut att — låt vara temporärt — upphäva varmvattenförbudet. Det fria varmvattnet kräver ändock, som statsrådet själv visat, ett väsentligt tillskott av bränsle,

Ang. uttagningen av s. k. massaved för bränsleändamål. (Forts.)

och även om detta bränsle enligt bränslekommissionens anvisningar till stor del tages ur andra bränslereserver än massaveden, så tär det likväl starkt på förråd, som lika gärna kunnat förbrukas för det mera nödtvungna värmebehovet. Fråga är väl också, om de av kommissionen lämnade anvisningarna vinnna avsedd efterföljd; hittills ha i varje fall, enligt vad som från initierat håll meddelats, endast försvinnande små kvantiteter av de för vattenuppvärmningen avsedda gengaskolen försålts i våra två största städer. Det är klart, att varmvattnet är en välsignad sak för den relativt ringa del av landets befolkning, som har varmvattenanläggningar till sina bostäder och jag förstår mycket väl angelägenheten därav, särskilt i de hushåll, som besväras av gasransoneringen. Men jag har uttalat mina tvivel om att denna angelägenhet är lika viktig ur enskildas och ur folkhushållets synpunkter som angelägenheten att bevara massaveden för sitt egentliga ändamål. Och jag vidhåller min ståndpunkt i detta avseende. Det är beklagligt, att inte statsrådet synes dela dessa tvivel, och det är än mer beklagligt, att för honom endast hänsynen till transportsvårigheterna påkallat varmvattenförbudet. Jag hade faktiskt hoppats och trott, att han vid denna avvägning skulle ägna även en liten tanke åt de tusentals industriarbetare, för vilka massavedens användande som bränsle betyder alltmer försämrade betingelser i en redan förut ganska tröstlös och otrygg tillvaro. Jag skulle därför helst velat kunna utläsa en annan mening ur svaret på min andra fråga.

Till sist, herr talman, har jag bara några ord att tillägga i anledning av statsrådets svar på min tredje fråga, den om inte massavedsuttagen skulle kunna anpassas med hänsyn till i olika landsdelar förekommande större eller mindre relativ tillgång på råvaran. Av svaret framgår, att en dylik anpassning stöter på praktiska svårigheter. Det är möjligt, att det är så. Jag tillåter mig emellertid räkna med att statsrådet i sina fortsatta strävanden att undvika massavedens onödiga användning som bränsle inte skall försumma att pröva även denna utväg om och när dessa praktiska svårigheter — om vilkas art vi ingenting fått veta — till äventyrs visa sig övervinneliga.

Herr Nilsson, Hjalmar: Herr talman! Jag har begärt ordet i denna fråga, då den är av stor betydelse för cellulosaindustrien i Norrland. Såsom född och uppväxt i de trakter, där cellulosaindustrien huvudsakligen hämtar sina råvaror, känner jag i stora drag till, hur denna industri under årens lopp haft stora svårigheter att kämpa mot. Om man bara ser till förhållandena under de gångna krigsåren, skall man finna, att överallt i vårt land har den övriga industrien arbetat för fullt, under det att cellulosaindustrien haft lågkonjunktur. I ett fall har fabriken stått stilla i tre år, och det är ytterst få av cellulosafabrikerna, som kunnat utnyttjas till mer än hälften av sin kapacitet. När kriget slutade, ljusnade läget för arbetarna inom denna industri, då möjligheter till export öppnade sig. Industrien sökte då öka driften till full kapacitet, men när man väl kommit i gång därmed, kom meddelande om råvarubristen. Det signalerades nämligen från ledande industrihåll i landet, att råvarubrist — speciellt inom cellulosaindustrien — skulle komma att inträda redan våren 1947.

Sedan interpellationen framställdes, har jag gjort vissa undersökningar beträffande sex olika industriföretag inom Ådalen, som är ett ganska stort industriområde. Mina undersökningar omfattade två sulfatfabriker, två sulfatfabriker och två sliperier. Det visade sig att, även för den händelse bränslekommissionen inte skulle komma att taga några råvaror från dessa industrier, industrierna skulle nödgas stoppa driften våren 1947, då vad som avverkas innevarande säsong beräknas räcka endast intill denna tidpunkt. Beträffande

Ang. uttagningen av s. k. massaved för bränsleändamål. (Forts.)
 en sulfittfabrik visade det sig att, även om bränslekommissionen icke rekviderade någon ved därifrån, arbetet inom fabriken kommer att stå stilla i 5 1/2 månader. Andra fabriker finnas, vilka komma att få inställa driften för 1 1/2, 2 och 2 1/2 månader. Räknar man ut sammanlagda antalet arbetsdagar som gå förlorade under tid, då arbetet inom dessa fabriker står stilla, blir resultatet 585 000. Om man sedan räknar med att bränslekommissionen tar sina 25 procent av råvarutillgångarna — om nu bränslekommissionen verkligen kommer att framställa krav härpå — ökas givetvis den tid, under vilken fabriken kommer att stå överksamma, högst betydligt. I förra fallet kommer arbetet inom dessa sex fabriker att stå stilla under sammanlagt 13 månader. Vid en rekvisition från bränslekommissionens sida ökas tiden till 29 månader, vilket svarar mot en förlust av 1 305 000 arbetsdagar. Så stor är skillnaden. Jag tror således, att ett ingripande från bränslekommissionens sida kommer att i särskild grad drabba industrien i Ådalen.

Man kan fråga sig, av vilken anledning råvarubrist föreligger. Först och främst råder brist på arbetskraft i våra skogar, och detta trots att cellulosaindustriens egna arbetare frivilligt tagit tjänst i skogen i syfte att söka förhindra det väntade driftstoppet. Vidare förhåller det sig väl så, att återväxten i de norrländska skogarna icke svarar mot den avverkning, som för närvarande äger rum. Med detta kommer jag in på ett annat problem, som är av vital betydelse för den norrländska cellulosaindustrien, nämligen att skogens produkter inte komma att räcka till för en kapacitet inom industrien som den nuvarande. Resultatet härav kommer att bli, att vissa industrier faktiskt måste lägga ned driften, för att andra skola kunna köra för fullt. Säkerligen erinra sig alla den mycket omtalade sågverksdöden; kanske gå vi nu in i ett skede, efter vilket vi komma att tala om cellulosaindustridöden.

Jag tror, att denna fråga är av ganska stor betydelse icke enbart för industrien utan även för de arbetare, som äro verksamma inom den. Funnes en möjlighet för statsrådet Ericsson att förhindra att någon del av massaveden rekviderades av bränslekommissionen och statsrådet utnyttjade den möjligheten, tror jag, att han skulle göra icke bara industrien utan även arbetarna uppe i Ådalen en synnerligen stor tjänst.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 84, angående anslag till barnavdelningar vid lasarett m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet herr *Arrhéns* motion, nr 254, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till kostnaderna för tillhandahållande av fri undervisningsmateriel åt folkskolebarn m. m.

*Provisorisk
 lönetillägg till
 vissa stats-
 tjänstemän
 m. m.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 3, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 januari 1946, föreslagit riksdagen att dels medgiva, att tillfälligt lönetillägg under budgetåret 1945/46 och provisoriskt lönetillägg under budgetåret 1946/47 finge i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för finansdepartementet föreslagna grunder utgå till vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. enligt de närmare föreskrifter, som meddelades av Kungl. Maj:t, dels

Provisoriskt lönetillägg till vissa statstjänstemän m. m. (Forts.)

besluta om sättet för bestridande av de med berörda lönetillägg förenade kostnaderna, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i nämnda statsrådsprotokoll förordats medgiva överskridande under budgetåren 1945/46 och 1946/47 av genom riksdagens beslut maximerade anslag och anslagsposter, av vilka arvoden och andra ersättningar till icke-ordinarie personal utginge, samt att förordna om arvodestillägg åt befattningshavare, vilkas arvoden fastställts genom riksdagsbeslut.

Kungl. Maj:ts berörda förslag avsåg befattningshavare vid den civila och militära statsförvaltningen och det statsunderstödda kommunala skolväsendet. Enligt förslaget skulle det provisoriska lönetillägget omfatta hela löneskalan och för den huvudsakliga delen av denna (4 löneklassen och högre lönelägen) uppgå till årsbelopp av 720 respektive 690 och 660 kronor i ortsgrupperna A—C respektive D—F och G—I. Förnyad utbetalning av tillfälligt barn-tillägg under nästa budgetår skulle icke ifrågakomma. Vidare skulle under budgetåret 1945/46 vid sidan av den tidigare beslutade provisoriska löneförbättringen för detta budgetår utgå ett tillfälligt lönetillägg, vilket oberoende av såväl dyrortsgrupp som löneläge föreslagits till 300 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *E. Hage* och *J. F. Grym* (I:105) och den andra inom andra kammaren av herr *J. O. Gavelin* m. fl. (II:208), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandling av lönefrågorna för de statsanställda måtte besluta att det tillfälliga barn-tillägg, som av 1945 års riksdag beslutits skola under vissa villkor utgå till statstjänstemän upp till 20:e löneklassen, skulle under samma förutsättningar och villkor utgå till alla statsanställda — även kollektivanställda sådana — upp till en löneställning, motsvarande nämnda löneklass, samt utbetalas om möjligt under loppet av innevarande budgetår, ävensom att riksdagen måtte bestämma, att utgifterna härför, i den mån de ej fölle på de affärsdrivande verken, skulle upptagas å respektive huvudtitlar å tilläggsstaten för budgetåret 1945/46,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *G. Öhman* (I:106) och den andra inom andra kammaren av herrar *G. Adolfsson* och *K. E. Senander* (II:206), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte ge respektive verkstyrelser bestämda direktiv att dem underställd kollektivavtalsanställd personal skulle erhålla proportionsvis samma löneförbättring som övriga statstjänare, däri inbegripet även det engångstillägg, som av Kungl. Maj:t föreslagits utgå med 300 kronor,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *D. Norman* m. fl. (I:135) och den andra inom andra kammaren av herr *P. L. Orgård* m. fl. (II:236),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bror Nilsson* m. fl. (I:163) och den andra inom andra kammaren av herr *E. Hæggbloom* m. fl. (II:207),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Bror Nilsson* och *J. Friggeråker* (I:194) och den andra inom andra kammaren av herr *I. Johansson* i Mysinge m. fl. (II:311),

dels en inom andra kammaren av herr *K. E. Hansson* i Skediga väckt motion (II:120),

dels en inom andra kammaren av herr *O. E. Sandberg* väckt motion (II:329),

dels ock en inom andra kammaren av herr *E. Håstad* väckt motion (II:330).

Provisoriskt lönetillägg till vissa statstjänstemän m. m. (Forts.)

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder

A. hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 105 och II: 208, I: 106 och II: 206, I: 194 och II: 311 samt II: 120,

a) medgiva, att tillfälligt lönetillägg under budgetåret 1945/46 finge i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 januari 1946 föreslagna grunder utgå till vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. enligt de närmare föreskrifter, som meddelades av Kungl. Maj:t;

b) besluta, att utgifterna för tillfälligt lönetillägg skulle bestridas beträffande befattningshavare vid de affärsdrivande verken eller vid av dessa övertagna företag eller inrättningar och befattningshavare hos statens pensionsanstalt från de medel, av vilka verkets utgifter i övrigt bestredes, samt beträffande andra befattningshavare från de anslag, som vore avsedda för tillfälligt lönetillägg;

c) medgiva, att provisoriskt lönetillägg under budgetåret 1946/47 finge i huvudsaklig överensstämmelse med i nämnda statsrådsprotokoll föreslagna grunder utgå till vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. enligt de närmare föreskrifter, som meddelades av Kungl. Maj:t;

d) besluta, att utgifterna för provisoriskt lönetillägg, i den mån de icke avsåge befattningshavare hos bank- och fondinspektionen eller sparbanksinspektionen, skulle bestridas: beträffande befattningshavare vid de affärsdrivande verken eller vid av dessa övertagna företag eller inrättningar samt befattningshavare hos försäkringsinspektionen och statens pensionsanstalt ävensom befattningshavare med avlöning från luftfartsfonden från de medel, av vilka verkets eller institutionens utgifter i övrigt bestredes, beträffande befattningshavare vid statens hingstdepåer och stuteri samt å lantbruksstyrelsens stuteribyrå från det anslag, varav vederbörandes lön utginge, samt i fråga om andra befattningshavare från de anslag, som vore avsedda för provisoriskt lönetillägg;

e) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i ovannämnda statsrådsprotokoll förordats medgiva överskridande under budgetåren 1945/46 och 1946/47 av genom riksdagens beslut maximerade anslag och anslagsposter, av vilka arvoden och andra ersättningar till icke-ordinarie personal utginge, samt att förordna om arvodestillägg åt befattningshavare, vilkas arvoden faststälts genom riksdagsbeslut;

II. att motionerna I: 135 och II: 236 samt I: 163 och II: 207 måtte anses besvarade genom vad utskottet anfört;

B. anmäla, att utskottet komme att senare avgiva utlåtande i anledning av motionerna II: 329 och 330.

Reservation hade anmälts av, utom andra, herrar *Karl Andersson, Andersson* i Malmö, *Mårtensson* och *Viklund*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten A.

Herr **Andersson, Karl**: Herr talman! Tillsammans med tre ledamöter i andra kammaren har jag vid statsutskottets föreliggande utlåtande fogat en blank reservation. Jag har ingenting att invända mot utskottets yrkande i avseende å förbättring av de statsanställdas löner utan det är endast beträffande utskottets motivering i fråga om de kollektivavtalsanställda i statens verk, som

Provisoriskt lönetillägg till vissa statstjänstemän m. m. (Forts.)

jag och mina medreservanter anse, att utskottet bort vara litet mer positivt inställt. I anledning av i ärendet väckta motioner har utskottet beträffande de kollektivavtalsanställdas löneförmåner bland annat yttrat: »I detta sammanhang önskar utskottet uttala, att åtskilliga grupper kollektivavtalsanställda arbetare ha så likartade arbetsuppgifter med vissa grupper tjänstemän att jämväl likartad löneställning framstår såsom önskvärd.» Detta är vad utskottet i positiv riktning yttrat i denna sak. Men sedan säger utskottet: »Emellertid kan en full likställighet icke uppnås med hänsyn till den väsentliga skillnad, som föreligger i fråga om anställningsformen. Arbetarnas genom kollektivavtal reglerade lönevillkor gälla i regel under korta tidsperioder, medan löneregleringar för tjänstemännen genomföras med långa tidsintervaller. Såsom departementschefen framhållit bör därför i princip liksom förut gälla, att arbetargrupperna icke omfattas av den provisoriska tilläggsregleringen, men att hinder icke bör möta att företaga de jämkningar i löneställningen, som kunna finnas påkallade och förenliga med de allmänna riktlinjerna på löneområdet.» Slutligen tillägger utskottet: »Denna fråga bör emellertid bliva beroende på avtalsförhandlingar, för vilka utskottet ej anser att riksdagen i enlighet med motionsyrkandet bör giva direktiv.»

Att en lönereglering för de statsanställdas vidkommande icke bör utgöra hinder för en förbättring av de kollektivavtalsanställdas löneförmåner är, enligt mitt förmenande, det minsta man kan säga i denna sak. Tvärtom bör — och måste ovillkorligen som jag ser det — en lönereglering, som gäller de statsanställda, medföra att även de kollektivavtalsanställdas löner justeras i huvudsaklig överensstämmelse med tjänstemännens. Även om utskottet inte velat tillstyrka de motioner, vari framstälts yrkande om att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle hemställa om bestämda direktiv för de kollektivavtalsanställdas del, anser jag, att utskottet, i likhet med vad som skedde förra året och 1944, när frågan om den provisoriska löneförbättringen behandlades, kunnat skriva litet mera välvilligt och positivt till förmån för de löneanställdas intressen. Vi få dock komma ihåg, att även de kollektivavtalsanställda vid statens verk äro statens arbetare och böra komma i åtanke vid lönejustering.

Det är riktigt, som utskottet säger, att det finns grupper, som ha så likartade tjänsteförhållanden, att det i vissa fall är ganska svårt att skilja mellan arbetare, som äro kollektivavtalsanställda och arbetare, som äro anställda enligt lönereglementet. På sådana grupper vill jag anföra några exempel. Vi ha banarbetarna, som äro kollektivavtalsanställda, och banvakterna, som inte äro det. Sysselsättningen för arbetare, tillhörande dessa båda grupper, är ganska enahanda, och det är säkerligen mycket svårt att motivera någon större skillnad i lönchänseende mellan dessa, vad arbetat beträffar, så likställda grupper. Ett annat exempel: förare av rälsbuss vid statens järnvägar äro anställda enligt lönereglementet, under det att förare vid statens busslinjer äro kollektivt anställda. Man kan i detta fall inte påstå, att den ena sysslan är mera krävande eller ansvarstygnd än den andra. Det är således två grupper, som äro ganska jämställda i avseende å sysselsättning, och vid sådant förhållande finns det ingen anledning till, att den skillnad, som ligger i själva anställningsformen, skall vara grundläggande även för en skillnad i lön. I dessa fall bör givetvis en utjämning komma till stånd. Det finns även andra stora arbetargrupper, sysselsatta i statens verk, som i lönchänseende ligga långt under till och med de lägre tjänstemannagrupperna. Jag vill särskilt nämna vägarbetarna. Dessa ha sedan staten övertog vägväsendet inte erhållit någon höjning av sina timlöner, utan endast tillerkänts lönetillägg enligt gällande indexberäkningar. För vägarbetare i lägsta ortgruppen utgår lönen alltså jämt med 96 öre per timme. Det vore rimligt, om vägarbetargruppen, som,

Provisoriskt lönetillägg till vissa statstjänstemän m. m. (Forts.)

sedan staten övertog vägväsendet, icke erhållit annan förbättring i sina löner än de sociala förmånerna i statens tjänst, vilka kunna taxeras till mellan 1 och 7 öre per timme, vid de pågående förhandlingarna kunde erhålla sådan kompensation och sådan förbättring i avseende å lönerna, att de, i åtminstone någon grad, bleve jämställda med andra statens arbetare.

Det skulle vara märkvärdigt och föga tilltalande, om högt uppsatta tjänstemän i statens verk, som redan förut åtnjuta en ganska väl tilltagen lön och som genom föreliggande förslag komma att tillerkännas en ytterligare löneförhöjning, i egenskap av förhandlare för statens verk skulle motsätta sig en rimlig och skäligen löneförbättring för de kollektivavtalsanställda.

Herr talman! Det är endast dessa synpunkter, som jag velat framhålla be-
träffande föreliggande förslag. Jag har intet särskilt yrkande i ärendet.

Herr **Hage**: Herr talman! Jag har i denna fråga väckt en motion om att även kollektivavtalsanställda befattningshavare i statens tjänst under innevarande budgetår skola erhålla samma barntillägg som på annat sätt avlönade stats-tjänare. En likalydande motion har avlämnats i andra kammaren.

Det tillfälliga barntillägg, som beslöts av 1945 års riksdag, har utgått till statstjänstemän upp till 20:e löneklassen, d. v. s. till befattningshavare med en avlöning av upp till 8 000 å 9 000 kronor. När en banarbetare, vägarbetare eller verkstadsarbetare, som kanske har fyra, fem barn och som över lag har en mycket sämre och lösare anställning, konstaterar, att statstjänstemännen trots sin högre lön och bättre ställning få barntillägg, vilket den kollektivavtalsanställda arbetaren inte erhåller, framkallar detta givetvis en viss irritation. Den kollektivavtalsanställda arbetaren frågar sig, varför inte han, som har lägre lön och osäkrare ställning, får samma barntillägg som den fastare anställde och bättre avlönade tjänstemannen.

Det invändes då, att de kollektivavtalsanställdas löner inte fastställas av riksdagen i form av ett lönelemente utan vid vanliga avtalsförhandlingar mellan parterna, vilket naturligtvis är riktigt. Men då vore det väl inte mer än rimligt, att de kollektivavtalsanställda erhålla tillräcklig kompensation i den avtalsenliga lönen för att de inte få barntillägg. Ha då de kollektivavtalsanställda under den gångna avtalstiden fått tillräcklig kompensation, så att deras löner hållit sig i nivå med vad som utgått till de befattningshavare i statens tjänst, som avlönats på annat sätt, och ha de kollektivavtalsanställda utsikter att vid kommande löneförhandlingar hävda sin ställning härvidlag? På grund av en hel del omständigheter, som jag i detta sammanhang inte skall närmare ingå på, är det mycket svårt att med siffror klarlägga, huruvida de kollektivavtalsanställda under den gångna tiden ha erhållit tillräcklig kompensation, vilket ju påstås på en del håll. Arbetarnas ombudsmän hävda motsatsen, och ute i de djupa leden bland verkstadsarbetare, banarbetare o. s. v. har man den bestämda uppfattningen, att man inte erhållit tillräcklig kompensation. De kollektivavtalsanställda påstå dessutom, att de vid avtalsförhandlingarna inte kunna få sina intressen tillgodosedda på samma sätt som de anställda i statens tjänst, vilkas löner bestämmas av riksdagen. Det förhåller sig nog också onekligen på det sättet.

Utskottet menar, att det är rimligt, att de kollektivavtalsanställda vid kommande avtalsförhandlingar erhålla tillräcklig kompensation, vilket motiveras med det kända faktum att det ofta inträffar att en kollektivavtalsanställd person arbetar sida vid sida med en befattningshavare, som avlönas enligt ett lönelemente. Den senare får då enligt de för innevarande budgetår gällande bestämmelserna barntillägg, däremot inte den kollektivavtalsanställda, som kanske utför precis samma arbete och kanhända inte ens har samma betal-

Provisoriskt lönetillägg till vissa statstjänstemän m. m. (Forts.)

ning — oavsett barntillägget — som den befattningshavare, vilkens lön bestämmes av riksdagen.

Emellertid framhåller nu utskottet — vilket jag anser vara en ljuspunkt i utlåtandet — »att åtskilliga grupper kollektivavtalsanställda arbetare ha så likartade arbetsuppgifter med vissa grupper tjänstemän, att jämväl likartad löneställning framstår såsom önskvärd». Jag skulle vilja ha detta uttalande i utskottets motivering kursiverat, då det enligt min mening bör betraktas såsom ett *direktiv* för kommande löneförhandlingar. Om det konstateras, att de kollektivavtalsanställda utföra ett lika fullgott och kvalificerat arbete i statens tjänst som på annat sätt avlönade befattningshavare, är det rättvist, att de erhålla samma löneformåner som de, vilkas avlöning regleras av riksdagen.

Några rader längre fram i utlåtandet förklarar dock utskottet: »Denna fråga bör emellertid bliva beroende på avtalsförhandlingar, för vilka utskottet ej anser att riksdagen i enlighet med motionsyrkandet bör giva direktiv.» Det verkar nästan, som om utskottet här ger med ena handen och tar tillbaka med den andra, ty dessa båda uttalanden strida ju mot varandra. Har utskottet den uppfattningen, att de kollektivavtalsanställda utföra ett sådant arbete, att de böra erhålla en likartad löneställning med andra befattningshavare, vilkas löner regleras av riksdagen, verkar det egendomligt att i samma stycke förklara, att riksdagen inte kan göra något åt denna sak eller kanske inte ens har anledning att syssla med dessa ting. De av mig citerade två uttalandena i utskottets utlåtande stå alltså i diametral motsättning till varandra. Jag skulle därför — om det funnes någon utsikt att få igenom ett dylikt yrkande — vilja hemställa, att den av mig sist citerade meningen i utskottets utlåtande måtte strykas. Jag är övertygad om, att statsrådet Wigforss, som skall handlägga dessa frågor, kommer att kunna känna sig lika lugn, vare sig denna mening står i utlåtandet eller inte. Som meningen nu står där, åstadkommer den emellertid en viss irritation. Den kan föranleda den uppfattningen hos dem, som för statens räkning skola sköta de kommande avtalsförhandlingarna, att utskottet i och med detta uttalande släpper hela den tanke, som man har givit uttryck åt i den av mig först citerade meningen.

Tyvärr ligger frågan nu så till, att det är mycket små utsikter att kunna vinna gehör för ett yrkande i av mig önskad riktning. Då jag emellertid i motionen har hemställt, att tillfälligt barntillägg skall utgå även till kollektivavtalsanställd personal under innevarande budgetår — efter den 1 juli 1946 skall ju detta barntillägg överhuvud taget inte utgå till statstjänstemännen — hemställer jag, för att göra ett rent ideologiskt yrkande om bifall till första delen i motionens kläm, nämligen att samma barntillägg, som utgår till statstjänstemännen upp till 20:e löneklassen, skall utgå även till kollektivavtalsanställd personal. I motionen framställer jag även ett yrkande om hur de kostnader, som uppstå på grund härav, skola bestridas, men detta senare yrkande har — enligt vad man förklarat för mig från sakkunnigt håll — intet sammanhang med den nu förevarande propositionen. Jag inskränker mig därför, herr talman, till att hemställa om bifall till första punkten i yrkandet i motionen nr I: 105.

Häri instämde herr *Grym*.

Herr **Linderot**: Herr talman! När jag begärde ordet, avsåg jag att särskilt uppehålla mig vid frågan om de kollektivavtalsanställda i statens tjänst. Herrar Karl Andersson och Hage ha emellertid redan framfört så goda argument för den ståndpunkt, som vi från vårt partis sida ha förfäktat i en motion här i kammaren, att det skulle vara en överloppsgärning att upprepa de synpunkter, som dessa båda talare på ett så förträffligt sätt ha anfört.

Provisoriskt lönetillägg till vissa statstjänstemän m. m. (Forts.)

Då jag emellertid ändå har fått ordet, vill jag anlägga några andra synpunkter på hela frågan.

Det är enligt min mening tillbörligt, att särskilt vi, som tidigare ganska hårt ha kritiserat Kungl. Maj:t för behandlingen av statstjänarnas lönefrågor under krigsåren, uttala vår tillfredsställelse i allmänhet med det nu föreliggande förslaget, vilket innebär en provisorisk förbättring som är större än vad man hade kunnat vänta sig från regeringen. Det är kanske inte ur vägen att då också erkänna detta. Därmed har jag givetvis inte påstått, att alla statstjänare nu gå omkring och äro förtjusta över den ekonomiska förbättring som det provisoriska lönetillägget kommer att medföra — långt därifrån. De flesta statstjänarna betrakta naturligtvis detta såsom bara en rättfärdig avbetalning från statens sida för kompenserande av de ekonomiska uppoffringar som statstjänarna faktiskt ha fått vidkännas under krigsåren på grund av att de icke erhållit tillräcklig kompensation i förhållande till dyrtiden. Men då statstjänarna i allmänhet nu ha accepterat det föreliggande förslaget utan någon egentlig opposition, tyder ju detta på att de ha ansett, att regeringen har handlat tämligen anständigt i deras lönefråga. Emellertid vill jag efter att ha konstaterat detta rikta särskilt herr finansministerns uppmärksamhet på att det relativa lugn och den tystnad inom statstjänarlägret, som herr finansministern har lyckats åstadkomma med detta förslag, inte bara grundar sig på den faktiska förbättring som statstjänarna nu erhålla, utan också på förhoppningar om att den definitiva löneregleringen skall komma att bli tillfredsställande. Det är anledning att i denna diskussion understryka detta, och jag rekommenderar det såsom en PM i finansdepartementet.

Jag vill också i detta sammanhang fästa riksdagens uppmärksamhet på att vissa verkstyrelser och verkchefer ha behagat att sätta sig på näsan på riksdagen och till och med på Kungl. Maj:t vid handläggningen av vissa ärenden, där riksdagen har uttalat en bestämd mening. Jag anser att detta inte bör förbli opåtalat. Jag erinrar t. ex. om att Kungl. Maj:t i en proposition år 1944 rekommenderade verkstyrelserna att företaga de jämkningar i löneställning, som kunde befinnas påkallade och förenliga med de allmänna riktlinjerna i fråga om lönepolitiken. Med stöd härav ingingo två av de kollektivavtalsanställdas organisationer, nämligen Svenska järnvägsmannaförbundet och väg- och vattenbyggnadsarbetarförbundet, den 9 februari 1945 till vederbörande verkstyrelser med begäran om förhandlingar rörande löneförbättringar. Kungl. järnvägsstyrelsen behagade emellertid den 12 februari samma år meddela, att den vägrade att förhandla i anledning av framställningen från Svenska järnvägsmannaförbundet.

Verkstyrelserna böra enligt min mening inte opåtalat få uppträda på det sättet. Kungl. järnvägsstyrelsen och dess högste chef böra erinras om att det icke är riksdagen, som är anställd hos kungl. järnvägsstyrelsen, utan tvärtom. Om riksdagen uttalar en mening, tillkommer det icke verkstyrelserna att intaga en annan ståndpunkt. Jag hör till dem som mena, att verkstyrelserna inte böra vara nickedockor, som måste fråga riksdagen eller departementen om direktiv i varje detalj, utan jag anser tvärtom att verkstyrelserna böra vara så självständiga, att de kunna ta egna initiativ. Men det får naturligtvis inte gå dithän, att av riksdagen uttalade meningar negligeras av vederbörande verkchef eller verkstyrelse, vilket jag här vill påtala. Järnvägsstyrelsen tillät sig för övrigt i följd att uttala vissa egna meningar rörande riksdagsmännens fribiljetter på järnvägarna. Det verkar, som om järnvägsstyrelsen hade missförstått sin ställning och inte fattat, att riksdagen är den överordnade som inte behöver fråga verkcheferna till råds, när riksdagen intar en ståndpunkt i en sakfråga.

Provisoriskt lönetillägg till vissa statstjänstemän m. m. (Forts.)

Utöver vad som här redan anförts beträffande de kollektivavtalsanställdas lönefråga vill jag i likhet med herr Hage fråga utskottet, av vilken anledning utskottet gett utlåtandet en så motsägande formulering som herr Hage påpekade? Varför anser utskottet, att riksdagen inte bör ge direktiv i fråga om de kollektivavtalsanställdas löneförhållanden? Jag kan dela utskottets uppfattning i så måtto, att riksdagen inte bör behandla detaljer i fråga om de kollektivavtalsanställdas löner. Men i den motion, som jag här har tagit till orda för att försvara, yrkas heller inte, att riksdagen skall befatta sig med detaljer, utan bara att respektive verksstyrelser skola erhålla direktiv att dem underställd kollektivavtalsanställd personal skall erhålla proportionsvis samma löneförbättring som övriga statstjänare, däri inbegripet även det engångstillägg, som av Kungl. Maj:t föreslagits utgå med 300 kronor. Ett sådant direktiv måste riksdagen anses vara fullständigt oförhindrad att utfärda. Jag kan i likhet med herr Hage inte förstå att utskottet, sedan det först uttalat sina sympatier för den tankegång, som framföres i motionerna, i en passus omedelbart därefter kan förklara, att utskottet anser riksdagen vara okvalificerad att uttala sin mening angående en grundlinje för handläggningen av de kollektivavtalsanställdas lönefrågor. Det är nämligen bara en fråga om ett yrkande, att riksdagen skall hemställa till Kungl. Maj:t om utfärdande av direktiv till verksstyrelserna om proportionsvis likartade löneförbättringar för de kollektivavtalsanställda, vilket jag anser vara ett mycket blygsamt direktiv från riksdagens sida som utskottet icke borde ha anledning att avvisa.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till motionen nr I:106, då det är principiellt viktigt att här underkänna utskottets bestridande av riksdagens kapacitet. För sådana yrkanden måste riksdagen absolut ha kapacitet, och ledamöterna böra i gemen alldeles oavsett partigruppering slå vakt om denna riksdagens kapacitet, ty den tror jag bör bevaras.

För att undgå misstolkningar vill jag tillåta mig att erinra om att jag visst inte menade att riksdagen skall syssla med detaljfrågor, men jag understryker än en gång, att här rör det sig endast om en allmän anvisning om behandlingen av lönefrågorna för de kollektivavtalsanställda. Jag skulle gärna också ha yrkat vad herr Hage till hälften tänkte yrka, nämligen att den passus i utskottets utlåtande, där utskottet avvisar direktivgivandet, skulle utgå, men då jag inte är så optimistisk, att jag tror att riksdagen på rak arm ändrar texten i ett utlåtande, skall jag nöja mig med det yrkande jag har framställt om bifall till motionen nr 106 i denna kammare.

Herr Anderson, Gustaf Iwar: Herr talman! Vi ha inom statsutskottet, närmast dess tredje avdelning, offrat rätt mycket tid på detta ärende. Det är ju också vittfamnande och har stora ekonomiska konsekvenser. För min del hälsar jag med tillfredsställelse resultatet av de förhandlingar som ha förts. Statstjänstemännen ha sent omsider fått ersättning för den eftersläpning i deras löner som de faktiskt varit utsatta för under flera år. Underhandlingarna skola ju fortsätta om den framtida lönesättningen, och underhandlingar pågå även beträffande de kollektivavtalsanställda.

Beträffande de kollektivavtalsanställda har ju motionsledes och även nu här i debatten yrkats på att riksdagen skall ge vissa direktiv. Det är ju möjligt — det erkänner jag gärna — att det i dagens situation låter höra sig och låter synnerligen enkelt och bra, men tänker man något längre än för stunden, ställer det sig helt annorlunda. Med den mångåriga erfarenhet jag har på hithörande område ber jag bestämt att få avråda från att riksdagen ger sig in på att giva direktiv i fråga om löneställningen. I det sammanhanget vill jag erinra om att mig vederligt sker det aldrig ute i städerna och kommunerna att respektive

Provisoriskt lönetillägg till vissa statstjänstemän m. m. (Forts.)

fullmäktiginstitutioner i förväg ge anvisningar, hur lönenämnder och drätselkammare skola bete sig i lönefrågor, utan det får bli beroende av de förhandlingar som äga rum. Dessutom är att märka, att om man inte det ena året resonerar si och det andra året så, kommer man inte ifrån att man på visst sätt inskränker rörelsefriheten vid förhandlingsbordet. Det är för övrigt symptomatiskt att en del statstjänstemän önska övergå till kollektivavtalsanställningsformen, och för min personliga del har jag ingenting principiellt att invända mot att lejonparten av statstjänstemännen övergå till denna anställningsform. Ett annat skäl, varför man inte bör utfärda direktiv i det här sammanhanget, är att vederbörande fackorganisationer med stor sannolikhet inte äro tillfreds med generella lönetillägg, utan de komma att kräva justeringar på såväl timlöner som andra löner, och det göra de med full rätt. Jag tänker närmast på banarbetargruppen. Jag har själv varit banarbetare i tre år och vet litet grand vad jag talar om, när jag säger att deras arbete oftast är mycket hårt och tungt. Svårigheten för denna grupp ligger emellertid i att de inte ha fullt arbete mer än åtta, nio eller tio månader om året. Därför bör man vid blivande förhandlingar observera, att deras arbete är säsongbetonat. Det finns även andra grupper statsanställda beträffande vilka liknande synpunkter kunna anläggas.

Med vad herrar Andersson i Rixö, Hage och Linderot anfört tror jag att de slå in öppna dörrar. Jag tror att dessa tre herrar kunna vara tämligen lugna för att de kollektivavtalsanställdas talesmän vid förhandlingarna komma att bevaka dessas intressen. Beträffande påståendet, att i statsutskottets utlåtande den ena formuleringen skulle slå ihjäl den andra, ber jag att få erinra om att utskottet i första satsen använder uttrycket »framstår såsom önskvärd», och det kan väl rimligen inte betraktas såsom något direktiv, i varje fall på intet sätt något bindande direktiv.

Utgår man vid förhandlingarna från 1935 eller 1939 års löner och jämför vad tjänstemännen och de kollektivavtalsanställda ha fått under motsvarande tid, får man enligt mitt sätt att se inte förbise, att flera grupper av den sistnämnda kategorien kunna ha fullt berättigade krav på justeringar uppåt för att deras ställning skall bli jämförbar med tjänstemännens. Det bör observeras, att utskottet tillstyrker det begärda bemyndigandet för Kungl. Maj:t att för de arvodesavlönade bestämma dels vilka tillägg som skola utgå dels ock storleken av tilläggen. Detta bemyndigande är ju en rent praktisk åtgärd, men det betyder inte att alla skola få exempelvis dessa 300 kronor, vilket ju är maximum.

När jag nu ser, att finansministern är närvarande, ber jag att få fästa hans uppmärksamhet på statsutskottets uttalande att en omprövning bör ske av lönerna till lärare vid folkhögskolor, lantbruks-, lantmanna- och lanthushållsskolor. I det sammanhanget ber jag, att Kungl. Maj:t även tänker på andra grupper som tydligen ha blivit bortglömda.

Beträffande herr Hages motion om barn tillägg vill jag erinra om att vederbörande personalorganisationer inte vilja ha denna avlöningsform, men fränsett detta kan man väl utgå från att det är lämpligare att frågan om barnbidrag löses i ett större sammanhang. Ty det är dock så, herr Hage, att även andras barnungar än de statsanställdas äro matfriska och dyra att underhålla.

Då jag, herr talman, anser att utskottet efter en ingående prövning kommit till ett väl avvägt uttalande, ber jag att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag i alla delar.

Herr Mannerskantz: Herr talman! I stort sett kan jag instämma med den föregående ärade talaren. Han gav uttryck åt delvis samma synpunkter som jag har velat anföra. Det är särskilt den förste ärade talarens inlägg som gjort

Provisoriskt lönetillägg till vissa statstjänstemän m. m. (Forts.)

att jag begärt ordet. Jag vill nämligen i viss mån komplettera den skildring av lönemarknaden som han gav.

Vi hade i tredje avdelningen föredragning — en ganska noggrann sådan, tror jag — av en av dem som företråda staten vid avtalsförhandlingarna med kollektivavtalsanställd personal. På särskilda frågor av avdelningens medlemmar drog han fram siffermaterial, som ådagalade att alla kollektivavtalsanställda grupper i statens tjänst ha fått fullständig kompensation för dyrtiden utom en viss grupp av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens arbetare, för vilken det fattades en enhet i den fulla kompensationen. Samtliga andra kollektivavtalsanställda hade fått, inte bara full kompensation utan i flera fall löneökningar, som gjort att de fått upp till tio enheter mer än vad som motsvarar full kompensation. De kollektivavtalsanställdas löner ha alltså inte följt med utvecklingen sämre än statstjänarnas, utan det är de senares löner som kommit att släpa efter. Den saken har nu här rättats till, och förhållandet är således inte det, att de kollektivavtalsanställda under den gångna tiden ha varit i sämre läge än de som äro anställda som tjänstemän.

Man måste förvåna sig över att de båda socialdemokratiska talare, som yttrat sig till förmån för herr Linderots motion, äro så angelägna att statsmakterna skola lägga sig i avtalsväsendet. Vi voro tämligen eniga inom avdelningen, att det bästa vore att avtalsväsendet finge sköta sig självt, så att inte fackföreningarna så småningom sjunka ned till samma dåliga plan som i det land, som herr Linderot väl närmast ser som sin förebild, där fackföreningarna väl egentligen inte ha någonting att säga till om när det gäller att bestämma lönerna, där rätten att strejka är obefintlig — i varje fall hör man aldrig talas om någon som vågar sig på den saken — och där fackföreningarnas förnämsta uppgift väl är att hålla arbetarna till ordningen. Det är väl inte någon här som anser detta vara det idealiska tillståndet för fackföreningsväsendet, ty det är väl bättre att de få behålla sin frihet att förhandla. Och för övrigt är väl numera skickligheten därvidlag så stor, att deras intressen bli väl tillvartagna utan att man behöver gå den politiska vägen. Jag tror inte att man skulle behöva hålla på så värst många år med att via politiska beslut bestämma över avtalsförhandlingars förlopp, förrän det vore slut med friheten. Det brukar gå så, och vi ha ju som sagt förebilder österut, som jag inte tror att någon egentligen här i landet skulle vilja efterapa.

Utskottet har framhållit, att ett flertal kollektivavtal utlöpte med utgången av år 1945 och att förhandlingar om nya avtal pågå. Av övriga avtal utlöpa samtliga den 30 juni 1946 utom ett, som gäller till årets slut. Utskottet har med hänsyn härtill ansett att avtalsförhandlingarna må ske på ett fritt sätt. Man har bara antytt det rätt självklara förhållandet, att statens företrädare vid förhandlingarna skola iakttaga vad som är skäligt med hänsyn till läget på den allmänna lönemarknaden.

Vi fingo inom avdelningen en uppgift på vad det skulle innebära, om alla kollektivavtalsanställda finge en höjning av sina timlöner, motsvarande lönetillägget på 660 o. s. v. kronor utöver de löneökningar, som de men inte statstjänarna fått. Det skulle i de flesta fall röra sig om 25 à 30 öre i timmen. Om de kollektivavtalsanställda skulle få ett sådant tillägg, skulle de bli oerhört överkompenserade för dyrtiden i jämförelse med alla andra, både statstjänarna och dem som äro anställda inom det enskilda näringslivet. Skulle detta inträffa, behöver man inte ha alltför stor fantasi för att kunna tänka sig, hur det skulle bli på lönemarknaden i allmänhet. En sådan löneökning skulle påverka hela löneutvecklingen och ovillkorligen medföra en inflationsartad höjning av alla priser, som inte skulle kunna hejdas. Jag undrar därför, om man tänkt igenom vad ett bifall till herr Linderots motion skulle innebära. Det

Provisoriskt lönetillägg till vissa statstjänstemän m. m. (Forts.)

innebär inte vad han kanske själv tror att det gör eller, med andra ord, att det skulle bli likställighet mellan de kollektivavtalsanställda och statstjänarna, utan det skulle innebära att, sedan de kollektivavtalsanställda i flera omgångar tidigare ha fått höjningar, som inte ha kommit tjänstemännen till del, skulle de dessutom få detta nya tillägg. Man skulle därigenom begå en ny orättvisa mot tjänstemännen, förutom att man som sagts är i färd med att göra fackföreningarna till vad herr Linderot kanske helst vill.

En sak, som inte vidrörts i denna debatt men som jag vill understryka, är orsaken till att utskottet inte har kunnat direkt förorda bifall till de motioner, som äro väckta angående folkhögskollärarna och lantman- och lantbruksskollärarna. Anledningen är att deras tjänstgöring är så olikartad, att vi inte vågade oss på att försöka räkna ut, hur pass stora de olika tilläggen skulle bli för dem. Det är så olika antal veckor de tjänstgöra. Somliga ha fri bostad, andra inte. Även andra sådana omständigheter göra att man måste ta hänsyn till ting, som vi inte under den här tiden ha kunnat överblicka. Detta utskottsutlåtande måste ju komma fram till kammaren inom rimlig tid. Därför ha vi endast sagt, att det är skäligt, att de få ett tillägg, som motsvarar deras löner och deras tjänst, men att vi överlåta åt Kungl. Maj:t, som ju har den administrativa apparaten till sitt förfogande, att lägga fram förslag om hur detta tekniskt skall utformas. Jag får alltså här uttala den förhoppningen, att regeringen måtte effektuera den av riksdagen uttalade önskan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Hage**: Herr talman! Med anledning av herr Gustaf Iwar Andersons anförande vill jag göra ett par anmärkningar.

Han sade att statstjänarna inte önska ett system med barntillägg. Beträffande majoriteten av statstjänarna torde detta vara riktigt. Följden av denna uppfattning blir också att från den 1 juli 1946 försvinna barntilläggen från de provisoriska lönetilläggen. Men jag vågar bestämt påstå, att de kollektivavtalsanställda ha den uppfattningen, att när de *andra* befattningshavarna trots allt fingo barntillägg för innevarande budgetår, borde också de för detta budgetår ha antingen barntillägg eller kompensation för barntillägg. Det är logiskt, och bakom den uppfattningen står säkert den stora massan av de kollektivavtalsanställda. Däremot är man naturligtvis enig om att barntilläggen böra försvinna från den 1 juli 1946.

Vidare förklarade herr Anderson, att de kollektivavtalsanställdas talesmän vid förhandlingarna säkert komma att bevaka sina uppdragsgivares intressen. Det är jag fullt överens med honom om, men det är klart att deras ställning blir svårare, när det nu skrives av utskottet och riksdagen på sätt som här skett i utlåtandet. Hade den sats, där man talar om att det är önskvärt, att de kollektivavtalsanställda få en likartad löneställning med den, andra ha, fått stå kvar utan att följas av uttalandet, att riksdagen ej kan lägga sig i, vad som kan beslutas vid förhandlingarna, hade givetvis ställningen för de kollektivavtalsanställdas ombudsmän varit starkare, när man går att förhandla.

Jag vill också säga ett par ord med anledning av det yttrande, som den föregående talaren — herr Mannerskantz — fällde och vari han påstod, att de kollektivavtalsanställda ha blivit mera gynnade än andra. Jag vågar säga att det säkerligen är ett påstående, som inte står sig i verkligheten. Det kan ju hända, att en tjänsteman, som sitter i ett verk, på papperet kan få fram någonting sådant med avseende på någon enstaka grupp. Men det uttalandet står emot en enhällig uppfattning hos de kollektivavtalsanställda. Jag har träffat representanter för dessa som ha visat mig siffror på att de icke ha fått en tillräcklig kompensation, om man tar hänsyn till de tillägg, som riksdagen

Provisoriskt lönetillägg till vissa statstjänstemän m. m. (Forts.)

varit med om att ge övriga befattningshavare. På det hållet finns det åtminstone en sådan uppfattning, och när det gäller vissa befattningshavare har man med siffror visat, att det förhåller sig på det sättet.

Gentemot detta säger nu den senaste talaren, att om det, som vi talat om, skulle bifallas, skulle de kollektivavtalsanställda få det ännu bättre i förhållande till andra befattningshavare. Det är naturligtvis min uppfattning, att om en avvägning skall ske mellan de kollektivavtalsanställdas och andras löner, en fullständig undersökning skall göras om vad den eller den gruppen av de kollektivavtalsanställda verkligen fått. Visar det sig då, att dessa på någon eller några punkter fått det bättre än andra, skall naturligtvis en avräkning ske. Vi syfta inte till att de kollektivavtalsanställda skola få det bättre ställt än andra, men de böra få det ungefärligen lika bra som andra. Det är vår inställning, och om den sats, i vilken man säger att det är önskvärt att de kollektivavtalsanställda få en likartad löneställning med vissa grupper tjänstemän, icke hade mot-sagts av ett senare uttalande av utskottet, skulle man lättare komma fram till det målet.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Det är med en viss tillfredsställelse man konstaterar, att finansministern nu funnit det ekonomiska läget vara sådant, att han ansett sig kunna lägga fram förslag om en förbättring av de statsanställdas löneförmåner, såväl genom ett tillfälligt tillägg för innevarande år som även genom en provisorisk förbättring, intill dess en lönereglering kan genomföras. Men även om man nu konstaterar detta, särskilt när det gäller dem som tillhöra de lägre lönegrupperna och för vilka den bristande kompensationen för dyrtiden varit mest kännbar, måste man ändå göra vissa reflexioner i samband med det föreliggande förslaget.

Kostnaderna för det provisoriska lönetillägget för nästa budgetår skulle enligt propositionen uppgå till 110 miljoner kronor. Det är en ökning med 87 miljoner kronor, i förhållande till vad som för närvarande utgår. Kostnaderna för det tillfälliga lönetillägget skola, likaledes enligt samma källa, uppgå till omkring 49 miljoner kronor. Detta är ju betydande belopp, och det måste få verkningar i olika avseenden, icke minst beträffande lönerna på den fria arbetsmarknaden. Jämförelser mellan dessa löner och de statsanställdas komma att göras, och detta kommer i sin mån att påverka avtalsförhandlingarna och bidra till att krav resas på högre löner även på dessa arbetsområden. Det är också svårt att bestrida, att en sådan påverkan i många avseenden är naturlig, ty onekligen är det så, att de statsanställda i allmänhet ha bättre förmåner än i enskild tjänst anställda. De ha dels fastare anställningsförhållanden, dels ålderdomen tryggad genom pension, ordnad och fri sjukvård och semester, som är bättre ordnad än vad i allmänhet erhålles inom det enskilda näringslivet. Och jämför man lönerna för jämförliga grupper, kan det knappast sägas att inte de statsanställdas lön är något bättre än lönerna i den fria marknaden, ty det är stora grupper inom landet, vilkas löneförmåner stå långt under de sämst ställda statliga befattningshavarnas.

Men jag vill se denna fråga även från en annan synpunkt. Om det nu blir en allmän lönerörelse uppåt, kan detta givetvis icke undgå att påverka varuprisläget. Det måste medföra en tendens till prisförhöjningar; de inflatoriska krafterna skulle bli svåra att hålla tillbaka. Finansministern har ju under kriget allvarligt strävat efter att motverka dessa tendenser, och hans önskan är väl fortfarande den, nu då kriget är slut och vi hoppas på en övergång till mera stadgade förhållanden, att en ytterligare penningvärdesförsämring icke skall äga rum i någon nämnvärd utsträckning.

Provisoriskt lönetillägg till vissa statstjänstemän m. m. (Forts.)

Det skulle vara intressant att få ett uttalande av finansministern vid behandlingen av detta ärende i dag om hans ståndpunkt i denna fråga, ty det är givet att denna hans ståndpunkt kan tagas till intäkt för ställningstaganden i många avseenden.

Jag går icke in på själva lönefrågan, ty tvärtemot vad en stockholmstidning ville göra gällande dagen efter det att utskottsutlåtandet låg på bordet, går ju bondeförbundet icke emot förslaget om kristillägg åt de statsanställda. Jag finner anledning att betona, att vi endast ha försökt åstadkomma ett avvägande för att nå största möjliga rättvisa och att vi således icke äro negativt inställda till förslaget. Vi vilja, att rättvisa skall vederfaras alla grupper, och den ståndpunkten intaga vi även i den nu föreliggande frågan.

Med anledning härav har jag nu, herr talman, inte något särskilt yrkande som avviker från utskottets, men jag har ansett det finnas anledning att vid behandlingen av detta ärende i dag understryka de synpunkter jag här har anfört.

Herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag skall gärna svara herr förste vice talmannen omedelbart.

Det är alldeles klart att regeringen, innan den framlade denna proposition om provisorisk löneförbättring, har övervägt vilka konsekvenser en sådan löneförbättring kan få även när det gäller den s. k. öppna arbetsmarknaden. Propositionen innebär, att man — med en viss försiktighet — för statstjänare upp till en viss löneklass återför reallönerna till den höjd de hade år 1939. Förutsättningen är att sådana förhållanden föreligga, att en liknande utveckling skall vara möjlig på den öppna arbetsmarknaden. Vi ha antagit att så är fallet. I den mån man överhuvud taget kan göra beräkningar över den svenska nationalinkomstens storlek nu jämfört med år 1939, synes den gott och väl ha nått upp till samma nivå som 1939 — kanske ligger den ett stycke över — och under sådana förhållanden förefaller det ju rimligt, att även av staten anställda löntagare skola få samma reala inkomst som de hade år 1939.

Drar man av detta den slutsatsen, att regeringen finner det naturligt, om man även på den öppna arbetsmarknaden kräver detsamma, så är detta en riktig slutsats, och det för mig över till frågan om förhållandet mellan de statsanställdas lönereglemente och de kollektivanställdas avtal, vilken här har varit föremål för diskussion.

Då jag har varit fullt nöjd med det uttalande, som gjorts av statsutskottet i fråga om förhållandet mellan denna provisoriska löneförbättring och de kollektivavtalsanställdas villkor, beror detta därpå, att utlåtandet, så som jag läser det, ger uttryck åt en uppfattning, som jag tycker är alldeles riktig, nämligen att denna provisoriska löneförbättring, i den mån den kan ha något inflytande på förhållandena på den öppna arbetsmarknaden, får tolkas så att ett återförande av reallönerna till 1939 års nivå är rimlig, och då måste detta i minst lika hög grad kunna tillämpas på kollektivavtalsanställda i statens tjänst.

Det är såvitt jag förstår, alldeles tillräckligt. Jag tror inte att det missförstånd, som framskyntade i herr Mannerskantz' anförande och som gick ut på att den föreslagna löneförbättringen skulle innebära något slags mekaniskt överflyttande av så och så många öre per timme till de kollektivavtalsanställda, har förelegat inom de anställdas egna organisationer, utan där har man haft fullt klart för sig att det helt enkelt är fråga om att jämföra de reala förmåner, som nu komma de statsanställda till del, med de reala förmåner, som de kollektivavtalsanställda ha fått eller eventuellt kunna få genom nya löneförhandlingar. Det förhållandet, att man inte här kan göra jämförelser rent mekaniskt, medför att det enligt min mening kan vara försiktigast med det yttrande som

Provisoriskt lönetillägg till vissa statstjänstemän m. m. (Forts.)

göres från statsutskottets sida. Det kan eljest hända att det uppstår missförstånd, såsom tydligen har hänt med herr Linderots motion, i vilken det talas om motsvarande löneförbättringar för den statligt kollektivanställda personalen. Motionen kan eventuellt — som det har gjorts från herr Mannerskantz' sida — tolkas så, som om det vore fråga om ett överförande av vissa bestämda lönebelopp. Inom de kollektivavtalsanställdas egna organisationer har man inte samma uppfattning som herr Mannerskantz, utan där inser man mycket väl, hur jämförelsen skall göras. Som förhållandet är mellan dessa båda olika lönesystem — statstjänstemännens och de statligt kollektivanställdas — vilja de kollektivavtalsanställda säkerligen icke finna sig i att hålla tillbaka sina löneaktioner lika länge som t. ex. de enligt statligt lönelemente anställda få vänta på att en ny lönerogering skall äga rum. Då man alltså inte kan säga till de kollektivavtalsanställda, att de icke skola göra några lönerörelser i år, därför av statstjänstemännen få oförändrade löner några år framåt, är det inte heller rimligt att säga, att eftersom det nu sker en löneändring för de enligt lönelemente anställda, bör en löneändring också ske för de kollektivavtalsanställda.

Man måste alltså hålla isär begreppen, och jag finner det uttalande, som statsutskottet gjort, vara det riktigaste. Jag skulle beklaga, om den opposition, som kommit från herr Hages sida, skulle föranleda någon till den uppfattningen, att statsutskottet icke ställer sig bakom den tolkning jag här har givit. En opposition, som liksom vill pressa statsutskottets uttalande i riktning mot att utskottet icke skulle önska, att denna löneförbättring skulle få ha sina konsekvenser, kan icke vara nyttigt för de kollektivavtalsanställda.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av den fråga, som här har varit ventilerad framför andra, nämligen den om de kollektivavtalsanställdas löner. Efter finansministerns uttalande här behöver jag inte syssla så mycket med den saken, men jag vill understryka att den diskussion, som här har förekommit, mera har varit en diskussion om ord än om begrepp. Jag har tolkat statsutskottets uttalande så, som finansministern här har utvecklat det. När utskottet säger, att *det är önskvärt* att lönerna för de kollektivavtalsanställda personalen anpassas efter dem, som i propositionen föreslås skola komma de reglementsanställda till del, så måste utskottet mena, att detta inte bara skall vara ett platoniskt uttalande, utan att det skall vinna efterföljd. Under andra förhållanden hade utskottet antagligen inte sagt något alls. Jag uppfattade utskottets skrivsätt som en avi till de verk, som skola föra dessa förhandlingar.

När utskottet sedan säger, att riksdagen inte bör utfärda några direktiv beträffande dessa löner, så överensstämmer detta säkert med uppfattningen hos de personalgrupper som det är fråga om. De som äro anställda enligt kollektivavtal önska säkert inte någon annan anställningsform. De önska behålla systemet med kollektivavtal och fria förhandlingar, och det skulle ju vara ganska meningslöst om riksdagen under sådana förhållanden skulle *fatta beslut* beträffande lönerna för denna personal. Jag tror alltså inte att vi här i riksdagen behöva votera vare sig i överensstämmelse med det yrkande, som framställt av herr Hage, eller det förslag, som väckts av herr Linderot. Det förefaller mig att döma av diskussionen, som om vi skulle mena ungefär samma sak, nämligen att lönerna för de kollektivavtalsanställda personalen skola anpassas efter de löner som här beslutas för tjänstemännen. De verksstyrelser, som det är fråga om, böra i riksdagens uttalande, även sådant det formuleras av statsutskottet, ha ett stöd, om de ställa sig välvilliga till de krav som resas från arbetarnas sida, och om inte det hjälper, bör ju finansministern ha möjlighet att ställa saken till rätta.

Vad jag närmast skulle vilja uttala mig emot är ett yttrande som herr Man-

Provisoriskt lönetillägg till vissa statstjänstemän m. m. (Forts.)
nerskantz fällde. Han påstod, att han vid föredragningen i statsutskottet hade fått veta, att lönerna för den kollektivavtalsanställda personalen redan hade nått en sådan höjd, att full kompensation för dyrtiden hade vunnits. Jag tror att hans uttalande grundar sig på en missuppfattning. En sådan kompensation har inte vunnits för denna personal. Det kan vara riktigt beträffande någon enskilda grupp, som har befunnit sig i ett speciellt läge, men det gäller inte för den stora massan av kollektivavtalsanställd personal. Det gäller t. ex. inte för personalen vid statens järnvägars centralverkstad i Örebro — det är en mycket stor personal — och jag tror inte heller att det gäller för någon majoritet av de andra grupperna. Det finns nog därför anledning för denna personal i lika hög grad som för den personal, vars löneförbättring riksdagen skall fatta beslut om i dag, att anhålla om att få bli ihågkommen.

Jag vill alltså, herr talman, göra det uttalandet, att de yrkanden, som här ha ställts om bifall till vissa motioner, icke böra vidhållas, ty ett avslag på dem skulle kanske vara ägnat att framkalla missförstånd beträffande den verkliga innebörden av det förslag som statsutskottet här har framlagt och som riksdagen väl kommer att enas om. När jag yrkar bifall till statsutskottets förslag, gör jag det alltså under det uttalandet, att ett beslut i enlighet med detta förslag innebär ett tillmötesgående av de yrkanden, som här i fråga om lönerna ha ställts av herrar Hage och Linderot.

Herr Ericsson, Herman: Herr talman! Jag begärde ordet av den anledningen, att herr Gustaf Iwar Andersons yttrande, att statstjänarnas organisationer ha sagt nej till barntilläggen, kanske skulle kunna tolkas så som om organisationerna hade sagt nej till barntilläggen främst för banarbetarna. Men så är det ju inte. Organisationerna ha avvisat barntilläggen som avlöningsform, men när nu statstjänare upp till tjugonde lönegraden ha erhållit barntillägg, så är det helt naturligt, att statstjänarnas organisationer icke hade sagt nej, om banarbetare och verkstadsarbetare vid förhandlingarna hade blivit erbjudna barntillägg.

Jag vill sedan till herr Mannerskantz säga, att även om man vid förhandlingarna i ett eller annat fall skulle kunna bevisa med siffror, att det finns arbetare som ha fått full kompensation, så har alldeles säkert utgångsläget för dessa grupper varit så dåligt, att det inte är mer än skäligt att dessa grupper få litet mer än full kompensation. De grupper, vilkas utgångsläge varit relativt hyggligt, ha ännu icke fått full kompensation.

Speciellt för banarbetarnas del är den springande punkten den på vilken organisationernas intresse främst inriktar sig, önskemålet att få full arbetstid. Banarbetarnas avtal är i och för sig inte så dåligt, under förutsättning att de ha arbete året runt, men det är just på denna punkt det brister, och det är där organisationerna göra allt vad de kunna för att få en förbättring till stånd. I sanningens intresse skall jag erkänna, att järvägsstyrelsen har försökt gå oss till mötes där det har varit möjligt för styrelsen att göra det, och jag hoppas att dessa strävanden skola krönas med ännu större framgång än vad som hittills varit fallet.

Jag kommer att rösta för bifall till utskottets förslag på denna punkt med anledning av att förhandlingar pågå mellan statstjänarnas organisationer och statsmakterna om det nu uppsagda kollektivavtalet. Vid dessa förhandlingar har man från organisationernas sida begärt löneökningar som skola ge kompensation för dyrtiden, och vi hoppas också att organisationerna skola kunna genomdriva dessa löneökningar. I det stycket tolkar jag vad statsutskottet har skrivit precis på samma sätt som finansministern, vilken anser att skrivsättet kan vara till nytta vid dessa förhandlingar.

Herr Anderson framställde en bön för vissa lärare, och jag har också en lik-

Provisoriskt lönetillägg till vissa statstjänstemän m. m. (Forts.)

nande bön till finansministern, nämligen att han skall pröva lönerna för lärarna vid de statsunderstödda handelsgymnasierna. Det finns inte mer än ett 40-tal sådana lärare i landet. Jag tror inte att de på något sätt beröras av betänksamt. Jag hemställer alltså att dessa lärare måtte bli ihågkomna vid den översyn av lärarnas löneförhållanden, som enligt statsutskottets utlåtande skall komma att ske.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Hage: Herr talman! Jag har mycket svårt att tro, att man, genom att yttra sig som jag gjorde, skulle kunna stärka ställningen för de förhandlare från statens sida, vilka vid förhandlingarna vilja ge så dåligt lönetillskott till statstjänarna som möjligt. Jag säger detta med anledning av finansministerns yttrande i denna sak.

Jag vill därutöver säga, att det ju är ett känt förhållande, att det bland dem, som å statens vägnar underhandla med befattningshavarnas organisationer, finnes en del element, som vilja tolka dessa bestämmelser till största möjliga nackdel för de anställda. Från den utgångspunkten menar jag, att om direktiven hade varit klarare skrivna på denna punkt, skulle dessa personer haft mindre möjligheter att fullfölja sina intentioner vid förhandlingarna. Nu vill jag emellertid tillägga, att jag hoppas, att de två anföranden, som nu senast hållits av finansministern och herr Åkerberg, på sätt och vis ideologiskt »radera ut» den del av motiveringen, som jag vände mig emot. Jag hoppas alltså, att denna punkt skall få mindre betydelse, även om den står kvar i utskottets motivering, och att den alltså på sätt och vis skall bortfalla som motiv vid förhandlingarna.

Herr Linderot: Herr talman! Även jag vill inkassera de yttranden, som här ha avgivits av finansministern och herr andre vice talmannen, som ett erkännande de facto av det riktiga i vad vi ha yrkat i motionen, nämligen att de kollektivanställda böra komma i nivå med de övriga vid den provisoriska löneregleringen. Det kan ju vara nyttigt för statstjänarorganisationerna att detta har blivit sagt, och därmed har det eventuella missförstånd, som eljest skulle ha kunnat uppstå på grund av motsägelserna i utskottets utlåtande, blivit eliminerat.

Jag vill också erinra om att det inte är enbart järnvägsfolk det här är fråga om — kollektivavtalsanställda banarbetare, verkstadspersonal o. s. v. — utan det finns också åtskilliga mindre grupper av statsanställda, som det kanske skulle behöva läggas ett ord för i debatten.

När herr Hage har yrkat, att barntillägg skola utgå för de sex månader av detta budgetår, som förlöpa mellan den 1 januari och den 1 juli, även till dem som vid den förra regleringen blevo utan, tycker jag att detta yrkande bör kunna bifallas utan att det på något sätt stör helhetsintrycket av statsutskottets utlåtande i övrigt. Det är en hel del mindre grupper som ha svårt att förstå, varför de inte ha blivit delaktiga av barntilläggen, t. ex. riksdagens egna vaktmästare. Med hänvisning till att anställningsförhållandena för riksdagens vaktmästare befinna sig under utredning ha dessa vaktmästare blivit utan barntillägg. Om man yrkar att sådana undantag, som inverka orättvist för vissa grupper, icke borde göras, innebär ju inte detta att man godkänner systemet med barntilläggen.

Herr Hage har här på ett fullkomligt övertygande sätt framlagt sin ståndpunkt till barntilläggen. De böra inte räknas in i löneförmånerna. Lönen skall uträknas efter vederbörandes prestation, efter det arbete han utför, och inte efter det antal barn han har. Därom äro statstjänarna ganska eniga. Herr

Provisoriskt lönetillägg till vissa statstjänstemän m. m. (Forts.)

Hage har påpekat, att det nu inte heller handlar om att godkänna principen om att man skall avlönas efter antalet barn, men när statsmakterna i alla fall ha fastställt provisoriska lönetillägg, i vilka barn tillägg ingå, borde detta barn tillägg komma alla grupper till del.

Herr talman! Jag vidhåller det yrkande, som jag tidigare gjorde, om bifall till motionen I: 106. Men jag kommer att med största jämnmod finna mig i att den blir nedvoterad, ty dess syfte är, särskilt genom de anföranden som hållits av finansministern och herr Åkerberg, i alla fall uppnått.

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Eftersom det är så många — bl. a. herr andre vice talmannen — som här förklarat, att jag måste ha missuppfattat de uppgifter beträffande de kollektivavtalsanställdas kompensation för dyrtiden, som lämnats inom avdelningen, skall jag säga några ord om den saken. Jag nödgas vidhålla att jag uppfattat uppgifterna riktigt. Det är ju inte heller svårt, när man har statistiskt material utarbetat; det är bara att läsa siffrorna. Eftersom herr andre vice talmannen vill ha preciserade uppgifter, vill jag påpeka att sådana finnas på tekniska högskolan, där professor Woxén, som brukar deltaga i avtalsförhandlingarna, har utarbetat detta material.

Med mitt anförande har jag inte sagt någonting om utgångsläget för vederbörande anställda, utan jag har endast yttrat mig om den kompensationsmässiga sidan av saken. Sedan är det en sak för sig, om man vill ändra real-lönenivån.

Man bör inte ge sig på verkscheferna på det sätt man här har gjort. De känna givetvis sitt ansvar för hur deras verks debet- och kreditkonton utfalla, och de ha naturligtvis den känslan, att deras löneutgifter böra korrespondera något så när med vad som gäller för näringslivet i allmänhet, så att verken icke bli belastade på ett sätt, som gör att jämförelser mellan de statliga affärsdrivande verken och det övriga näringslivet bli alltför ogynnsamma för de förstnämnda. Jag menar alltså, att man får antaga, att verkscheferna ha goda uppsåt i sina ställningstaganden även i dessa frågor.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt angående utskottets i den nu föredragna punkten gjorda hemställan, utom i vad den avsåge de likalydande motionerna I: 105 och II: 208 ävensom de likalydande motionerna I: 106 och II: 206, vidare särskilt rörande utskottets hemställan, såvitt anginge de förstnämnda båda motionerna, och slutligen särskilt beträffande utskottets hemställan, i vad den rörde de sistnämnda båda motionerna.

På härefter gjord proposition bifölls till en början utskottets hemställan, utom i vad den avsåge ifrågavarande motioner.

Vidkommande utskottets hemställan, såvitt anginge motionerna I: 105 och II: 208, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att kammaren i enlighet med vad utskottet hemställt skulle avslå dessa motioner, dels ock att kammaren skulle bifalla första punkten i berörda motioner.

Därpå gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen gjordes i enlighet med de yrkanden, som förekommit i fråga om utskottets hemställan, i vad den rörde motionerna I: 106 och II: 206, propositioner, först därpå att kammaren skulle med bifall till utskottets hemställan

Provisoriskt lönetillägg till vissa statstjänstemän m. m. (Forts.)
avslå nämnda motioner samt vidare på bifall till motionerna i fråga; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten B.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 till tillfälligt lönetillägg.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 32 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) jämte i ämnet väckta motioner. *Ang. skattefrihet för sjukvårdsförmåner m. m.*

I en den 4 januari 1946 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 10, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade

Förslag
till lag om ändrad lydelse av 32 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Häriigenom förordnas, att 32 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

32 §.

3 mom. Såsom intäkt — — — avsedda utgifter.

Förmånen av fri sjukvård eller fri tandvård upptages icke såsom intäkt, oavsett om förmånen åtnjutits på grund av statlig eller på grund av kommunal eller enskild tjänst. Har sådan förmån åtnjutits på grund av enskild tjänst och utgått efter väsentligt förmånligare grunder än som gälla för befattningshavare i statens tjänst, skall dock förmånen upptagas såsom intäkt till den del den utgått efter förmånligare grunder än de för nämnda befattningshavare gällande.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling. Lagen skall äga tillämpning jämväl med avseende å det beskattningsår, för vilket taxering av beskattningsnämnd i första instans verkställes under år 1946.

Till utskottets behandling hade överlämnats de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna I: 251 av herr *Lodenius* m. fl. och II: 393 av herr *Pettersson* i Norregård m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 10 med förslag till lag om ändrad lydelse av 32 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Ang. skattefrihet för sjukvårdsförmåner m. m. (Forts.)

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 10 och med avslag å de likalydande motionerna I:251 av herr Lodenius m. fl. och II:393 av herr Pettersson i Norregård m. fl., antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändrad lydelse av 32 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Reservation hade avgivits av friherre *De Geer* samt herrar *Ekman*, *Hammarlund*, *Sandberg* och *Vigelsbo*, vilka ansett, att utskottet bort förslå riksdagen att avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 10.

Herr Ekman: Herr talman! Det spörsmål som nu föreligger till kammarens avgörande är inte alldeles nytt. Vi hade att ta ståndpunkt till det i precis samma form jämväl vid senaste riksdag. Jag ber få erinra om att anledningen till att det uppkommit är ett regeringsrättsutslag, som säger, att förmånen av fri sjukvård eller fri tandvård är beskattningsbar inkomst och att följaktligen vid taxeringen hänsyn skall tagas till denna förmån. Detta regeringsrättens utslag var föga tillfredsställande, om jag får använda det uttrycket, för sådana medborgare, som åtnjuta denna förmån — det må ske i form av anställningsvillkor, ett kollektivavtals föreskrifter eller annorledes.

Till fjolårets riksdag förelåg en proposition, syftande till att man lagstiftningsvägen skulle så att säga ta bort verkningarna av regeringsrättens utslag. Emot detta är principiellt i och för sig ingenting att säga, såvida man samtidigt vill medge, att de medborgare som inte ha fri läkarvård få göra avdrag för sina läkarvårdskostnader. Av skäl, som då anfördes, ansågo Kungl. Maj:t och bevillningsutskottet sig inte kunna gå med på att införa en dylik avdragsrätt, utan föreslog riksdagen en lagstiftning, som i själva verket skulle komma att innebära, att medborgare i ett och samma avseende icke beskattades efter likvärdiga grunder. Andra kammaren ansåg, att det inte skulle vara någon olägenhet med en sådan lagstiftning, medan denna kammare delade de synpunkter, som reservationsvis framfördes.

Nu kommer frågan igen, och såvitt jag kan utläsa äro statsrådet och utskottets majoritet av samma principiella uppfattning som reservanterna. De framhålla emellertid svårigheten att tillämpa en lagstiftning, som inte delar upp medborgarna efter den orättfärdiga grund jag nyss gav antydan om. Denna svårighet säges i huvudsak framträda vid de statliga företagen, där antalet anställda är jämförelsevis stort, såsom hos järnvägsstyrelsen och andra statliga verk, men anses väl föreligga även beträffande enskilda företag med ett större antal anställda. Jag kan för min del, och jag tror medreservanterna med mig, icke finna, att detta opportuna skäl är starkt nog för att man skall genomföra en lagstiftning av nu antytt slag. Jag har aldrig märkt, att från Kungl. Maj:ts sida rått någon tveksamhet, när det gällt att på det »fria näringslivet» — för att använda en sliten fras — lägga både utrednings- och administrativa spörsmål av mycket vittomfattande slag och utan någon som helst ersättning. Det kanske är riktigt att så förfara — det gör jag icke något närmare uttalande om — men om förhållandet varit det omvända, så att denna börda lagts i huvudsak på vad man kallar det fria näringslivet, tror jag inte man ansett något hinder föreligga för denna lagstiftnings genomförande. När det nu råkar vara några statliga verk, som skulle få ett merarbete — eller jag kanske rent av kan uttrycka mig så: skulle få lov att i någon mån genomföra en sådan bokföring, som varje annan i detta land redan har — ställer man sig emellertid avvisande och framför sitt förslag på nytt för att förmå riksdagen att införa en, som jag betraktar det, ur medborgarsynpunkt orättfärdig lagstiftning. Det kan inte vara lämpligt att så förfara.

Ang. skattefrihet för sjukvårdsförmåner m. m. (Forts.)

Ett annat skäl för att genomföra denna lagstiftning, också det av opportun beskaffenhet, har anförts av finansministern. Han säger, att när dessa som åtnjuta fri läkarvård bli sjuka, ha de mindre inkomster och ökade utgifter. Påpekanudet må vara riktigt, men om man har den ringaste rättvisekänsla i kroppen, måste man ju medge, att den som inte har dessa förmåner också kan bli sjuk. Han får då ökade utgifter — utgifter för läkare och för medicin — precis på samma sätt som den som har dessa förmåner, men han har inte som de statsanställda, om jag håller mig till dem, bara ett mindre avdrag på lönen, utan den i det enskilda näringslivet anställde mister vid ett sådant tillfälle hela sin inkomst, och han får ändå inte tillgodoräkna sig något avdrag vid beskattningen för de utgifter han haft.

Det synes mig, herr talman, vara betänkligt att riksdagen genomför en lagstiftning av sådan art, som här ifrågasättes, och jag finner mig med vad jag nu anfört ha angivit fullgoda skäl för att Kungl. Maj:ts förevarande proposition inte bör bifallas. Jag hemställer därför om bifall till den vid betänkanudet fogade reservationen.

I herr Ekmans yttrande instämde herrar *Näsgård, Jones Erik Andersson, Sundelin, Gustav Emil Andersson* och *Albert Andersson*.

Herr **Bärg, Johan**: Herr talman! Herr Ekman har tydligen tyckt, att det skulle vara roligt att öva sin kraftiga talekonst någon gång vid denna riksdag. Jag bara beklagar, att han valt ett så pass, jag tvekar inte att säga, dåligt ämne för denna övning som han gjort.

Den, som lyssnade till herr Ekman och som inte brytt sig om att närmare studera förhållandena, kan möjligen få den uppfattningen, att här sker ett fruktansvärt våldsdåd, som man måste uppåda alla rättskaffens krafter för att kämpa emot och rädda svenska folket ifrån. Saken är inte så där förfärligt vare sig omfattande eller djupgående, som herr Ekman roat sig med att måla ut den. Det principiellt oriktiga i den kungl. propositionen likaväl som i utskottets betänkande sticker inte utskottet under stol med. Utskottet erkände detsamma i fjol. Men hur många gånger nödgas man inte, till och med när det är fråga om allvarigare ting och bestående ordningar, av praktiska skäl vika från en ordning i beskattningsavseende, som i övrigt anses vara riktig! Vi klaga över att vårt beskattningssystem och våra skatteförfattningar äro så konstiga, att snart ingen begriper dem. Jag har åtskilliga gånger här i kammaren sagt, att det är vår utpräglade rättskänsla som leder till att vi göra vårt beskattningssystem och våra skattebestämmelser så finmaskiga, att inte det minsta djur kan krypa igenom. Därför bli de så konstiga. Jag tror, att vi förr eller senare bli tvungna att vara mindre samvetsgranna och taga större hänsyn till praktiska ting, om inte våra skattelagar till sist skola bli fullständigt obegripliga för svenska folket och även för dem som skola tillämpa dem.

Nu är emellertid att märka, att ända fram till dess att för något år sedan regeringsrätten fällde utslaget, att förmånen av fri sjukvård skall utgöra beskattningsbar inkomst, ha skattemyndigheterna icke tagit upp denna förmån såsom beskattningsbar. Redan i fjol sade Kungl. Maj:t, att det med hänsyn till den pågående utredningen om fri sjukvård för hela svenska folket bara skulle vålla en mängd trassel, om man för den korta tid, som kan återstå till dess denna fråga blir klar, inför ett system, varigenom dessa förmåner beskattas, detta inte minst därför att det uppstår mycket stora svårigheter såväl för de myndigheter och enskilda, som skola lämna uppgifter på värdet av förmånerna, som för de myndigheter, vilka skola sitta och bedöma dessa frågor. Kan det vara värt att införa ett sådant system? Andra kammaren ansåg

Ang. skattefrihet för sjukvårdsförmåner m. m. (Forts.)

förra året, att den kungl. propositionen och bevillningsutskottets förslag borde bifallas, men första kammaren med herr Ekman i spetsen avlog förslaget.

Sedan förra året har verkställts en utredning i denna fråga, varvid vissa statliga myndigheter förklarat, att stora besvärligheter äro förenade med genomförandet av en beskattning på detta område. Såväl i propositionen som i utskottets betänkande redogöres för dessa besvärligheter. Det är klart, att de inte äro större än att de gå att reda ut. Kungl. Maj:t och bevillningsutskottet kunna givetvis sätta sig och göra upp närmare bestämmelser om hur dessa förmåner skola debiteras, hur värdet av dem skall beräknas o. s. v., vilket vi med vårt känsliga sinne för rättssynpunkter kanske inte kunde undvika att göra, om det här gällde en bestående ordning. Men nu skola kammarens ledamöter beakta, att vi av allt att döma inom något år få en fri sjukvård för hela svenska folket. Är det mödan värt att sätta i gång hela denna apparat för endast ett år? Jag tror, att man måste svara nej.

Jag har svårt att förstå allvaret i aktionen mot Kungl. Maj:ts förslag. Principiellt är detta förslag inte riktigt, och det har utskottet också sagt, men skola vi för att hävda denna princip om riktigheten av sjukvårdsförmånernas beskattning behöva ställa till med ett trassel, som säkert inte kommer att ge något nämnvärt åt statskassan? Bara för att hävda denna princip skulle vi sätta i gång ett maskineri vid statsverken och vissa enskilda företag med en särskild bokföring för att utröna hur stora kostnaderna äro, fördelade på varje person, föreställer jag mig, och så skulle vi vräka över besväret på beskattningsmyndigheterna, främst taxeringsnämnderna, som vrida sig i förtvivlan över det arbete de redan ha sig pålagt och ytterligare komma att få sig pålagt, inte minst vid tillämpningen av den nya uppboordsreformen. Så ligger saken till, mina herrar!

Jag har i utskottet frågat de ärade kamraterna, vad de ansåge, att man skulle råda en taxeringsmyndighet att uppskatta sjukvårdsförmånerna till. Det är ingen lätt sak. Många av dem, som ha denna förmån sig tillerkänd, ha inte på tiotals år utnyttjat den, och det är väl då inte rättvist, att de skola beskattas för en förmån, som de inte tillgodogjort sig, utan kostnaderna skola väl slås ut på dem som åtnjutit förmånen. En av de hörda statsmyndigheterna säger, att det med den nuvarande organisationsapparaten inte finns någon möjlighet att lämna besked om värdet av sjukvårdsförmånerna förrän året efter det verkliga taxeringsåret. Om sjukkassereformen går igenom, skulle dessa uppgifter kanske föreligga ett år efter att den trätt i kraft. Man finge då tydligen göra någon sorts eftertaxering för att kunna hävda den Ekmanska principen. — Förlåt mig, herr Ekman, att jag är litet elak, men jag tycker, att herr Ekman förtjänat det.

Jag tror, att vad jag sagt är tillräckligt för att göra klart för kammaren, att hur petiga vi än äro i beskattningsfrågor, böra vi väl inte driva det över alla gränser och visa, att vi inte ha någon praktisk synpunkt kvar i dylika frågor.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Friherre De Geer: Herr talman! Då första kammaren förra året följde herr Ekman, tror jag, att första kammaren gick en riktig väg, och jag hoppas, att det skall bli samma resultat i år.

Bevillningsutskottets ärade ordförande satte i fråga, om aktionen från motionärernas sida verkligen var allvarligt menad. Han förmenade väl, att de inte hade riktigt allvarligt uppsåt. Det vet jag för min del emellertid att de ha, och jag är övertygad om att en mycket stor mängd människor här i landet anse aktionen mycket berättigad och att de orättvisor, som herr Ekman på-

Ang. skattefrihet för sjukvårdsförmåner m. m. (Forts.)

talat, verkligen äro sådana, att man inte riktigt kan förstå den reform, eller vad man skall kalla den för, som här föreslås.

Herr Bärq, utskottets ordförande, trodde, att reservanterna och andra fruktade, att det skulle innebära ett oerhört våldsdåd, om den föreliggande propositionen gick igenom. När han använder sådana uttryck, tror jag, att han sätter upp frågan litet för mycket i höjden. Det är väl bättre att hålla sig på ett litet rimligare plan och inte misstänka, att man tänker sig några våldsdåd från den ena eller den andra sidan.

Om den allmänna folkuppfattningen i landet kunde utrönas, skulle man med all säkerhet erfaras, att folk har den bestämda meningen, att det sker en orättvisa, om man följer den kungl. propositionen i den fråga som här diskuteras. Det är alldeles uppenbart, att inte vare sig motionärerna eller reservanterna missunna tjänstemännen den fördel de skulle få genom den föreliggande propositionens bestämmelser, men å andra sidan bör man ju inte heller från tjänstemännens sida kunna visa upp någon särskilt stor förvåning, om andra människor i landet tycka, att det hela kommer att verka litet egenomligt.

Jag skall, herr talman, inskränka mig till att i övrigt helt instämma med herr Ekman i hans enligt min mening mycket utmärkta anförande. Jag tycker, att bevillningsutskottets ordförande var litet för sträng mot herr Ekman, då han riktade så skarp kritik mot honom. Jag är nämligen övertygad om att det finns ett ofantligt stort antal anhängare till herr Ekmans uppfattning ute i landet, och jag hoppas, att kammaren i dag skall gå samma väg som förra året och stödja herr Ekman.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Velander: Herr talman! Tveksamheten inför den kungl. propositionen och den av bevillningsutskottets majoritet intagna ståndpunkten bottnar i den bristande likställighet olika skattskyldiga emellan, som skulle uppkomma med ett godtagande därav. Hur man än ser på denna fråga, måste en sådan bristande likställighet eller jämlikhet framstå såsom mycket otillfredsställande. Och då man talar om de stora svårigheter, som möta för att åstadkomma likformighet på detta område, förefaller det mig som man överdriver dessa svårigheter eller inte inlåter sig på ett tillräckligt djupgående resonemang beträffande deras omfattning.

Från utskottets sida konstateras, och det är förmodligen den huvudsakliga synpunkten, att enligt gällande avlöningsreglementen dessa befattningshavare i allmän och enskild tjänst, som komma i åtnjutande av fri sjukvård, dock få ersättning för sjukvårdskostnaderna endast intill hälften av dessas belopp. Sedan säger man, att det är uppenbart, att, om man skall införa en avdragsrätt för sjukvårdskostnader för dem, som inte ha förmånen av fri sjukvård, kan denna icke sträckas längre än just till en sådan hälft av kostnaderna, som kommer ifrågavarande befattningshavare till del.

Man kan fråga sig, huruvida detta är den riktiga utgångspunkten för ett resonemang av här ifrågavarande art. Bör inte den första frågan, man ställer, vara, om en dylik avdragsrätt överhuvud taget bör medgivas? Om man då kommer fram till det resultatet, att övervägande skäl tala för att den skattskyldige principiellt sett bör komma i åtnjutande av ett dylikt avdrag, varför skall han i så fall inte få åtnjuta avdrag för hela kostnaden? Därmed skulle ju de svårigheter att åstadkomma likställighet olika skattskyldiga emellan, som åberopas från utskottets sida, elimineras. Kommer man däremot till motsatt resultat och att man därför inte bör inlåta sig på en avdragsrätt för de

Ang. skattefrihet för sjukvårdsförmåner m. m. (Forts.)

skattskyldiga, som bestrida kostnaderna för sin sjukvård själva, ja, då måste man eftersträva att inte heller andra skattskyldiga komma i åtnjutande av denna förmån eller avdragsrätt.

Det har förefallit som om man, när det talas om svårigheterna att åstadkomma likställighet på detta område, skjuter något över målet. Det är för mig knappast tänkbart eller i varje fall icke acceptabelt att utgå ifrån att de verk, som det här närmast gäller — generalpoststyrelsen, järnvägsstyrelsen och andra — med sin fulländade organisation i olika hänseenden icke skulle kunna fullgöra en uppgiftsskyldighet, som åligger andra mer eller mindre kvalificerade skattskyldiga. Jag måste utgå ifrån att detta tal är överdrivet. Om det skulle vara riktigt, förstår jag inte, att man i olika sammanhang kan så lättvindigt ålägga de skattskyldiga omfattande uppgifts- och andra skyldigheter, exempelvis den medverkan från enskilda och företagens sida, som förutsättes i och med den nya uppboresreformens ikraftträdande. Inför frågan om ett utsträckande av rätten till avdrag för sjukvårdskostnaderna på sätt inom utskottet och här diskuterats, får man sålunda inte hesitera med hänsyn till svårigheterna för vissa verk och företag att fullgöra den legala uppgiftsskyldighet, som föreligger.

Utskottets ordförande frågade, vad det tjänade till att syssla med dessa spörsmål, då med den väntade obligatoriska sjukförsäkringen frågan skulle komma i ett annat läge? Jag vet inte hur ordföranden tänkt sig det läget. ehuru den frågan ju inte behöver diskuteras här. Jag skulle dock vilja göra en motfråga: om det nu är fråga om någonting som skall gälla endast ett år, varför aktualiserar man då detta spörsmål på sätt som skett? Fanns det med den ståndpunkt, som i varje fall första kammaren förra året intog, någon anledning att ge sig i kast med detta spörsmål på nytt och på ett så ingående sätt som skett i finansdepartementet? Vi ha ju i olika sammanhang hört betygas, och man förstår det alltför väl, hur arbetsbelastat finansdepartementet är. Man måste då fråga sig, varför denna proposition, inför vilken det väl icke finns någon inom bevillningsutskottet som inte hyser tveksamhet, presenterats riksdagen!

Det är en annan sak som också förefaller mig något tveksam. Man säger, att detta problemkomplex aktualiserats på grund av regeringsrättens ståndpunktsstagande i ett utslag i juni 1944. Kanske förhåller det sig på det sättet, men jag har mycket svårt att tänka mig det. Jag måste förutsätta, att de människor i olika delar av landet som kommit i åtnjutande av dessa förmåner, verkligen, åtminstone i många fall, ha deklarerat för dem. Jag tror inte, att bedömandet av frågan, om det förelegat skattskyldighet eller inte för dylika förmåner, kan ha varit svårt, ty enligt författningsbestämmelserna förefaller det vara tämligen klart. Med den saken får det emellertid förhålla sig hur som helst, men det skulle vara anmärkningsvärt, om detta spörsmål inte varit aktuellt förrän i och med regeringsrättens utslag, då man ändå haft bestämmelser i ämnet, som varit ganska tydliga.

Jag står nu inte såsom reservant vid det föreliggande utskottsbetänkandet. Inom utskottet företrädde jag emellertid samma uppfattning som reservanterna. Jag argumenterade på samma linje, och det var alldeles klart, att jag också skulle komma att ställa mig såsom reservant. Emellertid — och det är kanske något förödmjukande att göra en bekännelse, att man försummat sina plikter — råkade jag fara hem och hade ingen aning om dagen eller tiden för utskottsbetänkandets justering och var således inte heller närvarande vid detta tillfälle.

Jag har emellertid, herr talman, velat deklarera, att jag befinner mig på samma linje som reservanterna och att jag finner mig oförhindrad att stödja yrkandet om bifall till reservationen.

Ang. skattefrihet för sjukvårdsförmåner m. m. (Forts.)

Herr **Wahlmark**: Herr talman! Jag har begärt ordet, därför att jag har viss del i att detta ärende kommit på riksdagens bord. Jag tillhörde nämligen statsrevisorerna år 1942, eller det år då de i sin berättelse berörde frågan om huruvida den fria sjukvården skulle vara att betrakta såsom avlöningsförmån och således beskattningsbar. Frågan har alltså, som den siste ärade talaren nämnde, varit aktuell tidigare genom detta statsrevisorernas uttalande.

Statsrevisorerna intogo den bestämda ståndpunkten, att den fria sjukvården var beskattningsbar. Revisorerna gjorde också en undersökning hos åtskilliga statliga verk, huruvida uppgifter hade lämnats till taxeringsmyndigheterna angående den fria sjukvård, som befattningshavarna hade åtnjutit. Svaret blev nekande. Även hos Stockholms stad gjordes en förfrågan, huruvida dess befattningshavare åtnjutit fri sjukvård och haft den beskattningsfri. Svaret blev därifrån detsamma som från de statliga myndigheterna.

Från statsrevisorernas sida påpekades också, att det inte rädde full reciprocitet mellan de löntagare, som det här var fråga om, och övriga skattskyldiga, som inte hade denna förmån. Dessa senare hade ju, såsom redan här har sagts, enligt gällande beskattningsregler icke rätt att göra avdrag för de sjukvårdskostnader de fått vidkännas för sig och sin familj.

Statsrevisorerna stodo således på samma ståndpunkt år 1942 som reservanterna och motionärerna vid behandlingen av föreliggande fråga vid förra årets riksdag och i år. Sedan år 1942 har emellertid, såsom här också har omnämnts, åtskilligt inträffat. Det närmaste var regeringsrättens utslag år 1944, vilket omnämndes av herr Velander, som dock ej ansåg det vara det väsentliga i detta sammanhang. Detta regeringsrättens utslag är emellertid intressant ur den synpunkten, att ärendet, innan det behandlades av regeringsrätten, hade passerat underinstanserna, nämligen taxeringsnämnd, prövningsnämnd och kammarrätt, och att av dessa de två förstnämnda, nämligen taxeringsnämnden och prövningsnämnden, hade intagit samma ståndpunkt som regeringsrätten, medan däremot kammarrätten bifallit besvären och således ansett, att denna fria sjukvårdsförmån icke var beskattningsbar. När taxeringsmyndigheterna kunnat vara av olika uppfattning, måste man säga, att det finns fog för att de statliga verken intagit den ståndpunkt, de ha gjort och således betraktat den fria sjukvårdsförmånen såsom skattefri.

Genom den utredning, som därefter verkställdes genom finansdepartementet, ha de av statsrevisorerna lämnade uppgifterna till fullo verifierats beträffande de statliga verken. Men precis samma förhållande råder även när det gäller kommunernas anställda; jag tänker närmast på våra sjukvårdsinrättningar. Där ha befattningshavarna, sjuksköterskor och andra, av ålder räknat med fri sjukvård såsom någonting liggande utanför deras avlöningsförmåner. Skulle man nu börja tillämpa en annan ordning för dessa befattningshavare, bleve det också där fullt ut lika stora svårigheter som det säkerligen är och kommer att vara, trots vad som nyss har sagts, när det gäller tillämpningen inom de statliga verken.

Till herr Velander vill jag säga, att när det gäller statens järnvägar med dess 60 000 befattningshavare, spridda över hela landet, för vilka distriktsledningarna skulle infordra uppgifter, skulle skattskyldighet i detta fall vålla åtskilligt besvär. Jag tror mig våga säga, att det skulle bli nödvändigt att samsätta ett par tiotal befattningshavare med denna angelägenhet under ett par månaders tid, innan man kunde få fram erforderliga uppgifter till taxeringsmyndigheterna.

De skattskyldiga själva ha under de gångna åren inte heller upptagit denna förmån i sina deklarationer, åtminstone inte i flertalet fall; därom har jag gjort mig underrättad. De ha givetvis icke ansett sig böra göra detta, därför

Ang. skattefrihet för sjukvårdsförmåner m. m. (Forts.)

att till grund för deras deklarationer ligga de löneuppgifter, som lämnas till taxeringsmyndigheterna av de statliga verken och som i dubbletsexemplar utdelas till samtliga befattningshavare. Flertalet taxeringsnämnder har inte heller infordrat dylika uppgifter från de skattskyldiga eller från de uppgiftsskyldiga arbetsgivarna. Jag behöver inte nämna de enskilda arbetsgivarna; de torde hundraprocentigt ha underlåtit att lämna dylika uppgifter till taxeringsmyndigheterna och till sina befattningshavare.

Det skulle — jag vill upprepa, vad ordföranden i bevillningsutskottet sade — te sig synnerligen egendomligt, om man nu, under det kanske sista året dessa befattningshavare äro skilda från övriga skattskyldiga i detta avseende, skulle föreskriva skattskyldighet i detta fall. Från skilda håll i riksdagen och annorstädes framställas krav av den innebörden, att åtskilliga av de skatter, som tillkommit under krisåren, skulle kunna slopas, och man har dessutom krävt, att skattesänkningar skulle företagas. Att just i det läget företa en skattehöjning, som detta om icke formellt så dock reellt skulle innebära, och detta för en grupp, som i stället på grund av sin iråkade sjukdom borde komma i åtnjutande av en skattelindring, anser jag vara någonting som inte borde komma i fråga. Jag hoppas för den skull, att vad bevillningsutskottet här har föreslagit måtte av kammaren bifallas.

Men jag vill också säga, att det tillägg, som är föreslaget av finansministern, inte är det allra lyckligaste, eftersom det vid tillämpningen torde komma att medföra synnerligen stora svårigheter för vederbörande taxeringsmyndigheter.

Jag har med det sagda velat meddela, att jag principiellt står fast vid den uppfattning, jag år 1942 hade såsom statsrevisor, men att jag med hänsyn till de ändrade förhållandena, som sedan dess inträtt, har ansett mig kunna biträda vad som föreslagits av Kungl. Maj:t och bevillningsutskottet.

Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Herr Eriesson, Carl Eric: Herr talman! Jag har inom utskottet anslutit mig till den mening, som kommit till uttryck i bevillningsutskottets betänkande. Skälen för denna ståndpunkt ha i allt väsentligt framförts av utskottets ärade ordförande, och det är inte stor idé att än en gång framföra de synpunkter, han har anfört.

Jag vill emellertid understryka, att det rent teoretiskt icke råder någon tvakan om att den ståndpunkt, som reservanterna ha intagit, är den formellt riktiga. Men man kan ju inte, när det gäller en sak av denna karaktär, utesluta ta hänsyn till de rent teoretiska synpunkterna, utan man måste enligt min mening även i någon mån se på de praktiska verkningarna. De myndigheter, till vilka man har remitterat denna proposition, ha avgivit ganska samstämmiga yttranden om hur dessa verkningar ur statsförvaltningens synpunkt skulle komma att bli, om man beslutade att gå på den väg, som reservanterna anvisa. Frågan gäller ju ett så stort antal befattningshavare inom statsförvaltningen, att jag för min del anser, att dessa yttranden böra tillmätas ett stort och avgörande inflytande, när man skall taga ställning till densamma.

Men det gäller här inte endast staten, utan även det enskilda näringslivet, något som kanske inte särskilt framhållits av herr Ekman och friherre De Geer. Jag har inom det lilla område av näringslivet, där jag har min dagliga gärning, gjort en liten undersökning av hur en bestämmelse om skattskyldighet kommer att verka. Det är ingen tvekan om att rätt stora besvärigheter även för det privata näringslivet måste bli följden, om man slår in på en annan väg än propositionens. Det är ju klart, som bevillningsutskottets ordförande sade, att ingenting är omöjligt. Man kan självfallet lägga bokföringen på sådant sätt att uppgiftsskyldigheten kan fullgöras. Men man tycker, att en om-

Ang. skattefrihet för sjukvårdsförmåner m. m. (Forts.)

ändring i detta avseende för så kort tid som det här gäller — man tänker sig ju att det skall bli ett år — inte är praktisk och lämplig.

Reservanterna ha i huvudsak anfört betänkligheter ur den synpunkten, att de anse, att propositionens förslag innebär en orättvisa mot stora delar av det svenska folket. Detta är naturligtvis riktigt. Men när motionärerna erkänna, att de tekniska svårigheterna vid genomförandet av denna beskattning äro ganska väsentliga — och jag förmodar, att reservanterna i det fallet ha samma uppfattning som motionärerna — säga de, att taxeringsmyndigheterna skulle kunna övervinna svårigheterna genom att uppskatta dessa förmåner till ett visst värde på samma sätt som nu sker beträffande drickspengar, naturaförmåner etc. Vad innebär nu detta? Jo, så vitt jag förstår innebär det, att man går från en form av orättvisa, som denna proposition onekligen medför, till en annan form av orättvisa. Jag vet inte, vilkendera formen som innebär den största orättvisan, men om man skall gå på den linje, som reservanterna tänkt sig, blir ju en orättvisa kvar, och man kommer alltså inte ifrån det, som man vill undvika. Detta är enligt min mening svagheten i reservanternas ståndpunkt.

Då nu myndigheterna ha framlagt ett praktiskt och sunt förslag, som inte medför några nämnvärda kostnader för staten — de uteblivna skattebelopp, som det här gäller, lära, enligt vad man på sakkunnigt håll säger, vara mycket små — kan jag inte inse att det finns någon anledning för riksdagen att bortse från de praktiska synpunkterna till förmån för en kanske teoretiskt riktigare, men i realiteten sämre lagstiftning.

Jag ber med detta, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Wetter**: Herr förste vice talman! Jag skulle vilja ge kammaren ett praktiskt exempel på vart reservationen leder; jag tänker då på den personal, som finnes på handelsfartygen och som uppgår till ungefär 4 000 man. All denna personal åtnjuter nu helt naturligt fri sjukvård både ombord och, om de avmönstra, i land.

Hur skall man gå till väga för att kunna uppge, vilka förmåner dessa sjömän åtnjuta genom den fria sjukvården? Om man slår ut de kostnader, som för ungefär ett år sedan betalades av rederierna för sjukvård, blir beloppet 60 kronor per man; då har man icke inräknat den fria medicinen eller den fria sjukvården ombord. Men hur skall fördelningen ske, så att taxeringsmyndigheterna få uppgift om vad varje sjöman åtnjutit? Det är den praktiska sidan av denna sak.

Men blir det inte också en stor orättvisa mot vårt sjöfolk, om de måste betala skatt för sin sjukersättning, då de bli sjuka och tvingas avmönstra i en utländsk hamn? De få ofta gå och vänta ganska länge, innan de kunna komma hem. Även om de under en viss tid få behålla sin lön kan det bli ett ytterligare straff om dessa sjömän skola beskattas för den fria sjukvård de ha fått åtnjuta.

När det i detta fall gäller en bestämmelse för bara ett år framåt, kan jag inte förstå annat än att man ur praktisk synpunkt bör följa utskottets förslag.

Herr **Ekman**: Herr förste vice talman! Bara ett par repliker!

Men dessförinnan måste jag till utskottets ordförande säga, när han förebrår mig, att jag talar i ett dåligt ämne, att jag verkligen inte har haft någon del i att detta usla ämne har kommit på riksdagens bord. Den anmärkningen får väl därför riktas åt annat håll än mot mig.

I övrigt tar jag inte kammarens tid så ofta i anspråk, att jag tycker att

Ang. skattefrihet för sjukvårdsförmåner m. m. (Forts.)

jag förtjänar anmärkning för att jag någon gång yttrar mig. Och om jag nu råkar att inte bara vara opportunist, utan också har vissa principer och dessutom en liten smula rättslidelse i kroppen, bör jag ju få lov att utveckla mina synpunkter, då Kungl. Maj:t och bevillningsutskottets majoritet vilja förleda kammaren att indela vårt lands medborgare i två olika grupper, när det gäller denna särskilda form av beskattning.

Jag har den åsikten, att det är riksdagen som skall värna om principen, att medborgarna vid lika förhållanden skola beskattas på ett likartat sätt. Man kan inte förverkliga någon fullkomlig rättvisa i detta fall lika litet som i andra sammanhang, men varje medborgare måste ha rätt att under likvärdiga förhållanden bli beskattad på ett likartat sätt. Den, som råkar vara anställd hos staten, hos kommunerna eller hos något enskilt företag, som ger vissa förmåner, får finna sig i att betrakta detta just såsom en förmån, som följaktligen medför skattskyldighet.

Här i kammaren sitta många statstjänare, och jag vill gärna säga till er, att jag inte alls är avundsjuk, därför att ni ha dessa förmåner. Men då landets lagar säga, att denna förmån skall skatteläggas, tycker jag, att ni böra resonera på det här sättet: »Det är bra att vi haft denna skattefria förmån så länge, och vi få väl finna oss i hur det blir i fortsättningen.» Och då det enligt mångas uttalanden bara är ett år, som ni skulle behöva utgöra skatt för en förmån, som ni haft under decennier, tycker jag ändå, att läget är ganska fördelaktigt för de grupper, som skulle komma att få utgöra skatt för den fria sjukvården under ett år.

Herr Wahlmark säger, att det för dem, som åtnjuta denna förmån, måste te sig såsom en orättvisa och t. o. m. såsom en skattehöjning, om man nu följer reservanterna. Jag hänvisar till vad jag sade alldeles nyss: jag betraktar detta såsom en förmån, som befattningshavarna åtnjutit och för vilken de inte behövt utgöra skatt. Innerst inne delar nog också herr Wahlmark denna min synpunkt, och det kanske rent av även finansministern och utskottets ordförande göra.

Den andra replik, jag skulle vilja göra, gäller utskottets ordförande, som frågade: »Är det värt att sätta i gång apparaten för ett enda år?» Det är inte att tala om denna fråga på det rätta sättet. För ett par år sedan fastställdes genom beslut av regeringsrätten skattskyldighet för de förmåner, vi nu tala om. Vid föregående riksdag gjordes ett försök att komma undan detta regeringsrättens beslut, men denna kammare följde inte med, varför det inte blev något sådant undantag. Sakförhållandet är sålunda i dag, att den förmån, som det här är fråga om, enligt landets lagar skall beskattas. Kungl. Maj:t och bevillningsutskottets majoritet vilja nu förmå riksdagen att för ett enda år — för att använda er egen argumentation — genomföra denna orättvisa mot de medborgare, som hittills inte haft förmånen av fri sjukvård. Då det, som ni alla säga, bara är ett år kvar, tycker jag ni skola avstå från att för att tillgodose förmånstagarnas intressen diskriminera alla de övrigas. Låt det vara som det är!

Herr **Bärg, Johan**, erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Om mitt anförande rent personligt stötte herr Ekman, ber jag om ursäkt, men felet är kanske, att jag för en gångs skull försökte tala på samma tungomål som herr Ekman, och det har tydligen misslyckats.

Jag vill, herr talman, här ytterligare understryka, att jag inte med ett ord talat för propositionen i avsikt att tillföra vederbörande en förmån. Redan i följade den kungl. propositionen, att det var principiellt oriktigt att göra ett undantag i fråga om sjukvårdsförmånerna. Bevillningsutskottet underströk

Ang. skattefrihet för sjukvårdsförmåner m. m. (Forts.)

detta uttalande. Kungl. Maj:t har sagt detsamma i år, bevillningsutskottet har sagt detsamma, och jag säger här detsamma. Räcker inte detta som erkännande av att det rent principiellt är riktigt, att denna förmån skall beskattas? Varför tala om och försöka övertyga mig och andra, som tycka på samma sätt som jag, om en sak, som vi äro så på det solklara med som någonsin herr Ekman, och kanske litet till?

Men vad man inte vill tala om är alla de praktiska olägenheter, som skulle följa med tillämpningen av denna nya ordning. Det är för en förnuftig syn på den saken, jag har talat, och inte till förmån för statstjänare eller andra, som åtnjuta fri sjukvård. Varför kunna vi inte tala om saken sådan den är?

Herr Elofsson, Gustaf: Herr talman! När den nuvarande taxeringsförordningen tillkom, infördes ju den bestämmelsen, att medborgarna skola beskattas efter sin inkomst och på likartade grunder. Om vi nu taga del av den kungl. proposition, som här föreligger, finna vi, att den faktiskt innebär, att vissa grupper av vårt lands medborgare skola få större rättigheter till avdrag än andra.

Var och en som suttit såsom taxeringsnämndens ordförande under längre eller kortare tid vet, hur vanligt det är att man i deklARATIONERNA framhåller, att familjen eller den skattskyldige själv under en viss tid av året varit sjuk, varför vederbörande anhåller att på grund av dessa ömmande omständigheter få sin taxering nedsatt med vissa belopp. Det är alltid mycket stridigheter beträffande dessa framställningar. Man diskuterar, hur mycket som kan ha utgivits för sjukvården och huruvida omständigheterna kunna anses vara av den art, att man enligt taxeringsförordningen kan medgiva skattesänkning.

Hade nu i den av finansministern framlagda propositionen föreslagits, att alla medborgare i vårt land, som drabbats av sjukdom, skulle ha rätt att göra avdrag i sin deklARATION, hade jag, herr talman, inte haft något ett erinra gentemot Kungl. Maj:ts proposition. Men när ett bifall till denna proposition kommer att innebära, att blott en del av Sveriges medborgare får denna skattelättnad, reagerar jag.

Herr Wahlmark säger, att enbart statens järnvägar med sina 60 000 anställda skulle behöva en anseelig extra personal för att kunna lämna sådana uppgifter, som fordras. Men det är väl inte obekant för herr Wahlmark, att statens järnvägar varje år lämna uppgifter till taxeringsnämnderna om samtliga anställdas inkomster. I denna uppgift ginge det väl också att infoga ett meddelande om vad som uppburits i sjukvårdsersättning.

Jag skall, herr talman, inte förlänga debatten vidare, utan ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Heüman: Herr talman! Jag tycker överhuvud taget inte om grälla färger, och jag gör det inte ens om herr Ekman använder sådana färger, när han har för avsikt att teckna bilden av ett förhållande. Det regeringsrättsutslag, som här har omnämnts, tycks ha väckt en rättfärdighetslidelse hos herr Ekman och bondeförbundarna, som gör dem fullständigt oförmögna att se frågan ur praktisk synpunkt.

Jag måste också säga, att denna rättfärdighetslidelse hos herrarna har väckts ganska sent. Herr Elofsson påstår själv, att han har tillhört taxeringsnämnd under ofantligt många år, men inte förrän regeringsrättsutslaget kom, har han observerat, att här har förefunnits en orättvisa. Han har aldrig inom den taxeringsnämnd, han tillhört, gjort det allra minsta, vad jag kan förstå, för att få till stånd en beskattning av dessa förmåner för de statstjänstemän, som eventuellt ha bott på hans ort. Även om herr Elofsson bor på landet, finns det väl alltid någon stins eller stationsskrivare eller brevbärare inom kommunen. Först

Ang. skattefrihet för sjukvårdsförmåner m. m. (Forts.)

efter regeringsrättens utslag, har rättfärdighetslidelsen i detta fall väckts hos dessa herrar, och då slår man på stora trumman och förklarar, att nu måste det bli rättvisa, om det icke varit det tidigare.

Denna rättfärdighetslidelse har dessutom kommit för sent ur den synpunkten, att det nu med nödvändighet blir mycket opraktiskt att genomföra rättfärdighet på detta område. Herr Elofsson skakar på huvudet, men jag kan ju anföra, vad generaltullstyrelsen i det avseendet framhåller. Det är enligt dess yttrande »i vissa fall icke möjligt att definitivt fastställa värdet av under kalenderåret åtnjuta sjukvårdsförmåner förrän den 30 juni året därefter, varför några exakta uppgifter om dylika förmåner icke skulle kunna lämnas förrän taxeringsnämnderna redan avslutat sitt arbete». Denna beskattning kommer eventuellt att tillämpas bara ett år, och generaltullstyrelsen säger sig icke kunna lämna uppgifter förrän den 30 juni i år, när taxeringsnämnderna avslutat sitt arbete. Vad finns det då för förnuft i att riksdagen ovillkorligen skall understrika det utslag, som regeringsrätten i detta fall har meddelat? Är det inte bättre, att man går på bevillningsutskottets linje och säger, att ha vi under alla dessa ofantligt många år, under det herr Elofsson setat i taxeringsnämnden, inte brytt oss om att beskatta dessa förmåner, varför skola vi då besluta därom det sista året, när det dessutom visar sig vara i praktiken omöjligt att genomföra beslutet?

Jag tycker för min del, att man bör se denna fråga ur förnuftssynpunkt och inte bara ur känslsynpunkt.

Herr **Velander**: Herr talman! Det var egentligen herr Wahlmarks anförande som föranledde mig att begära ordet. Det har dock redan varit föremål för bemötande från herr Ekmans sida, och vill jag därför inskränka mig till att ifrågasätta, huruvida herr Wahlmarks resonemang, att ett avvisande av den kungl. propositionen betyder en skatteskärpning, är riktigt. Jag är inte säker på att så är förhållandet, ty argumenteringen från deras sida som äro anhängare av utskottets ståndpunkt är ju den, att man inte kan tillämpa bestämmelsen om beskattning av ifrågavarande förmåner med hänsyn till att arbetsgivarna inte kunna fullgöra och inte heller fullgöra sin uppgiftsskyldighet. Deklarationsskyldigheten talar man icke om. Jag utgår alltså ifrån att vederbörande arbetsgivare inte fullgjort sin uppgiftsskyldighet i år — tiden för denna uppgiftsskyldighets fullgörande utgick med januari månads utgång. Det blir således inte någon beskattning nu. Det är herrarnas resonemang, och jag har inte någon anledning till invändning mot det. Och under åren, intill dess den väntade sjukförsäkringsreformen träder i kraft, kan bestämmelsen inte innebära en skatthöjning, eftersom inkomsterna taxeringsåren 1946 och 1947 — med ett ofta använt uttryck — inte komma att beskattas.

Följaktligen kan det inte vara riktigt, när man här säger, att ett avvisande av den kungl. propositionen betyder, att man genomför en skatteskärpning, som står i strid med den praxis som tidigare tillämpats. Däremot gäller det här, huruvida man skall uttryckligen i lagstiftningsväg knäsa en princip, som man även från utskottsmajoritetens sida anser vara oriktig, vilket utskottets ärade ordförande för en stund sedan otvetydigt medgav. Det är detta frågan gäller, och jag tycker, att det är en ganska betänklig sak i och för sig, alldeles oberoende av de materiella verkningarna därav. Det hade således med min utgångspunkt varit försiktigast och bäst, att denna fråga inte på något sätt hade aktualiserats.

Herr Wetter anförde ett exempel för att belysa verkningarna av vad vi här tala om. Till detta vill jag inte säga någonting annat, än att jag anser, att man i detta sammanhang inte bör åberopa vad som gäller i fråga om beskatt-

Ang. skattefrihet för sjukvårdsförmåner m. m. (Forts.)

ningen av våra sjömän, eftersom förmodligen alla här i kammaren tidigare givit otvetydigt uttryck åt den uppfattningen, att gällande beskattningsregler inte passa för våra sjömän och därjämte hos Kungl. Maj:t begärt eller efterlyst en nyordning just för sjömannens beskattning.

Min vän herr Carl Eric Ericsson yttrade med utgångspunkt från motionernas innehåll, där han tog sikte på något visst uttryck, att reservanterna måste företräda just den och den meningen. Det förvånar mig, att man kan resonera på detta sätt, eftersom det finns en motiverad reservation och reservanterna här i kammaren givit uttryck för vad de faktiskt mena i detta sammanhang. Då böra väl inte reservanterna påbörjas nya, för dem främmande uppfattningar — om nu sådana uppfattningar kunna utläsas ur motionerna, vars ordalydelse jag i detta sammanhang dock inte kan ingå på.

Herr Norman: Herr talman! Då denna fråga behandlades av kammaren förra året, röstade jag för reservationen, trots att jag ju står rätt nära statstjänarintresset. Jag blev ganska förvånad, när jag fick se att det kom en proposition i år också och det gjorde att jag läste igenom den ganska grundligt. Jag fann då att ganska övertygande skäl talade för att det var lämpligt med en ny omprövning. Debatten här i dag har ytterligare stärkt mig i denna uppfattning, och jag vill bara meddela att jag i år kommer att rösta med utskottets majoritet.

Herr Andersson, Gustav Emil: Herr talman! Jag begärde ordet, då jag hörde herr Heüman, inte med, såsom han uttryckte sig, en nyvaknad rättskänsla utan kanske med en tidigare dold men nu framträdande ilska mot bondeförbundet, här säga, att det bara var herr Ekman och bondeförbundarna, som stodo på denna avslagslinje. I det avseendet kan jag erinra herr Heüman om att i fjol 62 ledamöter röstade för avslag och 40 röstade för bifall; alltså var det åtskilliga andra än bondeförbundarna, som röstade för avslag. I reservationen i år återfinnas också representanter för folkpartiet, och jag har även hört, att en högerman är med på samma linje. Jag nämner detta bara för att påvisa, att det var ett något olämpligt valt tillfälle att angripa just bondeförbundet.

Var och en får ju ha sin åsikt, men nog tycker jag, att det är ett tillvägagångssätt, som är en smula underligt, att här ånyo lägga fram en likadan proposition som den, vilken i fjol blev avslagen.

Man ser, att såväl ämbetsverken och de där anställda som taxeringsmyndigheterna tydligen ha struntat i det beslut, som riksdagen i fjol fattade. Finansministern, vilken såsom högste skattmästare här i landet väl skall söka få in så mycket pengar som möjligt, har inte visat något intresse för att få in dessa pengar. Bevillningsutskottets ordförande, som skall sörja för taxeringslagarnas tillkomst och naturligtvis bör ha intresse av att de efterlevas, säger, att eftersom ett övervakande av att denna skyldighet iakttages skulle medföra så många svårigheter, kan den lika gärna upphöra. I utskottets utlåtande säges det, att »löntagares förmån av fri sjukvård eller fri tandvård torde endast i rena undantagsfall ha blivit föremål för beskattning vid 1945 års taxering». Det innebär alltså för dem, som ha denna förmån, att de inte behöva ta hänsyn till vad gällande skattelagar föreskriva, utan att de helt enkelt kunna låta bli att ta upp dessa sina förmåner, som enligt regeringsrättens utslag dock äro beskattningsbara. När det nu har gått för sig, trots att fjol-årets proposition blev avslagen, kan det ju gå ytterligare, om det bara gäller ett år, ty om det inte är något olagligt i år, så blir det väl inte mera olagligt nästa år. Och skulle det inte bli fråga om längre tid, tycker man det är onödigt att gå till beskattning av dessa förmåner.

Ang. skattefrihet för sjukvårdsförmåner m. m. (Forts.)

Detta resonemang tycker jag är synnerligen anmärkningsvärt. Det gäller dock en princip, som är så pass betydelsefull härvidlag, att man inte behöver tala om någon nyvaknande rättskänsla eller dylikt, ty den principen står dock obestridt, att alla, som ha inkomst, skola lika beskattas i förhållande till inkomsten. Det är väl något som man inte bör frångå, och därför anse vi, att när de, och till dem hör den stora massan, som ha det betydligt sämre ställt än de tjänstemän och anställda, som det här gäller, inte annat än i rena undantagsfall, således på grund av yttersta fattigdom, kunna få avdrag för sina sjukvårdsavgifter, varför skulle då denna förmån tillförsäkras en annan och mindre folkgrupp, som har det bättre ställt?

För mig och många andra är därför det kanske mest avgörande, att man inte skall tillämpa en skattelag hårdare mot dem, som ha det sämre ställt, än mot dem, som ha det bättre ställt, och därför ber jag för min del att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Wigforss**: När riksdagen förra året avlog den kungl. propositionen, fick jag nog det intrycket att detta kanske skedde på grund av att man inte hade hunnit tänka igenom de argument, som lågo bakom den, och att det var i viss mån lät mig säga en överrumpling ifrån den sällsynte men icke desto mindre mycket effektive talare, som här i främsta rummet har fört reservanternas meningar fram.

Emellertid vill jag gärna säga, när jag nu ser hur delade meningarna äro i denna kammare, att hur än utgången blir, så finns det alltid någon ljus sida av saken. Om jag får min önskan igenom, vinna de praktiska skälen; om reservanternas skulle vinna, får man inte bara trösta sig med, utan också uttala sin glädje över till vilken höjd den absoluta jämlikheten i fråga om rättvisa vid beskattningen kan drivas. Om det skulle ske i detta fall, så hoppas jag emellertid, att det inte skulle bli något prejudikat, så att man i alla andra skattefrågor precis med samma utomordentliga noggrannhet försöker se till att skattelagarna inte i ett enda hänseende komma att göra skillnad mellan medborgarna. Det tror jag skulle göra vår skattelagstiftning ännu mer besvärlig än den för närvarande är.

Jag kan inte hjälpa att jag hade intrycket, när jag hörde herr Ekman, att vid sidan av hans rättspatos fanns icke så litet av lät mig säga den skojfriske humoristen, som tyckte det var ett mycket roligt tillfälle att få spela ut rättskänslan och se hur stor del av kammarens ledamöter som man skulle kunna få med på detta, även om han inte själv tillmätte saken någon så stor betydelse. Särskilt i den uppfattningen stärktes jag genom den mängd av olika argument, som han förde fram och som väl inte heller kunna vara så allvarligt menade. Han talade med lät mig säga en viss indignation i rösten mot denna grupp särskilt av statstjänare — det gäller inte bara statsanställda, som vi hörde av herr Wetter, utan överhuvud taget sådana, som äro anställda i så stora företag att de ha liknande förmåner. Det är alldeles klart att det varken från Kungl. Maj:ts eller utskottets sida har spelat den ringaste roll, att detta skulle vara en förmån, som tillförsäkrades vissa medborgare; man har helt enkelt sagt, att praktiska skäl göra det svårt att här tillämpa en princip, som man annars gärna skulle vilja fullt ut tillämpa.

Likaledes gjorde herr Ekman ett försök att för sin ståndpunkt infånga hela det s. k. enskilda näringslivet, när han talade om hur hänsynslöst man gått fram, då det gällt att genom såväl beskattning som annat lägga bördor på det enskilda näringslivet, under det att — förmodar jag han menade — statsverket och de statsanställda äro mycket mer gynnad part. Sedan herr Wetter här har stuckit håll på den blåsan, kanske jag inte behöver säga mera om den saken.

Ang. skattefrihet för sjukvårdsförmåner m. m. (Forts.)

Likaså talade herr Ekman med ett visst patos om vad som är rätt härvidlag. Efter regeringsrättens utslag är det lag, och lag skall följas! Ja, jag skulle vilja säga med samma patos: första kammaren och andra kammaren ha väl rätt att ändra lagen, om de tycka att den är opraktisk! Jag vill erinra, om att såsom en av kammarens ledamöter sade till mig för en stund sedan, om riksräkenskapsverket hade nöjt sig med den ståndpunkt, som kammarrätten kom till, hade det varit lag, att dessa förmåner skulle vara fria, men nu gick man till regeringsrätten, till högre instans, som dömde på annat sätt. Varför skulle inte riksdagen kunna anse sig vara en ännu högre instans, som kunde ta mera hänsyn till praktiska realiteter än regeringsrätten ansåg sig kunna göra? Man kommer till slut till att detta ingenting annat är än en praktisk fråga. Så mycket som det klagas över allt onödigt pappersarbete, som utföres inte blott inom våra ämbetsverk utan också inom våra affärsdrivande verk, vore det väl ändå skäl att låta den synpunkten väga icke så litet.

Jag undrar om inte såväl herr Emil Andersson som flera andra talare, som yttrat sig här, ha överskattat möjligheten att fullt ut genomföra den s. k. jämlikheten i beskattningen. Var och en, som sysslat med skatteväsendets och skatteoriens utveckling under flera århundraden, vet, att denna teori om jämlikhet i beskattningen alltid varit en av de stora bärande teorierna. Men det finns ingen som inte erkänt att man kommer till vissa fall, då svårigheterna att praktiskt genomföra jämlikhet och låt mig säga kostnaderna för att genomföra den äro så pass stora, att man får avstå från denna fullständiga s. k. millimeter-rättvisa, som en förutvarande ledamot av denna kammare har uttryckt saken.

Man bör sålunda enligt min mening inte tro, att man på varje punkt kan följa den vackra princip, som här har proklamerats. Jag är säker på att det finns många förmåner, som äro jämställda med denna, naturaförmåner av olika slag, och som medföra att den ene medborgaren i realiteten har en större inkomst än den andre, men som man helt enkelt inte kan komma åt med skattelagstiftningen. Jag tror att det vore nyttigt, om de ledamöter, som här ha talat för denna rättvisa, ville granska sin egen erfarenhet och se efter, om det på vareda punkt är så, att allt, som skulle kunna evalveras i pengar, alltid blir evalverat i pengar, då man deklarerar, och om inte vissa grupper därför faktiskt komma i ett något mera gynnsamt läge än andra. Det är detta som gör att jag tror, att man kan föra hela denna fråga om rättskänslan åt sidan och låta de praktiska hänsynen fälla utslaget. Det kanske, som någon annan kammarledamot sagt mig, vore skäl om man undersökte även för ett enskilt företag, hur mycket det skulle kosta att göra denna utredning om naturaförmånerna för varje anställd, och om det inte kanske till sist skulle visa sig, att kostnaden faktiskt var större än hela den inkomst, som staten fick. Att då så att säga för att tillfredsställa en abstrakt rättskänsla genomföra detta, till låt mig säga nackdel för vissa medborgare och utan glädje för det allmänna, kan väl ändå inte vara rimligt.

Jag hoppas att kammaren därför följer utskottets majoritet.

Friherre De Geer: Herr talman! Jag tillåter mig göra ett par små reflexioner, innan debatten avslutas.

Det har förvånat mig, att man i det anförande, som hölls av herr Ekman, och som jag tycker var mycket bra, både från bevillningsutskottets ordförandes och från finansministerns sida har velat inlägga någonting annat, än jag tror att man bör lägga in däri. Finansministern har särskilt betonat herr Ekmans rättspatos, och det är alltid egendomligt, tycker jag, då man i debatter inte går direkt in på själva sakskälen utan mera kommer med sådana abstrakta ting som rättspatos och dylikt. Men om man efteråt i protokollet läser igenom

Ang. skattefrihet för sjukvårdsförmåner m. m. (Forts.)
 herr Ekmans yttrande. tror jag att även herr finansministern skall finna, att detta anförande innehåller inte så mycket av patos utan av synpunkter i fråga om rättvisan.

En av utskottets förespråkare har här särskilt tryckt på att vad reservanterna på några få rader framhålla som sin åsikt skulle vara teoretiskt riktigt men i praktiken icke genomförbart, därför att det i praktiken skulle vara så svårt att för enskilda företag och icke tjänstemän att genomföra denna skattefrihet i fråga om sjukvård. Att denna skattefrihet skulle vara så besvärlig att genomföra i praktiken, har jag mycket svårt att förstå. Och jag säger rent ut, att det förefaller mig ganska roande, om jag får använda det uttrycket, att höra, att det skulle vara så oerhört svårt och betungande att få fram uppgifter om tjänstemäns sjukvårdskostnader tillika med andra uppgifter, att detta inte skulle kunna gå för sig utan extraordinärt stora svårigheter. Jag kan omöjligt tro det. Å andra sidan tycker jag att det är ganska märkligt, att från den sida, där man brukar betunga svenska folket med massor av uppgifter och med kolossalt invecklade frågor beträffande taxeringen, man nu skall hålla så oerhört hårt på just denna lilla detalj om det omöjliga i att få fram dessa uppgifter.

I stort sett håller jag gärna med om att det vore önskvärt, om man kunde förenkla taxeringsväsendet, men jag kan inte gå med på att man i detta fall bör bortse från rättvisesynpunkten av det skälet, att det skulle vara så svårt att få fram ifrågakarande uppgifter.

Jag måste, herr talman, säga, att jag efter att ha mycket noga åhört debatten, dock inte har kunnat bli på något sätt omvänd, utan att jag fortfarande måste förklara, att jag anser att reservanternas synpunkter äro både teoretiskt riktiga och i praktiken inte alls svåra att genomföra. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Heüman**: Jag trodde inte, att rättfärdighet var ett brott, och därför har jag mycket svårt att förstå, då herr Andersson sade sig anse, att jag hade riktat ett angrepp mot hans meningsfränder.

Jag begärde emellertid inte ordet för att säga detta, utan jag gjorde det, då herr Andersson sade, att om riksdagen skulle gå på bevillningsutskottets linje, skulle detta innebära, att en förmån bereddes de grupper i samhället, som redan tidigare hade det ganska gott ekonomiskt ställt. Det är inte bara de grupper han syftade på, vilka skulle åtnjuta de eventuella förmåner, som ett sådant beslut av riksdagen skulle medföra, utan även andra, ty också de större industrierna ute i landet ha ordnat med fri sjukvård för sina anställda. Sålunda har t. ex. tändsticksfabrikernas folk, som tidigare betraktats såsom tillhörande de sämst avlönade grupperna, fri sjukvård, och dessa arbetare skulle alltså även få del av den »förmån» som herr Andersson talar om.

Man skall inte göra denna fråga till en stridsanledning emellan olika grupper i samhället, ty frågan är inte av sådan art. Det är i stället helt och hållet en praktisk fråga, och det är så man får hoppas, att kammaren också skall se den, då kammaren går att fatta beslut i densamma.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu förevarande betänkandet hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Friherre *De Geer* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Ang. skattefrihet för sjukvårdsförmåner m. m. (Forts.)

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Elofsson, Gustaf*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 38.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 10, i anledning av väckta motioner om viss ändring i centrala uppbördsnämndens sammansättning; samt

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ beredskapsföfogandelagen den 30 juni 1942 (nr 584), bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 13 §§ lagen den 30 juni 1942 (nr 515) om åtgärder mot vanhävd av jordbruk, dels ock i ämnet väckta motioner. *Lagförslag om åtgärder mot vanhävd av jordbruk.*

Genom en den 31 december 1945' dagtecknad proposition, nr 7, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 13 §§ lagen den 30 juni 1942 (nr 515) om åtgärder mot vanhävd av jordbruk.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma väckta motioner, nr 225 i första kammaren av herr *Mannerskantz* och nr 353 i andra kammaren av herr *Thorell* m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte avslå propositionen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: 225 och II: 353 bifalla propositionen nr 7.

Lagförslag om åtgärder mot vanhävd av jordbruk. (Forts.)

Reservation hade anförts av herrar *Björkman, Hagman, Englund* och *Andersson* i Gisselås, vilka ansett, att utskottet bort med tillstyrkande av motionerna I: 225 och II: 353 avstyrka propositionen nr 7.

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! I detta ärende har jag tillåtit mig att väcka en motion, som går ut på avslag på Kungl. Maj:ts proposition. Skälen härtill äro, kan man säga, i stort sett två.

För det första har jag reagerat emot att — sedan arrendelagen ändrats och man funnit, att den har kringgåtts på olika sätt — man har velat neutralisera detta, som man kallar ett kringgående, på annat sätt än genom komplettering av arrendelagen, nämligen genom en särskild lagstiftning via vanhävdslagen.

När den nuvarande arrendelagen behandlades här i ett sammansatt utskott, blev frågan underkastad en mycket grundlig behandling, och det var knappast några av de påföljder, som man kunde tänka sig, som inte där blevo belysta. Det var väl ingen i detta utskott — jag var själv med där — som inte trodde, att följderna skulle bli en hel del sammanläggningar, och det var inte heller någon allmän opinion för att man skulle anse detta såsom generellt oriktigt. Jag tycker därför att det är formellt felaktigt att först stifta en lag och sedan komma med ingripanden på ett annat lagstiftningsområde för att rätta till något som man redan från början räknade med och betraktade som tillåtligt. Sådant inger knappast någon respekt för stabiliteten i vårt lagstiftningsväsende. Medborgarna här i landet måste väl i alla fall kunna lita på att de lagar, som stiftas, skola ha en viss stabilitet och att det inte skall betraktas som en felaktighet eller brottslighet eller vad man vill kalla det, om någon, inom lagens ramar, vidtar sådana dispositioner i ekonomiskt avseende, som han själv finner vara förnuftiga.

Detta är det första skälet för mitt avslagsyrkande. Men därutöver vill jag säga, att det inte enbart och kanske inte ens till någon betydande del är arrendelagens bestämmelser, som ha medfört, att en hel del sammanläggningar av gårdar ägt rum. Det förnämsta skälet därtill tror jag för min del är, att de ekonomiska förhållandena numera äro sådana, att det har blivit alltmör meningslöst att hålla ekonomibyggnader på gårdar, som absolut aldrig någonsin kunna vare sig via arrendeinkomster eller på annat sätt förränta och amortera vad man lägger ut för att bygga upp nya ekonomibyggnader eller mangårdsbyggnader. Och då är det enligt min mening ganska oresonligt och skadligt att nu försöka stifta en lag, som skulle tvinga jordägarna att på ett ur alla ekonomiska synpunkter felaktigt sätt investera pengar i byggnader.

Det förslag, som utredningskommittén har lagt fram, har ju i viss mån rätats till av departementschefen, men kvar står dock själva den huvudanmärkning, som jag har emot denna lagstiftning — och det är det andra skälet till att jag motionerat om avslag — nämligen att det endast på mycket lösa grunder kommer att kunna bedömas, huruvida vederbörande böra få underlåta att underhålla byggnader eller bortföra hus eller icke.

Det talas om bärkraftiga jordbruk. Överhuvud taget är den termen inte fastlagd, och jag tycker att det är ytterst besvärligt, att en lagstiftning med möjlighet till ingripande från myndigheters sida skall vara beroende av hur en term blir tolkad. I början av 1900-talet ansågs ett jordbruk vara bärkraftigt, om det omfattade 10, 12 eller 15 tunnland i en bättre jordbruksbygd, även om det inte hade så värst mycket skog. Nu för tiden anses av många, att ett jordbruk i en bygd, där man huvudsakligen har jordbruket att leva på, bör för att vara bärigt omfatta låt oss säga 30—50 tunnland, d. v. s. ungefär så mycket som det herr Andersson i Bussjö har — och att det är ett bärkraftigt jordbruk ha vi konstaterat. Jag för min del anser, att ett bärkraftigt jordbruk av i dag

Lagförslag om åtgärder mot vanhävd av jordbruk. (Forts.)

är ett sådant jordbruk, där man kan hindra barnen från att ledsna på tillvaron och där man kan få dem att stanna kvar, åtminstone några av dem, på gården och fortsätta med jordbruket som ett familj jordbruk. Det bör då vara ett så pass stort jordbruk, att familjen kan hållas samlad där, och så bärkraftigt, att barnen inte behöva föra någon så dålig tillvaro att de fly ur boet, så att till slut gubben och gumman sitta där ensamma kvar och streta, därför att de inte vilja lämna den fastighet, som de kanske bebott under mycket lång tid. Det anser jag nu, och jag tror att om 15, 20 år kommer den uppfattningen att vara ganska allmän. Därför reagerar jag när det står att man icke skall få lägga samman ett par fastigheter, om det inte kan visas, att de först därigenom bli ett s. k. bärkraftigt eller fullständigt jordbruk. Uppfattningarna om vad som är ett fullständigt jordbruk äro ju så olika, och de myndigheter som skola bedöma detta ha ju i regel inte så värst stor erfarenhet av dessa ekonomiska frågor. Jag bestrider att det inom länsstyrelsen i mitt hemlän finns någon som har nämnvärd erfarenhet av vad som är ekonomiskt bärkraftigt eller inte, när det gäller jordbruk, men jordbrukarna själva ha möjlighet att bedöma den saken, ty de få betala fiolerna och ha erfarenhet av att debet och kredit måste gå ihop åtminstone på längre sikt. Det kommer alltid för den jordägare som vill ha en sammanslagning genomförd att finnas en svårighet att övertyga dem som skola avgöra saken om vad som är förnuftigt, och redan detta förhållande tycker jag är tillräckligt skäl för att man inte skall komma med sådana här lagbestämmelser.

Vidare står det, att det skall undersökas, om den fastighet, som man vill sammanlägga med en annan, med större fördel skulle kunna läggas tillsammans med någon tredje fastighet, som inte tillhör samme jordägare. Det skulle ju i så fall gå till så, att jordägaren på något sätt skulle förmås att avstå från att själv använda den ena av sina fastigheter och sälja den till någon i grannskapet, som kanske bättre skulle behöva den. Jag vet inte om detta är möjligt att genomföra utan att det blir en mycket tvångsmässig anordning, som skulle kunna förmå jordägaren att göra detta, om han nämligen inte själv vill, ty om han själv vill göra det, då behövs det ju ingen lag, som reglerar saken. Jag ser alltså i detta förslag en liten inkörsport till ett försök att med tvång påverka jordägare att icke använda en mindre fastighet för att förstärka en större, som han själv har, utan i stället kanhända tvinga honom att slå ihop den med en annan fastighet, som han inte har, och det perspektivet har jag inte kunnat finna tilltalande. Detta är också ett skäl till att jag velat yrka avslag på denna proposition.

Det har ju under många år här i landet pågått en ständig utveckling för att bättra jordbrukens arrondering. Om man blott inte stiftar lagar som hindra en sådan rationalisering, som innefattas i sammanläggning och arrondering av ägorna, så går den i ganska snabb takt. Denna utveckling hindras nästan uteslutande av att man stiftar lagar som motverka den på detta sätt. Man ser visserligen i propositionen, att denna lagstiftning är avsedd att förbereda en rationalisering av jordbruket, men min tro är att den i praktiken mera kommer att hindra en sådan rationalisering, och därför tycker jag att den inte alls bör komma till stånd. Det kanske beror på att jag har den uppfattningen, att denna rationalisering måste helt ske på frivillighetens grund och icke genomföras med maktspråk från det allmänna, men jag tror dessutom att man kommer lika fort till målet på det sättet och att ett avslag på denna proposition är ägnat att gagna jordbrukets framtida utveckling mera än om man nu skulle binda jordägarna så som man här tänker.

På dessa grunder, herr talman, ber jag att få yrka avslag på förevarande proposition, vilket innebär bifall till motionerna och reservationen.

Lagförslag om åtgärder mot vanhävd av jordbruk. (Forts.)

Herr **Hagman**: Herr talman! Jag har tillsammans med tre andra ledamöter av utskottet avgivit en reservation, och jag ber att att med några ord få angiva skälen till detta.

Såsom framgår av propositionen och som även den föregående talaren nämnade, är närmaste anledningen till det föreliggande lagförslaget, att det på grund av 1943 års arrendelag i större utsträckning skulle förekomma, att såsom självständiga jordbruk lämpliga arrendegårdar sammanslås till större enheter, och detta för att komma ifrån de sociala arrendebestämmelserna. Om man emellertid granskar handlingarna i ärendet och vad som förekommit vid förarbetena till lagen och söker efter verkliga fakta att bygga på, så har man mycket svårt att frigöra sig från den uppfattningen, att grunden till hela detta lagförslag är något löslig.

I den av utredningsmännen på sin tid avgivna promemorian meddelas bland annat, att vissa frågor år 1944 framställdes till hushållningssällskapens förvaltningsutskott och jordbrukskommissionerna i södra och mellersta Sverige. Av de svar som lämnades på dessa frågor framgår icke att vederbörande jordägare allmänt företagit illojala åtgärder för att avlägsna arrendatorerna ifrån av dem innehavda gårdar. Något dylikt kan man med bästa vilja icke utläsa ur de svar som avgivits. Det är för övrigt inte heller möjligt att lagens verkningar skulle gjort sig gällande vid denna tid, då ju frågorna framställdes samma år som lagen i fråga hade trätt i kraft. En arrendator har som bekant en viss uppsägningstid — och vid den tiden då frågorna framställdes kunde alltså inga slutsatser om den nya sociala arrendelagens verkningar dragas. Emellertid säges det i svaren att, som den föregående talaren omnämnde, sammanslagningar ägt rum under en följd av år — alltså innan ändringarna i arrendelagen tillkommit — och att detta skett av ekonomiska och alltså fullt legitima skäl. Utredningsmännen ange emellertid att de företagit resor i olika delar av landet och därvid inhämtat, att det dock förekommit fall, som man skulle kunna åberopa som skäl för en framställning i ämnet.

I vissa län, där man förordat lagstiftning på området, har angivits, att en tendens till sammanslagning av arrendeställen redan första året efter det lagen trätt i kraft skulle varit påvisbar. I ett av dessa län — Malmöhus — sägs det emellertid att skälet till denna tendens varit de orimligt höga byggnadskostnaderna, som göra det omöjligt att upprusta mindre jordbruksfastigheter, när byggnaderna äro alldeles förfallna, men man håller för troligt att tendensen i någon mån stimulerats av den nya arrendelagstiftningen. Ungefär samma uttalande har gjorts t. ex. från Hallands län och i någon mån även från Skaraborgs län, ehuru jordbrukskommissionen därstädes säger, att den inte alls iakttagit några tendenser i angiven riktning. I vissa andra län talas om rent sporadiska sådana fall.

Från flera håll har det emellertid sagts, att man förmodar, att i den mån den nya arrendelagens bestämmelser träda i tillämpning kommer en sammanslagning av mindre jordbruk till större att äga rum, och detta av ekonomiska skäl. Man motser en sådan utveckling. Meningen med det föreliggande förslaget, om man vill tolka det välvilligt — och det bör man väl göra — skulle då vara att förekomma en väntad utveckling i angiven riktning. Om denna utveckling går därhän, att fullt bärkraftiga jordbruk mera allmänt sammanslaggas, kan detta inte anses önskvärt. Det råder utan tvivel en ganska samstämmig mening om att en sådan utveckling bör förhindras.

Frågan är emellertid, om man för att leda utvecklingen i rätt riktning har valt den rätta vägen. Bör man inte, som den föregående talaren nämnde, försöka att taga bort de orsaker till den ogynnsamma utvecklingen, som anses förefinnas i den nya arrendelagen? En väl genomtänkt ändring av arrendelagens

Lagförslag om åtgärder mot vanhävd av jordbruk. (Forts.)

bestämmelser kunde måhända leda till att utvecklingen får en annan riktning än den man nu räknar med. Den vägen vill emellertid inte herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet vara med om, ty han säger, att det skulle innebära, att sammanslagning komme att hindras blott i fråga om utarrenderade fastigheter. Därmed får det väl anses utsagt, att skälen för att man vill hindra sammanslagning icke äro endast vad som har angivits i början av propositionen, utan motivet för lagstiftningen måste väl vara att få till stånd en allmän statlig kontroll över sammanslagning av fastigheter överhuvud taget.

Man kan givetvis också fråga sig, vad som står att vinna på här ifrågasvarande område genom skärpta bestämmelser, avsedda att tvinga ägaren att underhålla obegagnade, överflödiga byggnader särskilt i vad det gäller ofullständiga jordbruk, som sammanlagts med annat bärkraftigt jordbruk. Att den föreslagna ändringen i lagstiftningen skall kunna råda bot på de angivna missförhållandena tro inte utredningsmännen själva och, såvitt jag kunnat utläsa av jordbruksministrernas uttalande, inte han heller. Man tyckes allmänt vara av den uppfattningen, att med ett genomförande av lagförslaget endast kan uppnås att benägenheten hos jordägaren att gå in för en sammanslagning skulle i avsevärd mån dämpas. Om man emellertid tänker sig en jordägare, som har att välja mellan å ena sidan att jämlikt bestämmelserna i arrendelagen 2 kap. 60 § andra stycket bygga helt nya hus på en mindre, icke räntabel gård och å andra sidan, om han säger upp arrendatorn, bli skyldig att nöjaktigt underhålla de gamla husen enligt bestämmelserna i 7 § vanhävdslagen, där det sägs, att han kan åläggas att vidtaga åtgärder för att underhålla byggnaderna i sådant skick som oundgängligen fordras för att kunna driva ett ändamålsenligt jordbruk, så skulle jag tro att den som inte är särskilt kapitalstark väljer det billigare alternativet, trots att även detta ur flera synpunkter givetvis måste anses vara allt annat än lämpligt. Man torde kunna förstå, att den enkle lantmannen och för övrigt folk, som är i besittning av vanligt sunt bondförnuft, måste se med undrande ögon på att staten tvingar en jordägare att underhålla hus, som stå till ingen nytta för någon.

Man kan givetvis också fråga sig, om de bestämmelser på här ifrågasvarande område som redan finnas i vår lagstiftning, inte skulle kunna vara tillräckliga åtminstone tills vidare. I 1942 års vanhävdslag 2 § står det, att jordägaren är skyldig att underhålla byggnader, för såvitt icke sammanslagningen medför väsentliga fördelar för jordbruket. Det är således inte nog med att sammanslagningen är fördelaktig, utan den skall medföra väsentliga fördelar. Först när så är fallet har jordägaren rätt att riva byggnaderna. Man tycker att dessa bestämmelser kunde vara rimliga och riktiga även för den tid — ett eller kanske två år — som återstår till dess riksdagen har att taga slutlig ställning till såväl vanhävdslagstiftningen i sin helhet som till riktlinjerna för jordbrukets rationalisering på längre sikt. Inga bärande skäl synas mig hava anförts för nödvändigheten av att plottra med en detalj, som man gör i detta fall.

Det står visserligen i 2 § i lagen om åtgärder mot vanhävd av jordbruk också en annan regel, som gäller för sådana fastigheter som avses i 1927 års uppsiktslag. Utredningsmännen hade som bekant föreslagit, att denna undantagsbestämmelse skulle utvidgas till att gälla för alla de fastigheter, som till följd av 1943 års arrendelag kommit under de sociala bestämmelserna. Som vi veta har chefen för jordbruksdepartementet i det fallet vidtagit en viss ändring, och jag tycker att man bör vara honom mycket tacksam för att han därigenom rättat till en av de mest omstridda punkterna i det förslag som utredningsmännen kommit med.

Men även om man ger det erkännandet, kan det starkt ifrågasättas om det

Lagförslag om åtgärder mot vanhävd av jordbruk. (Forts.)
av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framlagda förslaget är lämpligt. Jag skulle i varje fall vilja framställa ett par erinringar.

Vad kan den verkliga anledningen vara till att den allmänna regeln rörande rätt till sammanslagning av vissa jordbruk som anges i första delen av det stycke i 1942 års vanhävdslag, som jag nyss talade om, icke utsträcks att gälla även sådana brukningsdelar som avses i lagen den 27 juni 1927 angående uppsikt å vissa jordbruk? Att dessa sistnämnda jordbruk ägas av vissa kategorier ägare kan väl i och för sig inte medföra, att för dem gälla andra ekonomiska lagar än för jordbruk i allmänhet. Om ett jordbruk är illa beläget, om det är för litet eller av annan anledning oräntabelt, om man ur det allmännas synpunkter beträffande jordbrukets rationalisering, som ju nu äro tämligen allmänt vedertagna, finner att ett jordbruk icke kan bestå för framtiden, varför skall man då tvinga en jordägare att bygga dyrbara byggnader på sådant jordbruk endast av den anledningen, att brukningsdelen i fråga var underkastad 1927 års uppsiktslag? Utvecklingen under de år som gått sedan 1927 har ju varit betydande. Det är en ofantlig skillnad på byggnadskostnaderna 1927 och 1946. Om man kunde anse det ekonomiskt klokt att bygga upp ett mindre ställe år 1927, så är det därför inte riktigt 1946. Användningen av maskiner har väsentligt ökat sedan den tid, då riksdagen ansåg 1927 års lagstiftning väl avvägd, och utvecklingen i övrigt har inte heller stått stilla. Om riksdagen nu går in för ändring av vanhävdslagstiftningen, tala alla skäl för genomförande av lika regler för de olika jordbruken, oavsett vem som äger dem.

Skulle emellertid det föreliggande förslaget innebära — och det förefaller vara så — att olika principer — varandra delvis motstridande — skola tillämpas på skilda fastighetskategorier i den framtida jordbrukspolitiken, måste jag säga, att jag finner detta ganska betänkligt. Visserligen skall det föreliggande lagförslaget gälla endast till den 1 juli 1947, men meningen är väl ändå att de allmänna principer som man nu går in för skola följas i framtiden. Att ändra riktlinjerna för jordbrukspolitiken det ena året efter det andra kan inte vara rekommendabelt. Riskerna för ett sådant tillvägagångssätt äro uppenbara. Fastighetsbildningssakkunniga, som i sitt yttrande berört ifrågasvarande spörsmål, säga, att om lagstiftningen råkar in på en sådan väg, föreligger risk för, att rättsosäkerheten blir stor och att linjerna för jordpolitiken bli oklara. Det är inte så gott för menige man att följa med årliga ändringar på detta område.

Som jag tidigare sagt, vore det, såvitt reservanterna kunna förstå, icke någon som helst risk förbunden med att låta de nu gällande lagarna bestå till dess vi om något år få ett väl genomtänkt förslag avseende reglering av här berörda förhållanden i sin helhet. Vi ha därför yrkat avslag på propositionen, och vi förmena att vi göra vårt jordbruk — även arrendejordbruken — mesta nyttan genom att icke nu genomföra de detaljändringar som föreslagits.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Norman: Herr talman! Utskottet har tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition, vilket innebär att utskottets majoritet har funnit de grunder bärande som propositionen bygger på. Herr Mannerskantz gjorde ett par invändningar från olika synpunkter. Han framhöll, att det icke kunde vara lämpligt och riktigt att lagstifta på detta sätt för att få en annan lagstiftning effektiv. Ja, men det är kanske inte så oberättigat i alla fall. De sociala arrendebestämmelserna gällde ju förut vissa brukningsdelar, och för att jordägarna icke skulle komma undan dessa bestämmelser på olika sätt hade vi en uppsiktslag av år 1927. År 1943 utökades de olika grupper jordbrukare, som skulle lyda under de sociala arrendebestämmelserna. När man på det sättet hänförde flera brukningsdelar

Lagförslag om åtgärder mot vanhävd av jordbruk. (Forts.)

under denna lagstiftning, var det tydligen regeringens principiella ståndpunkt, att uppsiktslagen skulle i princip om också kanhända inte i samma form som förut bli tillämplig även på de nya arrendena, och det förelåg i anslutning till arrendelagstiftningen ett förslag, att uppsiktslagen skulle med en viss ändring bli tillämplig även på dessa nya arrenden. Nu var ju emellertid så gott som hela uppsiktslagen suspenderad, och när utskottet icke ville vid det tillfället taga ståndpunkt till denna del av Kungl. Maj:ts förslag, så innebar detta icke något avståndstagande från principen. Utan vi menade — det minns jag mycket väl — att när nu uppsiktslagen i alla fall är suspenderad så länge vi ha denna provisoriska vanhävdslag, så kan det vara tids nog att se till, vilka bestämmelser som skola komma in i en uppsiktslag beträffande de sociala arrendena, när det en gång blir definitiva bestämmelser på området. Men samlingsregeringen var tydligen av den mening, att arrendelagen bör vara kompletterad med en uppsiktslag. Nu utgör denna provisoriska vanhävdslag för närvarande denna uppsiktslag, och Kungl. Maj:t har här föreslagit en viss ändring, vilken bland annat, såsom här har framhållits, syftar till att det icke skall uppstå sociala olägenheter för dessa jordens brukare på grund av att jordägaren vill undandraga sig bestämmelserna i arrendelagen genom att sammanslå brukningsdelen med en annan så att den faller utom arrendelagens tillämpningsområde.

Utskottsmajoriteten har funnit det motiverat, att en sådan lagstiftning kommer till. Redan första året som den nya arrendelagen tillämpades hade vi inom andra lagutskottet att ta ståndpunkt till motioner där man just klagade över att vissa tendenser yppat sig att försöka komma undan de sociala arrendebestämmelserna på detta sätt. Riksdagen intresserades för spörsmålet på olika sätt — det framställdes också interpellationer — och det är alldeles tydligt, att här har förelegat en ganska bestämd tendens, som detta lagförslag bland annat syftar till att hindra genom att tillgodose det sociala intresset, nämligen att brukaren får sitta kvar på sitt arrende och komma i åtnjutande av de förmåner, som arrendelagen ger.

Därtill föreligger också det skälet, att i avvaktan på de förslag och de planer, som man väntar skola bli utarbetade i syfte att åstadkomma den efterlängtnade rationaliseringen av jordbruksdriften, är det lämpligt att det allmänna har en viss kontroll över dessa sammanläggningar. Utskottets majoritet har funnit även det skälet bärkraftigt.

Herr Mannerskantz vet nog, att vi i andra lagutskottet ha varit ganska lyhörda för de synpunkter, som herr Mannerskantz där vid olika tillfällen har förfäktat beträffande vikten att se olika lagstiftningsspörsmål som ekonomiska frågor. Vi ha varit ganska förstående för herr Mannerskantz' synpunkter beträffande även detta spörsmål. Men vi ha kanske även förut varit av olika mening, liksom vi nu äro, i det vi menat, att det inte räcker att bara se på de rent ekonomiska sidorna av detta spörsmål. Det är också en social fråga av stor räckvidd, och man får väga de olika skälen mot varandra. Här har utskottsmajoriteten funnit, att de sociala skälen ur olika synpunkter tala för att denna provisoriska lag kommer till stånd.

Jag hemställer om bifall till utskottets yrkande.

Herr **Andersson, Alfred**: Herr talman! Jag begärde närmast ordet för att få uttala min tacksamhet för det föreliggande förslaget, och jag tror att denna tacksamhet delas i vida kretsar ute på den svenska landsbygden, inte minst av arrendatorerna. Denna lag kommer utan tvivel att stävja den tendens, som allt mer och mer har gjort sig gällande på senare tid, då en del större jordägare ha varit synnerligen angelägna att lägga ned arrendegårdarna och lägga jorden under sitt eget bruk. Man får väl hoppas, att detta inte skall ske i samma ut-

Lagförslag om åtgärder mot vanhävd av jordbruk. (Forts.)
sträckning som förut. Ty att då fortsätta att underhålla husen på gårdarna torde bli för dyrbart, och följden blir väl att de fortsätta att arrendera ut de gårdar, som tidigare ha varit utarrenderade.

Det är klart, att man kan ha delade meningar i denna fråga. Jag förstår mycket väl herr Mannerskantz när han uttalar sina farhågor beträffande denna lags tillämpning, men jag tror, att herr Mannerskantz gör sig skyldig till en liten överdrift, när han talar om den stora förmånen av sammanslagningar av egendommar. Man behöver kanske lägga en mindre gård till en större, säger han. Ja, i vissa fall är detta inte endast bra, utan det kan också vara nödvändigt. Men när en jordägare, som har t. ex. 800 tunnland öppen åker, lägger under sig det ena 20-tunnlandsjordbruket eller 30-tunnlandsjordbruket efter det andra, såsom har skett i min ort — och det har gällt typiska familj jordbruk, som ha varit bäriga i nära hundra år — då kan man knappast säga, som herr Mannerskantz gör, att detta är bra för att stärka det förutvarande större jordbruket. Och när det gäller att lägga ihop två mindre jordbruk, så möter detta väl inget direkt hinder, men det måste ju ske efter prövning.

Jag är som sagt tillfredsställd med detta förslag. Skulle jag göra någon anmärkning mot detsamma, skulle det endast vara att det kommer litet sent. Hade det kommit t. ex. tio år tidigare, skulle en hel del ohägn icke ha åstadkommit, som nu har skett på sina håll i Skåne. Jag har i egenskap av ledamot i jordbrukskommissionen i mitt län varit i tillfälle att se, hur man har gått till väga på en del ställen. Jag har en gång för ett par år sedan här i kammaren nämnt om ett gods, och det kan inte skada att påminna om det ånyo, ty det kan hända att även herr Mannerskantz då kan tycka att lagen kanske ändå kan ha någon fördel med sig. Till det godset hörde på sin tid 45 arrendegårdar, vill jag minnas, på mellan 25 och 200 tunnlands storlek. Vid kommissionens besök där för två år sedan fanns det endast fem kvar. Jorden skulle skötas i det större brukets regi, och resultatet blev dels vanhävd, dels ett försämrat skatteunderlag i kommunen.

Alltså får denna lag enligt min mening en mycket stor uppgift att fylla, men dess verkan beror givetvis i mycket hög grad på dem, som i det praktiska livet skola tillämpa lagen. Jag förmodar att de män, som få med detta att göra, kunna sin sak och komma att göra sitt allra bästa, när det gäller att bedöma de olika fallen.

Med dessa ord, herr talman, har jag velat uttala min tillfredsställelse med förslaget och ber att få yrka bifall till detsamma.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Herr Hagman riktade ett par frågor till mig, som jag vill försöka besvara. Jag skall samtidigt ge en liten förklaring till vad jag avser med förevarande lagförslag, som jag föreslagit Kungl. Maj:t att förelägga riksdagen.

Jag vill börja med att understryka, att det här gäller ett kortsiktigt provisorium. 1942 års vanhävdslag är beslutad för ett litet antal år. Den går ut den 1 juli 1947, och till dess skall väl komma fram ett nytt förslag till lag, som skall träda i kraft därefter. Å andra sidan är det också min avsikt att kunna förelägga Kungl. Maj:t förslag till allmänna riktlinjer för jordbrukspolitiken, att framläggas för 1947 års riksdag. Att dessa riktlinjer komma att i sig innesluta ett mycket betydande moment av omfördelning av åkerjorden här i landet äro väl de flesta fullt på det klara med. Det gäller med ett ord sagt att i fortsättningen kunna ordna det så, att icke bärkraftiga jordbruk i största möjliga utsträckning användas till att göra andra bärkraftiga. Därpå beror ju i själva verket, om man skall kunna vidmakthålla en självständig bondeklass i vårt land.

Lagförslag om åtgärder mot vanhävd av jordbruk. (Forts.)

När man nu ser, att en allmän mening syftar till en sådan jordbrukspolitik, kan det ju inte vara klokt att under själva övergångstiden, intill dess denna politik sättes in i det praktiska livet, låta en mängd omplaceringar av svenska jordbruk i drifts- och ågoavseende ske. Herr Mannerskantz har den uppfattningen, att denna lag kommer att hindra jordbrukets rationalisering, ty han anser att det är rationalisering bara man gör jordbruk större. Men så är det inte. Om det ligger en brukningsdel på sju tunnland gräns i gräns med Värnanäs, så är det sannerligen ingen speciell rationalisering att låta dessa sju tunnland komma in under Värnanäs, framför allt inte om det på andra sidan om det lilla stället ligger ett annat litet ställe på 15—20 tunnland, som väl skulle behöva de sju tunnlanden för att bli bärkraftigt.

Sedan denna proposition avlämnats har jag blivit ännu mera starkt i min uppfattning om nödvändigheten att hindra felrationalisering med hjälp av bl. a. denna lag. Vi fingo ju i höstas en lag om inskränkning i rätten att förvärva fast egendom, och jag har nu varje vecka mål om dylika ting, där alltså folk begär att få köpa jord. Det är skrämmande att se, hur de större jordägarna köpa in det ena ofullständiga jordbruket efter det andra, trots att det i grannskapet ligger jordbruk som behöva förstärkas och som, om de inte bli förstärkta, om några år också de komma att köpas in av den större jordägaren. Det blir på det sättet allt färre självständiga jordbrukare. Jag har redan i flera fall föreslagit Kungl. Maj:t att säga nej till sådana jordförvärv. Men det är självklart, att det är lika oriktigt att stora jordägare med arrendeställen förfara på samma sätt. De skapa också ett bestående förhållande genom att lägga de små arrendeställena in under huvudgården och låta byggnaderna förfalla. Den dag då det allmännas förtroendemän komma att försöka få en plan i jordbruksdriften på orten är alltså ett bestående förhållande skapat, som inte längre kan rubbas.

Därför tror jag, att denna lag kommer att verka dämpande. Det kan väl i vissa fall hända, att huvudgården ändå tar ett sådant litet ställe under eget bruk. Men man tvingas att underhålla byggnaderna, brukningsdelen finns kvar, och en vacker dag komma vi dithän, att det gäller att resonera med de olika jordägarna om en lämplig disposition. Jag tror inte, att det i så många fall skall behöva bli tal om något tvång, herr Mannerskantz, ty jag hoppas, att de flesta jordägare skola böja sig inför sunda förnuftet, när de i en utredning verkligen få svart på vitt på hur man lämpligen bör göra.

Jag vill påstå med anledning av vad som sades av herr Hagman — eller kanske det var herr Mannerskantz — att svårigheten att bedöma vad som är ett bärkraftigt jordbruk, eller hur en rationalisering lämpligast bör ske, inte är så stor, efter vad jag har funnit. Jordbrukskommissionerna i länen få nu tillsammans med egnahemsnämnderna i fall efter fall avge utlåtande om sammanläggning av fastigheter, och då råder det en ganska stadgad uppfattning överallt. Den skiljer sig inte så mycket olika landskap emellan. Men det är ju självklart att det är den uppfattning, som vår generation har. Någon annan uppfattning kan man inte tala om. Vad nästa generation kommer att ha för mening får bli dess sak.

Följaktligen skulle jag nu vilja svara herr Hagman på hans frågor på det sättet, att denna lag skapar ett andrum inför de riktlinjer för jordbrukspolitiken, som vi hoppas att nästa års riksdag skall fastslå. Men grunderna för dessa riktlinjer äro redan nu i så pass hög grad allmän egendom, att man inte i det stora hela behöver sväva i tvivel om vad man har att göra. Det var mitt svar på den ena frågan.

Herr Hagman frågade mig också, varför jag nu i vanhävdslagen låter skillnaden vara kvar mellan å ena sidan de jordbruk, som tidigare hörde under

Lagförslag om åtgärder mot vanhävd av jordbruk. (Forts.)
1927 års uppsiktslag, och å andra sidan övriga jordbruk. Jag tror nog, att herr Hagman vet mitt svar. Det är nämligen en historisk fråga. De jordbruk, som höra under 1927 års uppsiktslag, hörde redan under 1909 års uppsiktslag i stort sett. Detta är en norrlandsfråga. Norrlänningarna ha tid efter annan i stor utsträckning motsatt sig en jämkning av dessa bestämmelser. Inför denna norrlandsopinion böjde sig riksdagen, när vanhävdslagen antogs förra gången, och det skulle väl vara meningslöst, när vi nu gå till behandling av denna provisoriska ändring i vanhävdslagen, att rulla upp denna stora strid. Frågan om det skall vara strängare bestämmelser i Norrland eller på andra håll få vi ta upp, när det blir tal om att på nytt diskutera vanhävds-lagstiftningens vara eller icke vara och dess innehåll.

Friherre De Geer: Jag tillåter mig att ta fasta på ett ord, som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet yttrade, nämligen att man skall låta sunt förnuft vara avgörande då man behandlar frågan om rationalisering, sammanslagning av jordbruk etc. Jag ber att få säga att jag har en ganska lång erfarenhet av vanhävsfrågor, och jag måste göra gällande att i dessa ting har ofta det sunda förnuftet hitintills *icke* alltid regerat. Det har funnits alla möjliga bestämmelser och omständigheter, som ha gjort att man exempelvis i en jordbrukskommission har måst erkänna att man i många fall verkligen går emot det sunda förnuftet, då man måste besluta om man skall ingripa eller icke ingripa. Det vore utomordentligt glädjande om i den blivande jordbrukspolitiken, som kanske skall avgöras nästa år, det sunda förnuftet verkligen kunde regera, inte bara bland jordbrukarna, när de själva skola bedöma hur de skola ställa sig till frågan om avyttring eller försäljning av sina jordbruk, utan framför allt bland de högre myndigheterna med jordbruksministern i spetsen. Jag förutsätter, att det är jordbruksministerns avsikt att tillämpa praktiska och förnuftiga regler, och jag hoppas att han skall kunna genomdriva dem, så att det verkligen blir praktiska linjer att gå efter.

Det är kanske onödigt att nu gå in på saker, som skola behandlas så ingående nästa år, men om man skall gå efter det sunda förnuftets linje, måste man väl bland annat och framför allt bedöma, vilka ägofigurer och vilka jordbruksenheter, som ge den bästa avkastningen, och hur man skall gå till väga för att få behålla en verkligt tillräcklig mängd jordbrukare på landsbygden.

Herr talman! Jag har endast velat tillåta mig att, som jag sade, ta fasta på jordbruksministerns nyssnämnda uttalande. Det vore utomordentligt glädjande, om de mest praktiska och förnuftiga linjerna kunde bli rådande. Då är jag övertygad om att det svenska jordbruket skall kunna klara sig bra under kommande tider.

Herr Hagman: Herr talman! Jag tackar herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för det svar han gav på mina frågor. Det är ett par saker, som jag ändå inte riktigt kan förstå.

För det första måste man ju fråga sig, om skillnaden mellan de nya bestämmelser, som äro föreslagna i det utlåtande varom vi nu gå att besluta, och bestämmelserna i 2 § av 1942 års vanhävdslag är så stor, att den kan åstadkomma underverket att hindra en oriktig utveckling under ett år. 1942 års vanhävdslag stadgar, att byggnader få lämnas utan underhåll endast om väsentliga fördelar för jordbruksdriften vinnas genom sammanslagningen. I det nya förslaget utsäges, att byggnader få lämnas utan underhåll, om sammanslagningen medför väsentliga fördelar för jordbrukets bedrivande i orten. Det är den enda skillnaden. Och så skulle jag vilja få en förklaring av vad som menas med uttrycket »jordbrukets bedrivande i orten». I regel är det väl så, att om

Lagförslag om åtgärder mot vanhävd av jordbruk. (Forts.)

något medför väsentliga fördelar för jordbruksdriften i allmänhet vid de enskilda gårdarna, så medför det också väsentliga fördelar för jordbruket i orten.

Jag kan inte alls få klart för mig, att denna lilla ändring kan medföra så stora fördelar eller hindra en utveckling, som inte är önskvärd.

Herr statsrådet angav att bibehållande av bestämmelserna i 1927 års uppsiktslag är ett norrlandsintresse.

Nu gäller emellertid 1927 års uppsiktslag inte bara i Norrland utan i landet i dess helhet. Om lagen skulle gälla endast i Norrland, skulle det ha sagts ut, och då är det klart att verkningarna hade blivit andra. Men nu skall denna lag gälla även här i Mellan- och Sydsverige ytterligare ett år. En arrendator i dessa sydligare landsdelar kan alltså påfordra, att nya byggnader uppföras på ett så oräntabelt jordbruk som helst. Det är ju sådant som vi eljest i egna hemsverksamheten och för övrigt i den statligt dirigerade verksamheten försöka att undvika. Man anser det oriktigt att lägga ned kapital i form av byggnader och dylikt i jordbruk, som äro oräntabla och icke äga förutsättningar att bestå. Men här kvarstår en bestämmelse, genom vilken medborgare kunna tvingas till oräntabel kapitalplacering. Det måste stå i strid med den allmänna uppfattningen om vad som är lämpligt på detta område.

Jag har bara velat göra dessa erinringar.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Herr statsrådets skildring av hur man nu här skall gå till väga för att få det som man vill, skrämmer mig i alla fall. Statsrådet trodde, att det kommer att gå så lätt, därför att en jordägare bör kunna begripa det förståndiga i myndigheternas förslag om hur ett visst område skall ordnas. Han tog ett exempel som var hypotetiskt — han kan ju inte veta, hur det är i Värnanäs — men det finns ett utmärkt exempel därifrån, som är verkligt och som jag skall be att få ta fram.

På en ganska avlägsen del av mina ägor har jag en åker, som är 10 tunnland och hör till ett torp, som lades ned för omkring 20 år sedan och nu brukas under eget bruk, dock ej till huvudgården. En liten bit därifrån och delvis sammanhängande därmed ligger en arrendegård på 28 tunnland, som har ganska skaplig jord och där jag har byggt ny ladugård och allt som behövs samt även byggt om mangårdsbyggnaden. Alldeles bredvid dessa 10 tunnland — blott skilt därifrån av en kanal — ligger ett litet ställe på 6—7 tunnland. Ägaren, en äldre man, har hönseri. Nu är jag ganska säker på att om en så kallad mandarin kommer för att ordna upp jordförhållandena i trakten, säger han naturligtvis, att det passar bättre att lägga de 10 tunnlanden till de 6—7 tunnland som ligga allra närmast, vilket ägaren av dessa möjligen skulle vilja. Men den som helst vill ha dessa 10 tunnland är min arrendator med de 28 tunnlanden, vilken då skulle få tillsammans 38 tunnland. Detta är enligt min mening den förnuftigaste lösningen, men jag är ganska säker på att det inte kommer att bli de planläggande myndigheternas lösning.

Med vilka medel skall jag då, för att ta detta konkreta exempel, förmås att överlåta de 10 tunnlanden till den som har hönseriet? Frivilligt kommer jag inte att göra det, först och främst därför att mitt förstånd talar däremot och dessutom, herr Norman, på grund av den sociala synpunkten, att arrendatorn med de 28 tunnlanden gagnas mycket bättre av jordtillskottet än denne med hönseriet, vilket ger honom hans huvudsakliga bärning. Min uppfattning om det socialt riktiga leder inte till att man bör följa en sådan här lagstiftning.

Det vanligaste i dylika fall är dessutom inte, att man har tagit jord och lagt den under en huvudgård. Det är klart, att herr Andersson i Bussjö har något fall, som förargar honom permanent och som han alltid kan dra fram här i

Lagförslag om åtgärder mot vanhävd av jordbruk. (Forts.)

kammaren, men det vanligaste är ju, att man lägger ihop arrendegården med en annan sådan gård, när byggnaderna på den första börja bli så förfallna, att man tvekar, om man skall göra en grundlig upprustning, som kostar ungefär lika mycket som taxeringsvärdet på gården, eller om man skall slå samman gården med en annan, så att man får en rejäl bondgård på låt oss säga 60, 70 eller 80 tunnland i stället för ett par på bara 30 eller 40. I fyra sådana fall hemma har jag till allmän belåtenhet förfarit på detta sätt. Men jag vet, att den vanligaste uppfattningen för närvarande är, att man inte skall göra så, utan att man skall ha två 30-tunnlandsgårdar i stället för en 60-tunnlandsgård.

Där kommer det att bli konflikt mellan två sorters sunt förnuft, dels de ekonomiskt skolade och erfarna jordägarnas sunda förnuft, dels de där »mandarinernas» förnuft. Sedan är det ju bara fråga om vem som kommer att råda. Jag hoppas att det kommer att bli det mest ekonomiskt och praktiskt skolade förnuftet, men jag är inte säker på att så kommer att bli fallet, och därför vill jag redan på detta stadium reagera emot tanken, att jorden skall omdirigeras efter en allmän planlösning.

Jag tror dessutom, att i de fall som hittills ha förekommit — åtminstone dem som jag känner till — har omfördelningen på frivillighetens väg, när det gäller försäljning och köp av gårdar, varit förnuftig även ur ekonomisk synpunkt. På norra Öland är det en mycket vanlig företeelse, att när en gård har kommit att bli litet eftersatt och förfallen — den kan ha brukats av någon äldre man som har tröttnat — så ha grannarna köpt gården, delat upp den och tagit en bit var och blivit belåtna. Detta sätt ha de tyckt vara alldeles utmärkt, och lantmätarna ha inte heller funnit det vara oriktigt. Men i ett fall i somras ansåg ägodelningsrätten, att lagens bestämmelser hindrade dem att godkänna detta mycket förnuftiga förfaringssätt, och vederbörande jordbrukare och lantmätare måste hitta på någon ganska dubiös omväg för att få köpet genomfört.

Jag har för närvarande mycket liten respekt för det allmännas möjligheter att klokt och ordentligt ordna upp sådana saker, som det sunda bondförnuftet många gånger löser allra bäst. Jag anser därför inte, att det är någon större risk för att man genom dylika köp kommer att ha föregripit den allmänna lösning, som man nu talar så mycket om men som i själva verket är på väg sedan lång tid tillbaka, dock — som jag tidigare sade — i viss mån hämmad av en lagstiftning, som har satt in än här och än där och vars huvudsakliga verkan har varit att sticka käppar i hjulet för en förständig utveckling.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag kan inte förstå, varför herr Mannerskantz skall tala så ringaktande om »mandarinerna». Det blir ju sådana mandariner som herr Hagman och herr Nilsson i Borås och herr Ljungdahl tillsammans med förståndiga allmogemän som komma att föreslå fördelning av jorden. Det blir inte några kineser i långa gula rockar vad de nu kallas. Men jag skulle vilja ge herr Mannerskantz det rådet: låt den där arrendegården få de tio tunnlanden snarast möjligt. I så fall är jag alldeles övertygad om, att ingen kommer att föreslå, att man skall ta bort dessa tio tunnland från herr Mannerskantz' ägo. Men om herr Mannerskantz envisas att föra dem till huvudgården, kan man inte veta, hur det går.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Lagförslag om åtgärder mot vanhävd av jordbruk. (Forts.)

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion om upphävande av lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol;

nr 5, i anledning av väckt motion om beredande av rätt för innehavare av offentliga förtroendeuppdrag till ersättning för olycksfall i arbete; samt

nr 6, i anledning av väckt motion om viss ändring av 6 kap. 18 § 1 mom. vägtrafikstadgan.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, såvitt propositionen avser jordbruksärenden, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till provisorisk avlösningsförbättring till viss biträdespersonal hos distriktslantmätare och extra lantmätare anvisa ett förslagsanslag av 60 000 kronor.

I detta samband hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 228 av herr *Nilsson, Bror*, och herr *Hagman* samt II: 362 av herr *Nolin* m. fl., vari hemställt, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte under förevarande anslagstitel anvisa ett belopp av 120 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag å de likalydande motionerna I: 228 och II: 362 i förevarande delar, till Provisorisk avlösningsförbättring till viss biträdespersonal hos distriktslantmätare och extra lantmätare å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett förslagsanslag av 60 000 kronor.

Herr *Nilsson, Bror*: Herr talman! I egenskap av verkställande ledamot av egnehemsnämnd har jag en stark känsla av det oeffterrättliga förhållande som råder för lantmäternas och som bekräftas av uppgifter i utskottsutlåtandet.

*Provisorisk
avlösningsför-
bättring till
biträdesper-
sonal hos vissa
lantmätare.*

Provisorisk avlöningsförbättring till biträdespersonal hos vissa lantmätare.
(Forts.)

Det skulle ta $12\frac{1}{2}$ månader att avverka arbetsbalansen för lantmätnarna i hela riket. De äro sålunda mer än ett år efter med sitt arbete. Antalet icke fullgjorda förrättningar uppgår till över 16 000. Det gör, att det blir mycket svårt att få till exempel en byggnadstomt avsöndrad inom rimlig tid. Det är, som det här har sagts, en käpp i hjulet för byggnadsverksamheten, särskilt egnahemsbyggnadsverksamheten. När en egnahemsbyggare inte har fått tomt avsöndrad, kan han ju inte få in-teckning och inte heller något egnahemslån. När det gäller rationalisering av bruksningsdelar, varom här har talats och varvid lantmätnarnas medverkan skulle behövas, är det likadant. Det tar årtal att få ett lantmäteriärende avgjort. Ett sådan förhållande kan man beteckna såsom oeffterättligt, och det är ett allmänt intresse att det ändras på något rimligt sätt.

Vad beror nu detta förhållande på? Man säger, att det i första hand beror på att lantmätnarna inte kunna avlöna sina biträden, så att dessa kunna stanna hos dem. De ha tre slag av biträden, de tekniska biträdena, vilkas löner ju äro reglerade genom tidigare riksdagsbeslut, kontorsbiträden och kartriterskor. De båda senare grupperna skola lantmätnarna avlöna själva, men eftersom de inte fått kompensation för de ökade kostnaderna för sitt arbete, emedan de inte fått sina taxor höjda, äro de ur stånd att nöjaktigt betala dessa medhjälpare, som äro så nödvändiga för dem.

I utskottsutlåtandet ges exempel på vilka löner dessa anställda ha, och jag ber kammarens ledamöter ta del av hur man betalar dessa personer, som hjälpa lantmätnarna att effektuera deras arbete. Antalet mera stadigvarande anställda kontorsbiträden och kartriterskor uppgår för närvarande till 115. Av dessa ha 26 mindre än 150 kronor i månaden, och vi veta väl litet var, att detta är nästan under existensminimum för en ung kvinna, som bor ensam i en stad — hon måste bo i sitt hem för att kunna reda sig. 67 av dessa anställda ha mellan 150 och 250 kronor — det är ju rimligare, men alltjämt för litet — 20 ha mellan 250 och 300 kronor och 2 över 350 kronor. Man får därför inte förvåna sig över att de, såsom påtalats, lämna sina platser och övergå till bättre avlönade anställningar i kommunal eller statlig tjänst, med resultat att arbetet på lantmäterikontoren får ligga nere till förfång för den stora allmänheten.

Nu har emellertid Kungl. Maj:ts uppmärksamhet fästs på saken, och här föreligga en kungl. proposition och ett utskottsutlåtande, varigenom man i någon mån vill söka åstadkomma rättelse. Men beloppet är för ringa för att det skall bli någon verklig rättelse. Vad vill man göra för att komma till rätta med förhållandet? Jo, man bjuder de anställda 300 kronor om året, d. v. s. en löneökning av 25 kronor i månaden, och så tror man att det skall bli bättre. Jag tror för min del inte, att man genom detta ringa bidrag åstadkommer den förbättring, som är i så hög grad av nöden.

Herr Hagman är i detta avseende i samma predikament som jag, i det han bedriver egnahemsverksamhet och har kännning av hur mycket besvär som orsakas av att våra lantmätare inte kunna utföra något arbete inom rimlig tid, och vi båda ha sökt få rättelse till stånd genom att vädja om ett fördubblat bidrag till de ifrågavarande anställda, så att de skulle få 600 kronor om året i stället för 300 kronor. Det är i korthet syftet med motionen, men denna har avstyrkts av utskottet, och då jag inte ens har en blank reservation att stödja mig på, kan jag inte, herr talman, yrka bifall till vår motion.

Man har pekat på att 1945 års lantmäteriutredning skall komma med förslag till omläggning av lantmätarnas och deras biträdens löner och ansett, att utredningen skall kunna framlägga sitt förslag om exempelvis ett år. Men de ärenden som röra lantmäteriet äro invecklade och krångliga, och jag misstän-

Provisorisk avlöningsförbättring till biträdespersonal hos vissa lantmätare.

(Forts.)

ker att kommittén kanske kommer att behöva ett par, tre år på sig. Då kommer eftersläpningen av lantmäteriarenden att fortsätta, och jag anser inte att allmänheten eller riksdagen bör finna sig i ett sådant förhållande, när det kan avhjälpas, som i detta fall, för en kostnad av 120 000 kronor. Jag kan emellertid i nuvarande läge inte annat än vädja till Kungl. Maj:t och vederbörande statsråd att försöka se till att lantmäteriutredningen kommer med ett förslag inom rimlig tid och att man i övrigt har uppmärksamheten riktad på dessa förhållanden.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 8—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om bekämpande av smittsamma sjukdomar hos bin jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. bekämpande av smittsamma sjukdomar hos bin.

I en till riksdagen den 12 januari 1946 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 21, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till förordning om bekämpande av smittsamma sjukdomar hos bin.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen:

- 1) I: 24 av herr *Elofsson, Gustaf*, m. fl. och II: 34 av herr *Norup* m. fl.,
- 2) II: 394 av herr *Lundbom* och
- 3) II: 395 av herr *Ekdahl*.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, a) att riksdagen måtte antaga Kungl. Maj:ts förevarande förslag till förordning om bekämpande av smittsamma sjukdomar hos bin;

b) att motionerna I: 24 och II: 34, likalydande, samt II: 394 och II: 395 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herr *Dahlström*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **Dahlström**: Herr talman! Jag har deltagit i utskottsbehandlingen av detta ärende och jag är fullkomligt ense med både utskottet och departementschefen utom på en enda punkt, nämligen vem som skall gälda ersättningen till besiktningsmännen.

Då den nu gällande förordningen antogs av riksdagen, voro både departementschefen och utskottet eniga om att den som påkallade åtgärden, nämligen biodlaren, också borde betala kostnaderna för densamma. Nu har frågan kommit i ett annat läge. Man skärper förordningen, men samtidigt är det ju meningen, att statsverket skall betala kostnaderna. Det är ju inte så mycket att säga om den saken, om det inte vore på det sättet, att dessa utomordentligt nyttiga djur ju inte bara skänka jordbruksnäringen det fantastiska tillskott, som nämnes i propositionen, utan också skänka utövarna av näringen en ganska stor inkomst. Man behöver inte heller befara, att denna näring är så särskilt tryckt, då ju utvecklingen av densamma visar verkligt glädjande resultat. År 1932 hade vi här i landet 41 500 bisanhällen. Vid 1937 års räk-

Ang. bekämpande av smittsamma sjukdomar hos bin. (Forts.)
ning hade siffran stigit till 160 000, och vid 1944 års räkning funnos inte mindre än 353 000 bisamhällen. Dessa siffror visa att näringen är på fram-marsch och att man inte behöver befara några särskilt tråkiga följder, för den händelse statsbidrag inte skulle utgå till densamma.

Jag är själv biodlare, herr talman! Visserligen är jag bara amatör, men en 20-årig erfarenhet har givit mig den uppfattningen, att i detta fall näringens utövare själva borde bestrida de kostnader, som här avses. För det första ha biodlarna själva många gånger skulden till att dessa smittsamma sjukdomar utbredas, och för det andra måste det ju för biodlarna innebära en avsevärd fördel, att staten här går emellan och antar en förordning, som ger dem det skydd, som de i detta fall behöva.

Herr talman! Jag skall inte försöka att vinna gehör för denna min uppfattning, men såsom biodlare har jag ansett lämpligt, att uppfattningen kommer fram. Och jag är nog inte den ende bland biodlarna här i landet, som fortfarande hyser den uppfattningen, att det hade varit bäst för biodlingen om den själv fått bära dessa kostnader.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om viss ändring av § 12 mom. 2 i första kammarens ordningsstadga, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 82 och 84—86.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 32 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); och

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 39, att utskottets hemställan i betänkande nr 9 samt, i fråga om förslaget nr 40, att utskottets hemställan i betänkande nr 11 bifölles även av andra kammaren.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 255, av herr *Linderot*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till kostnaderna för tillhandahållande av fri undervisningsmateriel åt folkskolebarn m. m.;

nr 256, av herr *Gränebo* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till familjebidragsförordning; samt

nr 257, av herr *Albertsson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till familjebidragsförordning.

Ordet lämnades på begäran till herr **Ström**, som yttrade: Herr talman! Enligt *Interpellation ang. ifrågasatt breddning av Tullbron i Falkenberg.* meddelande i pressen har drätselkammaren i Falkenberg med 6 röster mot 3 vidhållit sitt tidigare beslut att genom en vandaliserande breddning av Falkenbergs gamla tullbro förstöra ett av de förnämsta byggnads- och kulturminnesmärkena i vårt land, vår märkligaste och vackraste bro, som sannolikt är hela Nordens förnämligaste brobyggnad. Då det dessutom meddelats i pressen att kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle vara villig att medverka i denna vandalisering av landets sparsamma kulturminnesmärken är det ofrånkomligt att framlägga frågan inför riksdagen. Hela den kulturintresserade svenska opinionen har på det starkaste reagerat mot förstörelsens krafter, den halländska opinionen är emot bronns förstörelse. Endast ett flertal i Falkenbergs kommunalstyrande kretsar har emot en stark folkmening i staden envisats att söka genomtrumfa vandaliseringen.

Efter doktor S. Jerlov skall jag här göra en resumé av frågans läge. Efter att ha kallat den hotade bron »en av vårt lands säregna brobyggnader, ett nu klassiskt verk, som i nära 200 år utgjort icke blott sin trakts utan även sitt lands stolthet», skriver författaren:

»Det är tyvärr ofta så, att vad som förhåvas i en mindre stad inte alltid uppmärksammas av den stora allmänheten. Man tycks leva i den tron, att de förändringar av en eller annan art, som där göres i stadsbilden, föga kommer landet vid utan får bli vederbörandes ensak och knappt behöver bekymra det Sverige, som annars med erkännansvärd vaksamhet håller vakt kring minnesmärken av gamla tiders kultur och konst. Visst är det många resenärer både från det egna landet och utifrån, som passerat den lilla västkuststaden och säkert erinrar sig den smäckra och vackra stenbron över Ätran, med en arkitektur som gör det sirliga till vördnadsbjudande. Men de flesta ha säkert inte ett ögonblick övervägt att bron hotas av förstörelse lika litet som de tänkt på att det skulle behövas hjälp utifrån för att rädda en av vårt lands kulturklenoder undan medborgarna i den stad i vars vård den lämnats. När bron en gång är borta — det kan man snart nog få uppleva — förstår man kanske bäst hur föga konst och historia betytt för nuets framåtsträvande barn i Ätrastaden.

Ty bron över Ätran är inte ett verk vilket som helst, som kan försvinna eller byggas om utan att vårt land blir fattigare. Falkenbergs tullbro är utan tvivel frihetstidens vackraste byggnadsverk i sitt slag. Dess konstruktör är den frejdade arkitekten Carl Hårleman (möjligen får hans efterträdare som överintendent, Carl Cronstedt, också räknas som delaktig). De för brobyggnaden uppgjorda ritningarna överlämnades åt skickliga byggmästare, som visserligen bevarade upphovsmannens idéer levande men vid utförandet uppenbarligen tagit sig frihet att anpassa konstruktionerna efter miljön och å orten tillgängligt material. Verket har sannolikt inte blivit sämre härav, men karaktären av enkel folklig konst har fått utrymme.

Ätrans vatten fick rinna genom fem höga smäckra men ändå kraftiga valv. krönta av en brorygg mäktig nog att trots sin ringa bredd, 7,5 m, bära även tung trafik. Mästarna från 1700-talet visste att kombinera skönhet och stabilitet i sitt verk. Tullbron har ingen arkitektonisk utsmyckning, den är fri från alla drag av utländsk lyx eller prakt. Den är byggd av svensk gråsten tagen ur de halländska hållarna och så utomordentligt inpassad som det överhuvud taget är någon konsthantverkare möjligt. Många av vårt lands gråstensbroar ha gjorts tunga och massiva under naturlig strävan att ge bärkraft åt brobanan. I Falkenbergs tullbro har man vunnit detta senare samtidigt som varje intryck av stenkummel är borta. Den, som gör sig mödan att stanna och betrakta den från uppströms sida, får ett odelat intryck av helgjuten konst av den karaktär, som griper så omedelbart.

Interpellation ang. ifrågasatt breddning av Tullbron i Falkenberg. (Forts.)

Det berättas, att när landshövdingen i Halland år 1754 sammankallade bönderna i Årstads och Faurås härad och begärde deras hjälp med dagsverken och körslor svarade ingen nej; alla ville gärna medverka till fullbordandet av vad de säkerligen betraktade som sin bygds och sin tids storverk. 200 år efter kan man gott erkänna, att ett sådant också blev utfört. Bron har säkerligen inte sin like i Sverige. Den tillkom under en epok, då man just börjat bygga sten i stället för träbroar eller, för att citera inskriptionen å bron, 'då vett och nyttig snillebragd i Norden sig formerat, då tog man på att nyttja sten och därmed spara tren'. Ett viktigt skede i brobyggnadskonsten kommer därför att bli orepresenterat i Sverige den dagen man med breddning förstör Härlemans mästerverk. Den byggdes så, att den för sekler skulle minna om vad frihetstidens män voro mäktiga att skapa av skönhet, harmoni och styrka även i de verk, som skulle direkt ställas i nyttans tjänst. Bron betraktades länge som det allmännas egendom och stod under statens och ej stadens beskydd och vård, och först så sent som den 16 juni 1911 medgav Kungl. Maj:t att den samma finge överlätas å Falkenbergs stad. *I överlåtelsevillkoren stadgades dock uttryckligen att staden vid reparation skulle tillse, att brons utseende ej förändrades, en synpunkt som av tillgängliga protokoll att döma de då makt-havande i staden helt gillade eftersom de förklarade sig vilja iståndsätta bron 'med bevarande av dess nuvarande vackra och egendomliga karaktär'.*

Samma förståelse för tullbrons värde skymtar också igenom, när man upp-gjorde förslag till avhjälpan det av vissa bristfälligheter i brovalven år 1927. Riksantikvariens avvisade den gången i fullt samförstånd med stadens styrande varje tanke på att ändra brons mått och därmed harmonien i dess linjer. Så nöjde man sig med att pressa cement i fogar och håligheter, och när detta var gjort stod den gamla bron oförvanskad kvar, endast brobanan hade givits ett underlag, som gjorde den väl skickad att tåla även påfrestningar av tungbiltrafik. Men under 1930-talet ökades livligheten å vägarna, och den bro, som en gång byggts för att närmast utgöra en förbindelse emellan Årstads och Faurås härad, fick nu bli en länk i den stora huvudleden emellan Göteborg och Malmö. Den förmådde visserligen bära även dessa påfrestningar — i själva verket har dess rygg aldrig sviktat under än så tunga bördor — men utrym-met blev givetvis en smula trångt. Strax innan krigsutbrottet stod man så in-för nödvändigheten att ge den planerade kustlandsvägen en ny förbindelseled över Åtran. Då befanns det, att om man byggde om den gamla tullbron, vars öde nu helt låg i Falkenbergs stads hand, skulle man åtminstone för ögonblic- ket få den billigaste och bekvämaste lösningen. Det fanns givetvis också andra projekt, men i virrvarret av idéer visade sig endast brobreddningen kunna sam- la majoritet såväl hos de statliga myndigheterna (d. v. s. väg- och vattenbygg- nadsstyrelsen) som de kommunala instanserna (drätselkammaren och stads- fullmäktige). Riksantikvariens måste — med deklarerandet av sin vanmakt att hindra ingreppet — lämna ett formellt tillstånd, en hjälp åt brobreddarna som egentligen förefaller onödig, mest med tanke på att dokumentet från hans hand i strid med dess andemening ständigt åberopas som ett bevis på att även de kulturvårdande myndigheterna godtaga en ombyggnad.

Emellertid kommo krisförhållandena att lägga hinder i vägen för ett omedel- bart realiserande av vandaliseringsplanerna, och under den respittid, som här- igenom uppnåddes, har en omfattande opinion emot brobreddningen fått till- fälle att framträda. Den kanske ej kan hindra förstörelsen men den har i varje fall visat att ett kulturellt nidingsdåd ej kan genomföras opåttalt. En mass- petition med namn från mer än 1 000 av stadens medborgare inlämnades år 1941 till stadsfullmäktige. Sällskapet Kulturfrämjandet i Falkenberg anord- nade i våras ett offentligt diskussionsmöte i brofrågan med inledningsföredrag

Interpellation ang. ifrågasatt breddning av Tullbron i Falkenberg. (Forts.) av antikvarie Erik Lundberg. Anslutningen till detsamma visade att ett levande intresse för brons öde alltjämt var tillfinnandes bland stadens invånare. Ingen röst höjdes för att försvara planerna på att plåna ut det vackraste och värdefullaste i stadsbilden. De som i slutna församlingar äro beredda att utlämna bron tego, sannolikt därför att de kände med sig att det inte är så lätt att få den breda publiken att förstå varför helgerån av detta slag äro nödvändiga. I pressdiskussion och radio har man vädjat till dem som makten ha att inte förstöra ett oersättligt värde; riksantikvarien har så sent som i somras bett stadsfullmäktige att ånyo pröva frågan om brons bevarande; ett antal hallands-söner med statsrådet Wigforss, redaktör Fredrik Ström, arkitekt Hakon Ahlberg m. fl. i spetsen har likaledes i skrivelse till staden framhållit att bron är en av Hallands främsta kulturtillgångar, som det bör vara stadens plikt att bevara. Hallands hembygdsförbund och Rådet för bygdekultur ha givit tillkännna samma synpunkter. Utan överdrift kan man därför påstå att brons kulturhistoriska värde höjts över varje debatt. Om den saken bör de, som vill utplåna densamma inte nu sväva i villfarelse. Lika klart bör det vara att en breddning betyder ett tillintetgörande av brons »vackra och egendomliga karaktär». En omändrad bro kan bli en vacker vardagsvara av år 1946 men kommer inte att ha något gemensamt med den gamla.

Den hjälp som lämnats utifrån komma vi alltid att vara tacksamma för. Vi beklaga blott att den synes otillräcklig för att få åsyftad verkan.

Linjalens och passarens män i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen synas knappast ha ägnat brons konstnärliga värde någon uppmärksamhet, ja, det kan ifrågasättas om man här överhuvud taget känt till något härom. Vid ett diskussionsmöte i Falkenberg frågade nämligen en närvarande representant för centralverket i Stockholm om bron verkligen kunde räknas till de yppersta i landet och syntes bli förvånad när antikvarie Lundberg svarade, »att bland alla Sveriges broar är Falkenbergs utan tvivel den förnämsta.» Och denna kunskapskomplettering behövdes sedan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i 5 år utrett frågan! Vad det kungliga verket dekreterat synes villigt ha godkänts av dem, som bestämma i staden och, för så vitt man kan se, ha dessa endast letts av en önskan att ernå en överfartsled med minsta möjliga kostnader för kommunen. Då detta för dagen lättast kan vinnas genom att offra den gamla bron, äro såväl drätselkammarens som stadsfullmäktiges majoritet beredda att hjälpa väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att utplåna det Härlemanska mästerverket. Inför ett sådant uppbåd av materiell styrka är det tämligen hopplöst att få gehör för historiska och estetiska synpunkter; den gamla regeln att världens styres med förunderligt liten vishet gäller visst även för åtgöranden inom en småstad! Bitterheten över vad som kommer att ske blir inte mindre genom att några förmildrande omständigheter ej kunna uppletas; sådana skulle ha förelegat om vederbörande befunnit sig i ett tvångsläge med brobreddningen som enda lösning av ett påträngande trafikproblem. Men så är ej fallet. En till 13.5 meter utvidgad bro (det minsta mått väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kräver) blir visserligen så bred, att de nu så vackra valven komma att te sig som kloakrör, men trafiktekniskt blir den en misslyckad länk i genomfartsleden. Den anslutande gatan genom staden, Brogatan, har inga förutsättningar för att bli en modern huvudled, och järnvägs korsningen längre upp är en ren trafikfälla; vad bilisten till äventyrs vinner genom att kunna passera bron snabbare förloras omedelbart vid passagen genom staden. Man kan därför redan nu fastslå att genomfartstrafiken snart nog kräver en ny överfart. En sådan är ock principiellt beslutad och inriktad några hundra meter högre upp vid Garvarförsen ungefär på den plats, där den Falkenbergsbro låg, som brändes av Knut Håkansson (Hand) omedelbart innan Axtornaslaget 1565. Men hela detta pro-

Interpellation ang. ifrågasatt breddning av Tullbron i Falkenberg. (Forts.) jekt hänger i luften och kan inte utföras därför att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inte vill lämna besked om anslutningsvägarnas sträckning. Hade så skett torde bron över Garvarforsen redan varit ett faktum och tullbron kunnat reserveras för den lokala trafiken. För denna borde den kunna räcka i många decennier ännu och i varje fall så länge — vågar man hoppas — tills det hinner växa upp en ny generation, som har förståelse för historiska förpliktelser. För folk av sådan beskaffenhet kunna trafikfrågor lösas utan att man våldför sig på oersättliga minnesmärken.

Avgörandet kommer troligen att falla redan vid stadsfullmäktiges februari-sammanträde. Ett under skulle inträffa om inte dödsdomen över den 200-åriga bron då skulle slutgiltigt avkunnas. Det är visserligen sant att knappt någon — i varje fall ytterst få — gå till exekutionen med glatt hjärta; bron har i själva verket knappast lämnat någon likgiltig. Men man kan ändå taga för givet att man med februaribeslutet skriver ett av de mörkaste bladen i den månghundraåriga stadens historia. Det har nämligen blivit en prestigefråga för dem, som en gång godtagit brobreddningen, att ock genomdriva den, och när de känna tyngden av ansvaret gentemot ett dem anförtrott arv trösta de sig sannolikt med att de måste företräda realpolitik gentemot opraktiska och ekonomiskt valhänta esteter. Sedan man lyckats förvandla brofrågan till en strid mellan »förnuftets män och fantasiens martyrer» bör utgången vara given.

Så långt denne författare. Till hans resumé skulle kunna ävenledes läggas, att H. M. Konungen personligen på platsen tagit del av frågans läge, att en rad konstnärligt och arkitektoniskt intresserade personer varnat för denna åverkan, att trafiktekniken förutser trots breddningen behovet av en ny bro över ån vid Garvareforsen i staden, att bilister förklarat Tullbrons breddning icke lösa trafikproblemet vid brons stadssida. Härtill kommer att staten vid brons överlåtelse till staden gjort viktiga reservationer.

Ehuru det i vår materialistiska tid, där andliga, där konstnärliga värden och gångna släktens arv utan betänkande offras, ofta kan synas utsiktslöst att söka vinna rikets högsta myndigheters intresse för ett storslaget kulturminnesmärkes bevarande, anser jag det dock vara en plikt att till det yttersta värna om detsamma. Ingen instans får lämnas ohörd. Ansvaret för en sådan förstörelse som denna får icke åvila allenast en tillfällig majoritet i en kommunal instans, som tyvärr icke har begrepp om vad den i själva verket är i färd med att förstöra och därtill i onödan förstöra. Ansvaret måste flyttas högre upp. I anslutning till vad jag sålunda anfört får jag vördsamt hemställa om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor:

1) Har herr statsrådet observerat planerna på att genom en oförsvarlig breddning av Falkenbergs Tullbro förstöra ett av landets märkligaste byggnadsminnesmärken?

2) Är det för statsrådet bekant vilken ställning kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen intagit i denna sak och särskilt rörande frågan om en ny bro över Åtran vid Garvareforsen i Falkenberg, varigenom förstörelsen av Tullbron kunde undgås?

3) Kan man förvänta en lagstiftning, som bättre än nu skyddar landets äldre kulturvärden och landskapsbilder inför den förestående om- och nybyggnaden av våra bilvägar och kraftledning, samt åtgärder för att förstärka den konstnärliga och kulturhistoriska sakkunskapen inom kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.16 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 2 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Herr statsrådet *Danielson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 87, angående disposition av vissa äldre reservationsanslag;
- nr 88, angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.;
- nr 89, angående anslag till förlossningsvården;
- nr 90, angående godkännande av en mellan Sverige och Danmark träffad överenskommelse rörande det svensk-danska varuutbytet;
- nr 91, angående nybyggnad för vissa militära institutioner i Stockholm;
- nr 92, angående markbyte med Hälsingborgs stad;
- nr 93, angående fortsatt tullfrihet för Svenska röda korset för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel;
- nr 94, angående fortsatt tullfrihet i vissa fall för Föreningen rädda barnen för kläder, beklädnadsmateriel och livsfrödnheter;
- nr 95, angående vissa anslag till vetenskapsakademien;
- nr 96, angående förhöjning i vissa fall av arbetarsmåbrukslån;
- nr 97, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m. samt lag angående fortsatt giltighet av lagen samma dag (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m.;
- nr 98, med förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 4 juni 1943 (nr 274) om förlängd giltighetstid för ränte- och utdelningskuponger, m. m.;
- nr 99, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 924) med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m.;
- nr 100, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 december 1940 (nr 995) om straff för sabotage;
- nr 101 angående samarbete med Stockholms stad och Stockholms läns landsting för uppförande och drift av en medicinsk tuberkulosklinik och en thoraxkirurgisk klinik vid karolinska sjukhuset; samt
- nr 105, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Justerades protokollen för den 23 och den 26 nästlidne februari.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ beredskapsförfogandelagen den 30 juni 1942 (nr 584); och

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 13 §§ lagen den 30 juni 1942 (nr 515) om åtgärder mot vanhävd av jordbruk.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 82, angående vissa frågor om befrielse från ersättningsskyldighet;

nr 84, angående anslag till barnavdelningar vid lasarett m. m.;

nr 85, angående kapitalinvestering i värnpliktslånefonden för budgetåret 1946/47; samt

nr 86, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet en av herr *Linderot* väckt motion, nr 255, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till kostnaderna för tillhandahållande av fri undervisningsmateriel åt folkskolebarn m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 256, av herr *Gränebo* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till familjebidragsförordning; och

nr 257, av herr *Albertsson* m. fl., i samma ämne.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 87—101 och 105.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 258, av herr *Bergvall* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag, m. m.; och

nr 259, av herr *Wehtje* m. fl., i samma ämne.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av väckt motion angående ändring av tryckfrihetsförordningens bestämmelser om jurymanalistans sammansättning; samt

nr 3, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 17 § 1 mom. andra stycket lagen den 20 juni 1924 om landsting;

statsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1946/47 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under statens affärsverksfonder gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1946/47 i av-

seende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1946/47 till kristillägg och till provisoriskt lönetillägg;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tolfte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1946/47 till kristillägg till personal å indragningsstat;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av lasarettsfartyget Prins Carl såsom avståndsmätningssfartyg, m. m.;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till häradskrivarna m. fl.;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående stat för luftfartsfonden för budgetåret 1946/47 m. m.;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under luftfartsfonden gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1946/47 jämte i ämnet väckt motion;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1946/47 i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för postverkets räkning av tomter i Karlskrona;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga fastigheter i Nässjö; samt

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1946/47 till förskott av kostnader för uppgörande av byggnadsplaner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 28 september 1928 (nr 376) om särskild skatt å vissa lotterivinster;

nr 13, i anledning av väckt motion om förbud för ordförande i taxeringsnämnd att vara ledamot av prövningsnämnd; samt

nr 14, i anledning av väckt motion om fullständig skattefrihet för krigsriskersättning till sjömän;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckta motioner angående vidgat tillämpningsområde för lagen om arbetstidens begränsning samt angående revision av arbetstidslagstiftningen; samt

nr 8, i anledning av väckt motion om förbud mot ägoområdets avskiljande från vederbörande fastighet genom intecknade långtidsarrenden; ävensom

jordbruksutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppskov med återbetalning av ett Hornborgasjöns sänkningsförening, Skaraborgs län, beviljat statslån.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.12 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.
